

AFFEKTIVA UTTRYCK I SERIETIDNINGEN KALLE ANKA

Piia Takala

Pro gradu-avhandling i svenska språket
Institutionen för språk
Jyväskylä universitet
Våren 2004

ABSTRAKT

JYVÄSKYLÄ UNIVERSITET

Humanistiska fakulteten	Svenska språket, Institutionen för språk
Piia Takala	
Affektiva uttryck i serietidningen Kalle Anka	
Ämne svenska språket	Typ av avhandling pro gradu
2004	Sidoantal 105
<p>Referat</p> <p>Syftet med denna avhandling är att klargöra olika typer av affektiva uttryck i serietidningen Kalle Anka. Det primära materialet utgörs av 30 stycken Kalle Anka & C:o tidningar. De affektiva uttrycken i materialet innehåller primära impulser, imitationer, sekundära impulser, skällsord och smeknamn. Interjektionerna beskrivs och analyseras kvalitativt. Syftet är att redogöra för vilka känslor som anges i tidningen och vilka uttryck som används för att ange känslorna.</p> <p>De affektiva uttrycken analyseras med utgångspunkt i teorier om språkets tecken och funktion, ordförråd, ordbetydelse, språkbruk, serietidningar samt olika typer av interjektioner. En av de viktigaste funktionerna hos språket är att ge utlopp åt språkbrukarens känslor. Betydelsen och funktionen av en interjektion bestäms av dess grundbetydelse samt av dess användning och kontext. Ordet kan förutom grundbetydelser ytterligare ha bibetydelser, som ibland är affektiva. Även vissa språkspecifika ljudkombinationer inom ordet kan bidra till den affektiva betydelsen.</p> <p>I materialet uttrycks en stor variation av känslor och sinnestillstånd. Påfallande är att de flesta uttrycken används i en negativ funktion. Vid sekundära interjektioner är de interjektioner som har en negativ funktion mera varierande och uppfinningsrikare. Detta gäller speciellt skällsorden. De uttryck som härmar ljud från omgivningen är oftast blotta angivelser av ljud. Ibland kan dessa ljud ange känslor och sinnestillstånd. Alla interjektioner är eufemistiska, vilket innebär att de inte innehåller vulgära element. Detta beror på att läsarna av tidningen är unga. De starkaste negativa känslorna anges med icke-språkliga ljud, symboler eller ofullständiga fraser för att undvika dysfemismer och ändå skapa effekt.</p>	
Affektiva uttryck, interjektioner, skällsord	
Bibliotek/Förvaringsplats Aalto bibliotek	
Övriga uppgifter	

INNEHÅLL

1 INLEDNING.....	5
2 OM SPRÅKETS TECKEN OCH FUNKTIONER.....	7
2.1 Tecken.....	7
2.2 Funktioner.....	8
3 OM ORDFÖRRÅD.....	10
3.1 Ordforskning.....	10
3.2 Begreppet ord.....	10
3.3 Klassificering av ord.....	11
3.4 Ordrelationer.....	12
3.5 Ordbildning.....	13
3.5.1 Vanlig ordbildning.....	13
3.5.2 Affektiv ordbildning.....	14
4 OM ORDBETYDELSE.....	15
4.1 Denotativ betydelse.....	15
4.2 Konnotativ betydelse.....	16
4.3 Affektiv betydelse.....	17
5 SPRÅKBRUK.....	18
5.1 Kontext.....	18
5.2 Eufemism och dysfemism.....	19
6 INTERJEKTIONER.....	20
6.1 Allmänt.....	20
6.2 Primära interjektioner.....	21
6.2.1 Primära impulsjoner.....	21
6.2.2 Imitationer.....	22
6.3 Sekundära interjektioner.....	23
6.3.1 Sekundära impulsjoner.....	23
6.3.2 Skällsord.....	23
6.3.3 Smeknamn.....	25
7 OM SERIETIDNINGAR.....	25
7.1 Allmänt.....	25
7.2 Form.....	26
7.3 Språk.....	27
7.4 Onomatopoetiska uttryck.....	28
7.5 Kalle Anka.....	28
8 MATERIAL OCH METOD.....	29
9 PRIMÄRA INTERJEKTIONER.....	32
9.1 Allmänt.....	32
9.2 Primära impulsjoner.....	32

9.2.1 <i>Hm</i>	32
9.2.2 <i>Öh</i>	34
9.2.3 <i>Äh, Äsch</i> och <i>Asch</i>	37
9.2.4 <i>Åh, Oh</i> och <i>Åhå</i>	39
9.2.5 <i>Ah</i> och <i>Aha</i>	42
9.2.6 <i>Ack</i>	43
9.2.7 <i>Aj, Oj</i> och <i>O</i>	44
9.2.8 <i>Bah, Pah, Tss</i> och <i>Ha</i>	47
9.2.9 <i>Usch</i> och <i>Uschiamej</i> samt <i>Tvi</i> och <i>Fy</i>	49
9.2.10 Övriga impulsjoner.....	51
9.3 Imitationer och ljud från omgivningen.....	54
9.3.1 Allmänt.....	54
9.3.2 Imitationer.....	55
9.3.3 Ljud från omgivningen.....	56
10 SEKUNDÄRA INTERJEKTIONER.....	69
10.1 Allmänt.....	69
10.2 Sekundära impulsjoner.....	69
10.2.1 Positiva impulsjoner.....	69
10.2.2 Negativa impulsjoner.....	71
10.2 Skällsord.....	74
10.2.1 Djur och andra varelser.....	74
10.2.2 Icke-levande ting och mat.....	79
10.2.3 Brist på intelligens.....	81
10.2.4 Brist på mental hälsa och själslig kapacitet.....	82
10.2.5 Brist på kunnighet.....	84
10.2.6 Utseende.....	85
10.2.7 Bakgrund, yrke, kön och ålder.....	86
10.2.8 Personlighetsdrag, beteende och sinnestillstånd.....	87
10.2.9 Kriminell, tvivelaktig och omoralisk verksamhet.....	91
10.2.10 Ofullständiga skällsord.....	95
10.3 Smeknamn.....	95
10.3.1 Allmänt.....	95
10.3.2 Djur och andra varelser.....	96
10.3.3 Icke-levande ting.....	97
10.3.4 Kärlek.....	97
10.3.5 Utseende.....	98
10.3.6 Övriga smeknamn.....	98
11 SAMMANFATTNING.....	99
LITTERATUR.....	103

1 INLEDNING

Språket har en betydande funktion som ett uttrycksmedel för känslor och tankar, samt som en formare av mänskliga relationer. Denna funktion kan realiseras på en litterär eller muntlig nivå. Relationerna innebär kontakter med familjen, vänner och fiender. Eftersom människorelationerna ofta baserar sig på känslomässiga förbindelser innehåller också talat språk mycket affektiva element. På ett likadant sätt är känslorna och tankarna både positiva och negativa, för vilka språket ger en obegränsad mångfald av uttrycksmöjligheter. Valet bestäms av den språkliga och sociala kontexten. Enligt vissa teoretiker utgjorde denna förmedling av känslor ursprunget av människospråket, vilket framhäver den affektiva funktionen av språket.

Språket i serier är en speciell typ av skrivet språk. I serier förenas den visuella, den auditiva och den verbala världen, vilket innebär att serier läses som en helhet. Således påverkar bilderna och språket det sätt som läsaren upplever läsningen på. Dessutom fungerar vissa typer av ord, nämligen de visuella ljudeffekterna, som en oskiljbar del av bilden. Språket i serien är för det mesta skrivet talspråk, vilket innebär att språket innehåller element som är typiska för talat språk.

Min pro gradu-avhandling behandlar expressiva uttryck som förekommer i tidningen Kalle Anka & Co. Som undersökningsobjekt har jag primära interjektioner, onomatopoetiska uttryck, d.v.s. onomatopoetiska impulsjoner och imitationer, samt sekundära interjektioner, d.v.s. sekundära impulsjoner, skällsord och smeknamn. Alla ord är inte direkt känslouttryckande, speciellt onomatopoetiska ljud från omgivningen och imitationer. Dessa ord medverkar ändå till att skapa den atmosfär och känslovärld, som läsaren upplever som en del av själva berättelsen.

Pro gradu-avhandlingen består av en teoridel, där jag presenterar de viktigaste teorierna angående ämnet, och av en analysdel, där jag presenterar exempel på materialet och analyserar dem. Efter inledningen redogör jag för viktiga och allmänna drag hos språket, vilket fungerar som basis för hela teoridelen. Närmare behandlar det andra kapitlet språkets tecken och funktion. Karakteristiskt för språkets tecken är att de är arbiträra, vilket innebär, att det inte finns något naturligt samband mellan ett uttryck och dess innehåll. Onomatopoetiska ord, d.v.s. primära interjektioner och imitationer, utgör ett undantag. En av språkets

funktioner är att uttrycka känslor, vilket förverkligas speciellt genom användning av primära och sekundära interjektioner.

I tredje kapitlet klargör jag ordförrådet. Jag behandlar kort ordforskning, begreppet ord, klassificering av ord, ordrelationer och ordbildning. Genom att presentera olika ordforskningsgrenar, redogör jag för terminologi, som är viktig för förståelsen av ordförrådet. Definitionen av begreppet ord är viktig, eftersom gränsen mellan språkliga och icke-språkliga ord i avseende vissa onomatopoetiska ord är flytande. Därefter presenterar jag ett sätt att klassificera ord, vilket utgör grunden för redogörelsen för interjektioner. De viktigaste ordrelationerna inom ordförrådet är synonymi, homonymi, polysemi, motsatsrelation och hyponymi. Av dessa behandlar jag synonymi mest, eftersom kontexten påverkar valet mellan olika synonymer. Detta gäller både primära och sekundära interjektioner. Avsnittet om ordbildning har jag delat i två avsnitt. Först klargör jag regler för svensk ordbildning. Flera skällsord i materialet är nybildningar. Sedan redogör jag för sätt, med vilka ordet får sin affektiva laddning.

I fjärde kapitlet koncentrerar jag mig på ordbetydelsen och redogör för olika typer av betydelser: denotativ betydelse, konnotativ betydelse och affektiv betydelse. Olika betydelsen hos ordet utnyttjas ofta i användningen av skällsord. Ordets affektiva bibetydelse är då särskilt viktig. Femte kapitlet koncentrerar sig på språkbruket. Det är indelat i två avsnitt: kontext samt eufemism och dysfemism. Dessa faktorer bestämmer valet mellan ord och tolkningen av betydelsen. I sjätte kapitlet klargör jag interjektioner av olika typ, vilka utgör ämnet för denna avhandling. Först behandlar jag interjektionernas kategorisering samt allmänna drag hos dem. Sedan presenterar jag primära interjektioner, d.v.s. impulsjoner och imitationer, vilka är onomatopoetiska till sin karaktär. Sist redogör jag för olika typer av sekundära interjektioner, såsom impulsjoner, skällsord och smeknamn. I sjunde kapitlet behandlar jag serier ur flera synpunkter: seriernas historia, form och språk, onomatopoetiska uttryck i serier och serien Kalle Anka.

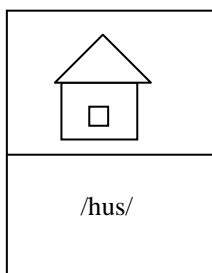
Jag redogör för materialet och metoden i denna avhandling i åttonde kapitlet. Efter teoridelen analyserar och klassificerar jag ämnet i analysdelen. Klassificeringen av exemplen överensstämmer med klassificeringen av interjektioner i kapitel 6. Nionde kapitlet innehåller analysen av de primära interjektionerna och tionde kapitlet de sekundära interjektionerna i materialet. Till slut sammanfattar jag analysen i elfte kapitlet.

2 OM SPRÅKETS TECKEN OCH FUNKTION

2.1 Tecken

Språket är ett teckensystem, som består av arbiträra, d.v.s. godtyckliga, symboler. Det språkliga tecknet består av två delar. (de Saussure 1972, 66.) Denna egenskap av tecknet illustreras i Figur 1.

BETYDELSE/INNEHÅLL

FORM/UTTRYCK

Figur 1 Det språkliga tecknet (Andersson 1986, 47.)

”Innehållet” står för det abstrakta begreppet av tecknet och ”uttrycket” för den ljudföreställning som realiserar begreppet med ljud och stavelser. Sambandet mellan innehållet och uttrycket är arbiträrt, vilket leder till att det språkliga tecknet är arbiträrt. Ordet arbiträr betyder här att det inte finns något naturligt samband mellan innehållet och uttrycket. Olikheter mellan språken är en representation av godtyckligheten. Godtyckligheten gäller de flesta orden i ordförrådet. Det finns tre typer av ljudsymboliska element i språket, som utgör undantaget. Dessa är ljudhärmande ord, primära interjektioner och ljudsymboliska fonem eller fonemgrupper, som förekommer i andra ord, även i de två först nämnda ordtyper. (de Saussure 1972, 66–68; Abelin 1999, 54, 57.)

Onomatopoetiska, ’ljudhärmande’, ord förekommer i nästan alla språk och innebär ett naturligt samband mellan innehållet och uttrycket. Relationen mellan formen och betydelsen, som är ljudet, är ikonisk eller direkt. Betydelsen hos dessa ord består enbart av ljudet. Sådana ord är relativt sällsynta och imiterar ljud, såsom *wauwau* för en hunds skäll i tyska. De onomatopoetiska orden kan betraktas på samma sätt som andra ord i språket, när det gäller fonetisk och morfologisk form. De kan också vara mindre etablerade nybildningar och innehålla element som är främmande till eller ovanliga i språket. Ett liknande fenomen är primära impulsjoner, som uttrycker känslor. Relationen mellan formen och betydelsen, som är

en psykisk eller fysisk reaktion, är indirekt. Detta innebär att formen refererar till ljudet, såsom skriket, i stället för direkt till reaktionen. (de Saussure 1972, 69; Abelin 1999, 54–56.)

Även andra än klart imiterande ljud kan vara ljudsymboliska. Språket innehåller ljudkombinationer som innebär en särskild betydelse. Ljudkombinationerna förekommer huvudsakligen i fria morfem, d.v.s. i morfem som ensamt kan bilda ord. En ljudkombination kan inom ett ord referera till t.ex. rörelse, varaktighet, våhet, nedsättande attityd, psykisk eller fysisk känsla samt form. Betydelseerna förekommer universellt men de realiseras på olika sätt i olika språk. I svenskan är t.ex. ljudkombinationerna *fr-* i *frusta* och *gn-* i *gnägga* ljudsymboliska. Dessa betydelser uppstår från språkbrukarnas intuition att formen motiveras av innehållet. (Abelin 1999, 1, 57, 59.)

2.2 Funktioner

Språket är ett av de särdrag som skiljer människan från djuret. Språket är människas viktigaste kommunikationsmedel och ett sätt att uttrycka känslor och tankar. Dessutom kan användningen av språket framkalla starka känslor. Man kan hota, roa eller såra med ord och uttryck. Med andra ord kan språket uttrycka värdeladdningar. (Korhonen 1993, 19–20.) Det finns flera teorier och kategoriseringar av språkets funktion. Jag presenterar här några av de viktigaste och mest kända teorierna. Som ett gemensamt drag mellan teorierna nämner de alla språkets kommunikativa och expressiva funktion.

En del teoretiker anser att talet har sina rötter i teckenspråket, d.v.s. i ett kommunikationsmedel som innebar användning av gester och miner för att skapa kommunikation. Enligt teorin var enskilda ljud, som senare gradvis utvecklades till talet, en intensifierande del av teckenspråket. De första ljuden var spontana icke-verbala ljud och uttryckte förmodligen primära känslor, såsom smärta och glädje. Den följande fasen av människospråkets utveckling innebar verbala expressiva uttryck, såsom interjektioner (t.ex. *oj*, *å*) och onomatopoetiska uttryck som härmar naturens ljud (t.ex. *pang*). Enligt denna teori har förmedling av känslor en viktig del i människospråket. (Korhonen 1993, 287–288.)

Enligt den tyske språkpsykologen Karl Bühlers teori (refererad i Andersson 1986, 160–161) har varje yttrande i språket tre funktioner. Symbolfunktionen innebär språkets relation till

verkligheten. Med andra ord speglar språket omvärlden med hjälp av symbolfunktionen. Genom symptomfunktionen ger språket en skildring av språkbrukarens själsliv. Själslivet visas fram med utrop, svordomar osv. Signalfunktionen betyder språkets relation till lyssnaren. Språket används som en signal från språkbrukaren till mottagaren. Språket är således även ett sätt att påverka mottagaren, såsom genom att befalla. (Melin & Melin 1996, 6.)

Enligt talhandlingsteorin innebär användningen av språket att talarna utför talhandlingar, t.ex. påståenden, frågor och begärningar. Varje gång språket används, görs det för någon funktion. Betydelser i språklig kommunikation befinner sig således i användningen av språket, snarare än enskilda ord eller uttryck. Dessa handlingar kallas för illokuta talhandlingar. Den effekt som illokuta talhandlingar har kallas för perlokuta talhandlingar. Genom användningen av illokuta handlingar kan språkbrukaren utföra bl.a. följande perlokuta handlingar: att övertala, övertyga och skrämja. (Searle 1969, 16, 25.)

Talhandlingarna kategoriseras i fem grupper. Representativa talhandlingar (assertives) är påståenden av olika slag. De karakteriseras av att de antingen är sanna eller falska. T.ex. är meningen *Påskan faller sent i år* en informerande talhandling. Genom användningen av direktiva talhandlingar (directives) försöker talaren påverka lyssnaren genom t.ex. förslag, uppmaningar, befallningar och varningar. Målet är att få lyssnaren att göra något. Även frågor tillhör denna klass, eftersom målet är att få lyssnaren att svara. Direktiva handlingar kan vara direkta, såsom imperativet *Kom hit!* eller indirekta, såsom *Skulle du kunna stänga fönstret*. Termen kommissiva talhandlingar (commissives) innebär talarens åtagande att utföra en verksamhet. Meningen *Jag ska ta reda på det* är ett exempel på kommissiva handlingar. Deklarativa talhandlingar (declarations) används för att förändra verkligheten. Verksamheten, som refereras till i talhandlingen, förverkligas följaktligen med yttrande av talhandlingen. T.ex. blir innehållet i uttrycket *Du är uppsagd* verklighet genom utförandet av talhandlingen. För att kunna utföra en deklarativ handling måste talaren ha makt att förverkliga verksamheten, t.ex. uppsägningen. De används oftast i ritualiserade situationer, såsom vid dopet. (Searle 1979, 12–14, 16; Jörgensen & Svensson 1987, 163–164.)

Expressiva eller känslouttryckande (expressives) talhandlingar uttrycker talarens psykologiska tillstånd. Karakteriserande för expressiver är att de inte används för att få andra att göra något. Expressiva verb är t.ex. *tacka*, *gratulera* och *be om förlåtelse*.

Känslouttryckande talhandlingar kan även vara känslouttryckningar, som bara har en expressiv funktion. De förekommer vanligen i form av interjektioner. Interjektioner, såsom *Tusan också!*, används speciellt då det behövs ett omedelbart uttryck för en känsla. Detta gäller framför allt i förvånande eller överraskande situationer. (Searle 1979, 15; Jørgensen & Svensson 1987, 163–165.)

3 OM ORDFÖRRÅD

3.1 Ordforskning

Den forskningsgren som forskar i ordförrådets uppbyggnad och struktur i språket heter lexikologi. Dess branscher är lexikografi, etymologi, lexikalisk morfologi och lexikalisk semantik. Lexikografien innebär att ordförrådet eller delar av det listas systematiskt för olika ändamål, såsom språkinläring samt fackspråklig och vetenskaplig användning. Etymologins uppgift är att forska i ordens ursprung och historia. Inom den lexikaliska morfologin behandlas ordets inre struktur. Den koncentrerar sig på ordets böjning och betydelsen av böjningsformerna samt ordbildning. I praktiken är gränsen mellan etymologin och den lexikaliska morfologin flytande, eftersom för att kunna redogöra för ordets ursprung, måste även ordets struktur analyseras. Den lexikaliska semantiken behandlar ordets betydelse. Den klargör strukturen av det språkliga begreppssystemet och relationerna inom systemet, såsom hierarki. (Häkkinen 1996, 113, 139, 167; Karlsson, 1998, 186, 197–198.)

3.2 Begreppet ord

Ordet är en del av grammatikens byggstenar. I dagens lingvistik behandlas ordförrådet som en enhet. Ordet definieras ofta som språkets minsta fria enhet. Även om orden i språkbruket förekommer som oavbrutna kedjor, kan de separeras och hanteras som enheter t.ex. i en ordbok. Således är de fria. Ordförrådet i språket är ett levande företeelse. Orden dör och nya uppstår. Nya ord lånas in från andra språk eller bildas från språkets egna elementer. (Thorell 1984, 9; Häkkinen 1996, 135–136.)

Begreppet ord är flertydigt. I språkbruket realiseras ordet på fyra olika sätt beroende på kontexten som det befinner sig i. Ortografiska ord, som förekommer i skriften, avviker från varandra på grund av stavningen medan hur orden uttalas är kännetecknande för fonologiska ord, som är ord i talet. Dessutom finns det olika ordformer som är grammatiska varianter av samma ord. Orden som finns i ordböcker som uppslagsord kallas för lexem. Med begreppet lexem menas ordets betydelse. Lexikaliska ord eller lexem utgör kärnan av språkets ordförråd. (Jackson 1991, 1, 8; Karlsson 1998, 186.)

Orden består av morfem, som kan klassificeras enligt deras distribution, betydelse och funktion inom ordet. Med hänsyn till distributionen finns det fria morfem, som ensamma kan bilda ord (t.ex. *hus*, *att*) och bundna morfem, som fungerar som prefix (t.ex. *för-lägga*), eller som suffix (t.ex. *lägg-er*). Indelningen i lexikaliska och grammatiska ord sker enligt betydelsen. Lexikaliska ord består av morfem, som kan stå ensamma och som har ett rikt betydelseinnehåll. Dessa är adverb, substantiv, adjektiv och verb. Räkneord består av morfem men deras betydelse är mera avgränsad. Grammatiska morfem har en allmän betydelse samt en grammatisk funktion. Artiklar, prepositioner, subjunktioner (t.ex. *att*), konjunktioner (t.ex. *eller*), pronominella ord och hjälpverb (t.ex. *är*) samt bundna morfem är grammatiska morfem. Det finns ytterligare fyra typer av morfem, som har olika funktioner. Rotmorfem är fria, för det mesta lexikaliska och utgör roten, såsom *hus* och *bygg*. De kan även kombineras med böjningsmorfem. Partikelmorfem är också fria, men de böjs inte. De är lexikaliska, såsom *ut* och *aj* eller grammatiska, såsom *på* och *att*. Böjningsmorfem är bundna och grammatiska och kan modifiera rotmorfemet, t.ex. *bygg-er*. Avledningsmorfem är bundna grammatiska morfem, som kan bilda nya stammar med rotmorfem genom att fungera som prefix (före rotmorfemet) eller som suffix (efter rotmorfemet). T.ex. är suffixet *-ning* ett avledningsmorfem i ordet *lägg-ning*. (Thorell 1982, 2–3, 100.)

3.3 Klassificering av ord

Man kan skilja mellan följande ordklasser i ordförrådet i svenskan: substantiv, adjektiv, pronomen, räkneord, verb, adverb, fogeord (t.ex. prepositioner, artiklar och infinitivmärke) och interjektioner. Mellan dessa ordklasser görs en distinktion mellan rotklasser och partiklar. Klassificeringen görs enligt ordets morfologiska struktur, som avgör ordets grammatiska form och betydelse. Orden i rotklasserna har två komponenter, rotmorfem och böjningsmorfem,

vilket innebär att de är böjliga. Till denna grupp hör ordklasserna substantiv (t.ex. *gård*), adjektiv (t.ex. *gammal*), pronomen (t.ex. *han*), räkneord (t.ex. *en*) och verb (t.ex. *ringa*). Partiklarna, d.v.s. adverb (t.ex. *sällan*), fogaord (t.ex. *och*, *i*) och interjektioner (t.ex. *kling*), består av partikelmorfem (t.ex. *till*) eller av rotmorfem och avledningsmorfem (t.ex. *ny-ligen*). Dessa ord är oböjliga och bidrar till syntaktiska relationer t.ex. inom satsen. Av de ordklasser nämnda ovan kan substantiven, adjektiven, en del av adverbena och verben öka i antalet. De är således öppna ordklasser. De är även innehållsord med en självständig betydelse. De övriga ordklasserna är slutna, d.v.s. de fylls på sällan eller inte alls med nya ord. Dessa ord är formord, vilkas funktion i språket är närmast grammatisk. (Thorell 1982, 3–4; Jörgensen & Svensson 1987, 17.)

3.4 Ordrelationer

Orden inom ordförrådet bildar ett semantiskt nät och de kan ställas i relation till varandra. Orden som har samma denotativa betydelse kallas för synonymer. Synonymer är dock inte alltid utbytbara i språkbruket utan det kan finnas nyansskillnader mellan orden. Dessutom är synonymer ofta av olika stilar och har olika affektiva laddningar. T.ex. är *pojke*, *kille* och *gosse* synonymer med stilistiska skillnader. Det ena ordet av ett synonympar kan även vara en eufemism, 'förskönande omskrivning', och det andra en dysfemism, 'grov omskrivning'. Det kan t.ex. ha uppstods ett synonym, som mera indirekt syftar på ett förbjudet fenomen. Ordet *alkoholpåverkad* fungerar som en eufemism för *berusad*. Ytterligare tillhör olika synonymer till olika dialekter. (Jackson 1991, 73; Dahllöf 1999, 63.)

Två ord som är likalydande men har olika betydelser är homonymer. T.ex. betyder ordet *bok*, *bokar* 'trädet bok', medan ordet *bok*, *böcker* 'bok att läsa'. En företeelse, som kallas polysemi, innebär att det finns ett ord som har flera betydelser. T.ex. betyder ordet *krona* 'slanten krona', 'kungens krona' och 'trädet krona'. Skillnaden mellan homonymi och polysemi finns i etymologi och morfologi. Genom etymologi kan man ta reda på om den ena betydelsen är härledd ur den andra eller om två ord har blivit lika genom ljudförändring. Genom morfologi kan man se om orden har olika böjningar. Detta är fallet med orden *bok*, 'trädet bok' och *bok*, 'bok att läsa'. (Allwood & Andersson 1984, 74–75.)

Andra semantiska relationer inom ordförrådet är motsatsrelation och hyponymi. Alla ord som är av motsatt betydelse står i motsatsrelation. Exempel på motsatsrelation är ordparen *död* och *levande*, *gammal* och *ung* samt *köpa* och *sälja*. Hyponymin, 'begreppslig underordning', innebär en situation där betydelsen av ett ord finns med i betydelsen av ett annat ord. Ett ord är således mera specifik än ett annat. T.ex. är en kvinna en människa, vilket leder till att begreppet *människa* är underförstått och en del av begreppet *kvinna*. Orden kan sättas i en hierarkisk ordning enligt deras hyponymiska förhållande. Även ord som syftar på handlingar bildar hierarkiska kedjor av denna typ. T.ex. är begreppen *skära*, *slå*, *skjuta* och *knivhugga* hyponymer av begreppet *skada*. (Yule 1996, 119–120; Dahllöf 1999, 63–65.)

3.5 Ordbildning

3.5.1 Vanlig ordbildning

I svenskan bildas orden på tre olika sätt: sammansättning, avledning och förkortning, av vilka sammansättning och avledning är de vanligaste. Vid sammansättning sätts samman två eller flera ord. En del sammansatta ord är etablerade medan andra bildas för en viss språksituation. Dessa är ofta tillfälliga nybildningar. En sammansättning består av en förled och en efterled. Förleden fungerar som en bestämning till efterleden, sammansättningens huvudord. Ett exempel på en sammansättning är ordet *mån/raket*, som består av förleden *mån* och efterleden *raket*. (Thorell 1984, 9–10, 12, 25.)

Nya ord avleds med hjälp av avledningsmorfem prefix eller suffix samt genom kortavledningen. En prefixavledning har två delar: prefix och bas, såsom i verbet *o/gilla*. En suffixavledning består av en bas och ett suffix. Basen kan vara ett enkelt ord (*sjuk/dom*), en avledning (*sjuk/lig/het*) eller en ordgrupp (*illamå/ende*). I kortavledningen stryks infinitivmärket *-a* från slutet av ett verb utan att tillägga ett suffix. T.ex. är substantivet *åk* en kortavledning av verbet *åka*. (Thorell 1984, 10, 50, 66–67.)

Förkortningen av ord eller ordgrupper producerar nya korta ord, som har samma betydelse och hör till samma ordklass som det ursprungliga ordet, d.v.s. förkortningsbasen. Ett kortord är oftast ett substantiv och kan vara ett enkelt ord (t.ex. *dricks* från *dricks/pengar*), en sammansättning (t.ex. *själv/köp* från *själv/betjänings/köp*), ett initialord (t.ex. *ADB* från

automatisk data/behandling eller ett kortord med suffix (t.ex. *dagis* från *dag/hem*). Den sista typen av förkortningen producerar vardagliga ord och är produktiv. (Thorell 1984, 126, 128–130.)

3.5.2 Affektiv ordbildning

Nya skällsord bildas mera än någon annan ordgrupp. Såsom andra ord, kan skällsord bildas för en viss situation utan att det sprider till det allmänna språkbruket. Skällsord är ofta affektivt belagda ord, vilket innebär, att de innehåller affektiva element i den språkliga formen. Affektiva ord bildas med hjälp av vanlig eller affektiv ordbildning. Genom affektiv ordbildning får ordet dess affektiva laddning. (Svahn 1999, 149–150.)

En typ av affektiv ordbildning är att förvandla existerande ord till skällsord genom att använda det existerande ordets betydelse som en metafor, d.v.s. i en överförd betydelse. Den affektiva aspekten finns i relationen mellan mottagaren och skällsordets grundbetydelse. Då jämförs referenten med djur (t.ex. *bock*), människogrupper, såsom nationalitet, homosexuella, prostituerade kvinnor och brottslingar (t.ex. *homo*, *våldtäktsman*), ting (t.ex. *madrass*), mat (t.ex. *kött*, *muffin*) eller tabubelagda företeelser, såsom sexuella organ (t.ex. *fitta*). (Svahn 1999, 156–160.)

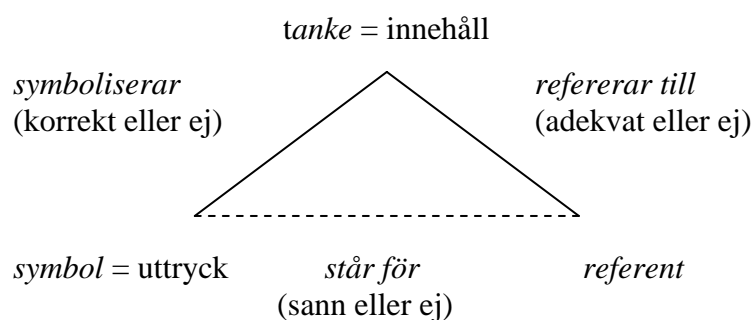
En metafor kan vara lexikalisk, konventionell eller en tillfällig bildning. Den kan basera sig på en egenskap, såsom dumhet, eller en helhetsbild av referenten. Det finns affektivt neutrala och affektiva metaforer. Ett exempel på den förra är användningen av ordet *ben* för en del av en möbel. Affektivt neutrala metaforer är ofta termliknande benämningar av icke-levande ting. Affektiva metaforer uppstår oftast genom att använda en benämning av t.ex. djur och växter om en människa. Användningen av affektiva metaforer värderas någon egenskap hos referenten. Metaforer som baserar sig på människans utseende anses inte lika nedsättande som de som baserar sig på människans beteende. Att jämföra en människa med ett djur innebär alltid en affektiv laddning. Laddningen kan vara positiv eller oftare negativ. Tolkningen av metaforen är beroende av kontexten samt talarens avsikt och tonfall. Smeknamn är ett exempel på positiva djurmetaforer. (Koski 1992, 14–15, 21, 23–24, 30.)

Förutom att bilda skällsord med hjälp av morfem, kan även andra element i språket utnyttjas för att uppnå en affektiv laddning. T.ex. bär vissa ljud affektiva associationer med sig. Även genom att använda ljudlikhet mellan skällsordets delar, är affektiv ordbildning. Ofta förekommer ljudlikheten mellan ett sammansatt ords huvud- och bestämningsled. Då upprepas samma eller liknande ljud i olika delar av språket, vilket förstärker effektiviteten. Ett exempel på detta är skällsordet *mensmonster*, i vilket för- och efterledet innehåller liknande ljudkombinationer. Genom kontamination bildas affektiva ord, dock den inte är bland de vanligaste typerna nyförtiden. Skällsordet *femo* är en kontamination av orden *femi* och *homo*. Båda orden används i betydelsen 'omanlig man'. (Svahn 1999, 162–163.)

4 OM ORDBETYDELSE

4.1 Denotativ betydelse

Den denotativa betydelsen, 'grundbetydelsen', hos ordet innebär ordets relation till referenten som ordet syftar på. Med andra ord syftar den till den icke-språkliga världen. Den denotativa betydelsen innehåller endast de drag som definierar relationen mellan ordet och alla dess referenter (Häkkinen 1996, 171–173). Den denotativa betydelsen kan illustreras med Figur 2.

Figur 2 Ogdens & Richards teckenmodell (Nationalencyklopedin 1995, 131).

Figur 2 illustrerar relationen mellan språket, sinnet och världen. I figuren är symbolen språket, tanken sinnet och referenten en företeelse i den verkliga världen (Karlsson 1998, 205). Figuren visar att den lingvistiska symbolen symboliserar uttryckets tanke, innehåll. Symbolen bestäms av referenten samt sociala och psykologiska faktorer, såsom referensens avsikt, önskad effekt och attityd. Tanken refererar till referenten. Relationen är direkt, t.ex. när man

refererar till en målad vägg som man ser, eller indirekt, t.ex. när man refererar till en avliden person, såsom Napoleon. Relationen mellan uttrycket och referenten är indirekt. Detta innebär, att symbolen används alltid av en språkbrukare (tanke) för att referera till referenten. (Ogden & Richards 1969, 10–11; Nationalencyklopedin 1995, 131.)

Denotativa betydelser är gemensamma för hela språkgruppen. Ett yttrande produceras och tolkas alltid på tre olika nivåer av språket: fonologi, syntax och semantik. Den denotativa betydelsen bilda basen på den semantiska nivån. Eftersom den denotativa betydelsen är ordets grundbetydelse, och således en grundläggande del av ordsemantiken, skulle människospråket inte existera utan den. (Leech 1981, 11–12; Karlsson 1998, 235.)

4.2 Konnotativ betydelse

Förutom grundbetydelsen har ordet även konnotativa betydelser, bibetydelser, som inte är lika avgörande för språkets funktion. Detta beror på att den konnotativa betydelsen inte är begränsad till språket utan föremål i andra visuella och auditiva världar kan väcka konnotationer. T.ex. är den visuella motsvarigheten ofta effektivare än orden i att skapa positiva associationer kring en vara, vilket utnyttjas i reklamen. Dessutom varierar den konnotativa betydelsen hos orden enligt kulturen, tiden och individen, medan den gemensamma denotativa betydelsen är en förutsättning för kommunikationen. Vilket drag som helst hos referenten kan ytterligare ändra den konnotativa betydelsen medan den denotativa betydelsen definieras endast med enligt ett begränsat antal normer. Den konnotativa betydelsen som en grupp är således öppen. Den denotativa betydelsen följer däremot definierade regler, som bestämmer t.ex. hur den realiseras och av vilka semantiska drag den kan formas. (Leech 1981, 12–13.)

Även om en konnotation kan ha individuella drag hämtade från individuella erfarenheter, kan den i vissa fall vara gemensam för en grupp språkbrukare. Konnotationerna är då en del av kulturen som man ärver tillsammans med språket. T.ex. har ordet *siren* en speciell betydelse för de som levde under det andra världskriget. Dessutom kan vissa ljudkombinationer ha betydelser för en grupp språkbrukare. Betydelserna kan vara konnotativa eller affektiva. T.ex. står det initiala konsonantklustret *sl-* för våthet i svenskan. Det förekommer bl.a. i orden *slaska* och *slem*. (Jackson 1991, 59; Abelin 1999, 52.)

4.3 Affektiv betydelse

Talaren kan använda språket för att ge utlopp åt sina känslor för lyssnaren och för det han talar om. Känslorna kan uttryckas direkt eller indirekt beroende på kontexten, genom att använda mera eller mindre explicita uttryck. Den affektiva nivån är en viktig del av språket, speciellt av talat språk. Den påverkar flera aspekter av språket, t.ex. ordval, satstyp, ordföljd och upprepningar, tempo samt ljudkvantitet och -kvalitet. För att kunna förstå varandra måste språkbrukarna avkoda språket både på en lingvistisk och på en affektiv nivå. Språkbrukarna lär den affektiva betydelsen empiriskt genom språkinläringen och -bruket. (Ideforss 1928, 11; Leech 1981, 15.)

Även om den affektiva betydelsen av ordet är en begränsad bibetydelse, kan den i vissa fall vara betydelsefullare än den denotativa betydelsen. Detta är fallet t.ex. inom reklamen. I reklamen används t.ex. adjektiv, såsom *modern*, *äkta* och *special*, som inte används i den denotativa betydelsen utan för att väcka positiva associationer. Detsamma gäller även ord som refererar till politiska tankar eller rörelser. Med ord, såsom *anarkism*, *kommunism*, *rasist* och *demokrati*, tappas bort den denotativa betydelsen i användningen. T.ex. uttrycker ordet *demokrati* ofta snarare talarens positiva attityd mot ett politiskt system än definitionen av systemet. (Leech 1981, 43–44; Jackson 1991, 59–60.)

Vissa element i språket, såsom interjektioner, har specialiserat sig på att uttrycka känslor medan andra kan få en affektiv bibetydelse. Orden som ofta har affektiva betydelser är förknippade med sociala grupper, såsom nationaliteter. T.ex. har människor olika fördomar och erfarenheter om amerikaner, vilket leder till att ordet *amerikan* förknippas lätt med affektiva associationer, såsom *ytlig*, *skrytsam* eller *ärlig*. Även orden som syftar på element inom de tabubelagda områdena i livet är ofta affektivt laddade. Dessa är t.ex. död, sex, ras, religion, psykiska sjukdomar osv. (Leech 1981, 16, 43; Andersson 1986, 48.)

Den affektiva aspekten av ordförrådet är inte ett stabilt fenomen. Den affektiva betydelsen hos ett ord upplevs ofta subjektivt, på samma sätt som den konnotativa betydelsen. Detta kan leda till missförstånd och misslyckad kommunikation. Dessutom kan det affektiva ordet förlora sin emotiva betydelse med tiden. Detta händer när språkbrukare börjar associera ett visst affektivt ord med en viss företeelse starkare och starkare. Ordet får en deskriptiv betydelse i stället för den affektiva. Förändringen av betydelsen kan dock även vara motsatt. Då används ett ord om

företeelser som är antingen omtyckta eller misstyckta. Den affektiva betydelsen överförs från företeelsen till ordet. (Andersson & Furberg 1966, 135–136.)

5 OM SPRÅKBRUK

5.1 Kontext

Språkbruket hos en individ varierar enligt kontexten. Vad som anses som lämpligt språkbruk i en viss kontext är konventionellt. Det är således situationen som gör språket fult eller olämpligt. Kontexten innebär bl.a. samtalspartnern, ämnet och sammanhanget. En fördelning görs ofta mellan formella och informella kontexter och språkbruk. Vad som är en formell eller informell kontext bestäms av hur trygg och bekväm man känner sig. Enligt denna definition kan samma kontext, t.ex. att hålla ett föredrag, vara en formell situation för en del och informell för andra beroende på erfarenheten. Generella karakteriserande drag för ett informellt språkbruk är bl.a. ledigt ordval, användning av slang och svordomar samt skämt och ordlekar, dialektalt språk och mångsidig icke-verbal kommunikation. Även andra kontextuella och språkbrukarens interna faktorer påverkar valet. T.ex. är svordomar och andra interjektioner tämligen lika varandra när de används för att uttrycka sinnestillstånd, såsom smärta. Valet mellan orden avgörs av styrkan av känslan och hur bra man kan kontrollera sig själv i situationen. (Andersson 1986, 70–71, 73; Melin och Melin 1996, 150–151.)

Kontexten påverkar flera aspekter i språket, t.ex. ordval, stavning och syntax. Karakteristiska stildrag hos orden kan vara bl.a. akademisk, vardaglig, högtidlig, sällsynt, smeksam och vulgär. Vissa ord kan också ha en humoristisk laddning. Denna lista antyder att ord har inbördes karaktär och att de används i olika situationer enligt karaktären. Dessutom har orden värdeladdningar. T.ex. har orden *corpulent* och *fet* samma referent, men det förra har ingen värdeladdning och är neutral medan det senare har en negativ värdeladdning och är nedvärderande. Orden skiljer ytterligare i förhållande till betydelseomfånget. Genom att använda ord som *bil* och *fåtölj* i stället för *fordon* och *sittmöbel* blir intrycket mera konkret. (Teleman & Wieselgren 1974, 8, 12–13.)

5.2 Eufemism och dysfemism

Begreppet eufemism kommer från grekiskan och betyder 'förskönande eller beslöjande omskrivning för ett anstötligt eller oangenämt ord'. Eufemismer används av olika anledningar. De är ett medel att undvika att såra eller göra andra generade. Eufemismer ersätter även ord som har för många negativa konnotativa betydelser i den kontext som språkbrukaren befinner sig i. Orsaken till användningen av eufemismer är kontexten, närmare sagt det som pratas om och situationen, i vilken talaren befinner sig. Konventionalism, takt och propaganda är ytterligare skäl för användning av eufemismer. Situationer då språkbruket kontrolleras mera är t.ex. inför barn, på jobbet och på offentlig plats. (Ljung 1984, 13; Norri 1988, 3; Allan & Burridge 1991, 3–4, 26; Nationalencyklopedin 1991, 4.)

Ytterligare ersätter eufemismer tabubelagda ord. Ordet tabu står för handlingar som är förbjudna eller som ska undvikas. Om en handling är förbjuden, så är ordet som syftar på den också förbjudet. Tabubelagda handlingar och ord finns i alla samhällen. Användningen av vissa ord kan vara tabubelagd enligt kontexten: de kan användas i ena situationer men inte i andra. De tabubelagda orden återspeglar värden och åsikter i samhället och mindre grupper inom samhället. T.ex. kan två barn av olika familjer som en del av förstaspråkinlärningsprocessen lära sig en lista var på tabubelagda ord, som avviker helt från varandra. (Fromkin & Rodman 1983, 266–269.)

Vad som är tabubelagt bestäms således av kulturen och dess allmänna normer. Det är ändå alltid fråga om ord som har en stark affektiv betydelse. Områden, som förknippas med tabubelagda ord i Västeuropa är, bl.a. könsorgan och sexuellt umgänge, religion och kyrka, kroppens avfallsprodukter, död, fysiska och mentala handikapp, prostitution samt narkotikahantering och kriminalitet. De tabubelagda orden är inte automatiskt kraftuttryck eller svordomar men de kan utvecklas till sådana. I vardagsspråket används tabubelagda ord även som skällsord, såsom *dåre* och *idiot*. T.ex. är *avlida* och *gå bort* eufemismer för *dö* och latinska termer för folkliga namn på könsorgan. (Andersson 1986, 79, 81–82; Nationalencyklopedin 1991, 4; Karlsson 1998, 235.)

Begreppet dysfemism står för en omskrivning, som är grövre eller mera vulgär än ordet som den ersätter. Dysfemismen är således motsatsen till eufemismen. De har negativa konnotativa betydelser, som är förnärmande mot referenten eller lyssnaren. Bruket av dysfemismer är ett

sätt att svartmåla ens motståndare eller andra personer och företeelse. De används bl.a. av politikerna om sina motståndare och av feminister om män. De fungerar även som utrop och svordomar. (Hakulinen & Ojanen 1976, 43; Allan & Burridge 1991, 26–27, 118.)

Tolkningen av dysfemismer är kontextberoende. Ordet *pojke* är inte en dysfemism i sig, men kan användas som en. Om en 20-årig vit man t.ex. kallar en 40-årig svarthyad *pojke* är det fråga om en dysfemism. Bruket av dysfemismer varierar enligt kontexten på samma sätt som språket i allmänhet. Beroende på hurdan påverkan språkbrukaren vill uppnå samt i hurdan social situation han befinner sig, kan han välja mellan en eufemistisk dysfemism och en direkt dysfemism. Exempel på den förra är utropet *Du milde!* och det senare utropet *Skit!*. I talat språk förekommer de ofta i privata gräl. Dessa ord anknyter till djur (t.ex. *mus*, *råtta* och *apa*), tabubelagda organ (t.ex. *fitta*), avsöndringar (t.ex. *skitstövel*) och sexuell beteende (t.ex. *bög*), mental och fysisk otillräcklighet (t.ex. *idiot* och *glasögonorm*) samt allmän vördnad (t.ex. *hagga*) (exemplen ur Svahn 1999). (Fromkin & Rodman 1983, 269; Allan & Burridge 1991, 27–28, 118–119.)

6 INTERJEKTIONER

6.1 Allmänt

En interjektion är ett oböjligt ord, som kan fungera som ett självständigt yttrande. Den kan stå ensam eller få bestämmningar. Interjektionerna används för att uttrycka språkbrukarens känslor. De ersätter de egentliga orden när känslorna är mycket starka, d.v.s. när de egentliga orden inte räcker till med uttryckandet av känslorna. Reaktionen är då kort och spontan. Interjektionerna ger ett mer livfullt och mindre analytisk och deskriptiv uttryck för språkbrukarens känslor. P.g.a. interjektionernas natur används de mest i tal och i lediga kontexter, gällande både situationen och samtalsämne. Vilka interjektioner som används varierar ytterligare efter region, social status och individ. Det finns dock skillnader i stilvärde inom interjektionerna. T.ex. är interjektionerna *åh*, *usch* och *bravo* neutrala medan interjektionerna *bah*, *pytt* och *uschiamerj* hör tydligt till vardagligt språkbruk. (Idefors 1928, 13; Thorell 1982, 192; SAg2 1999, 746, 748–749.)

Interjektionerna klassificeras på flera olika sätt. Ofta görs en distinktion mellan primära och sekundära interjektioner. Primära interjektioner är primitiva och påminner vad som antas vara den äldsta formen av människospråket. Primära interjektioner kan även anses som egentliga interjektioner. Sekundära interjektioner är spontana uttryck för känslor, såsom svordomar, som består av ord och fraser från andra ordklasser. (Thorell 1982, 192.)

Enligt betydelsen kan interjektionerna delas i fyra grupper. Impulsjoner, såsom *ack*, *aj* och *bravo*, uttrycker känslor, t.ex. glädje, obehag och förvåning. Imitationer, såsom *bom*, *vips* och *kukeliku*, är ljudhärmande interjektioner, som representerar ljud ur väsen eller ting. De är vanliga i berättande framställningar. Även halvt artikulerade ljud, såsom suckar och hostningar, samt naturliga ljud, såsom skratt och harklingar, har konventionaliserade användningar som känslouttryck och behandlas som primära imitationer. Även icke-språkliga ljud, såsom smackning och stötande, kan kategoriseras som imitationer. Gränsen mellan verbal och icke-verbal kommunikation är dock flytande. Imperationer, såsom *hallå*, *se så* och *sch*, liknar imperativer. De uttrycker språkbrukarens vilja och kan ha bl.a. följande funktioner: anrop, tillrop, hyssning och lockrop. Svorsord, såsom *ja*, *jaså* och *nej*, är inte i regel affektiva utan fungerar som svar på satsfrågor. Vissa svorsord kan uttrycka olika slags känslor och stämningar. Sådana är t.ex. *jaha*, *nähä* och *tja*. Betydelsen på svorsorden är kontextberoende. (Thorell 1982, 192–193; SAg2 1999, 747, 764.)

6.2 Primära interjektioner

6.2.1 Primära impulsjoner

Impulsionernas funktion är att uttrycka känslor. De har normalt ingen grammatisk relation till satsen utan de står utanför satsen. De kan således fungera som ett självständigt yttrande ensamma eller tillsammans med en bestämning. Förekommer interjektionen i en sats, kommer den först i satsen, eftersom den oftast innehåller den väsentligaste informationen. Därför, och på grund av att interjektionerna är affektbetonande, är de även tryckstarka. I höglitterärt språk och poesi kan interjektionen avbryta sammanhanget, såsom i ”*Hur hoppet bleknat, ack, det rosenröda*”. (Tegnér) eller få bestämningar, såsom i ”*O Finland, trohets hem*” (Tegnér). (Wessén 1970, 144; Thorell 1982, 194.)

Impulsionerna är oböjliga till formen och enkla till den fonematiska strukturen. De centrala impulsionerna består av en vokal (*o*) eller en vokal och en konsonant (*oj*, *fy*). Speciellt tillfälliga ljudhärmande former innehåller ljudkombinationer som inte förekommer i andra ord i språket. T.ex. består *sch* och *hm* endast av konsonanter. Även *wow* och *brr* har en avvikande form. Impulsionerna kan även innehålla en extra lång vokal, såsom *åå*. Deras avvikande form framhäver den affektiva betydelsen. Vissa impulsioner kan redupliceras, såsom *oj oj*. Ytterligare kan impulsioner, såsom *äsch* och *asch*, betraktas som varianter av samma impulsion, eftersom de har samma betydelse och likartad struktur. Impulsionerna nyskapas ofta ur läten och lån från andra språk är vanliga. Nya lexikaliserade former är t.ex. *grr* för vrede, som har sitt ursprung i tecknade serier. (Wessén 1970, 145; Thorell 1982, 195; Karlsson 1998, 236; SAg2 1999, 746–747, 761, 763–764.)

6.2.2 Imitationer

Imitationers, 'ljudhärmande interjektioner', funktion i språket är att återge ett icke-språkligt ljud. Deras betydelse består enbart av ljudet som de beskriver. Lexikaliserade imitationer följer språkets fonologiska struktur. Detta sätter gränser för motsvarigheten mellan det ursprungliga ljudet och imitationen. Nya lexikaliserade former förekommer speciellt i tecknade serier, såsom *gronk* för motor i olag. Karakteriserande för denna grupp är dock tillfälliga nybildningar. Vid nybildningarna avviker formen ofta från språkets fonologiska normer. (Abelin 1999, 54; SAg2 1999, 762, 764.)

Ljudhärmande interjektioner är oftast enstaviga till strukturen. Vokalen är kort och konsonanten, som följer efter, är nasal (t.ex. *m*, *n*), tonlös frikativa (t.ex. *f*) eller tonlös klusil (t.ex. *p*, *k*). De imitationer som är flerstaviga innehåller reduplikation med (t.ex. *dingdång*) eller utan (t.ex. *töfftöff*) vokalbyte. Imitationer av halvt artikulerade ljud utgör ett undantag med avseende på formen, eftersom de i skrift ibland återges med motsvarande substantiv. T.ex. står *Suck!* för ljudet från suckar, *Stön!* för stönanden och *Host!* för hostningar. (SAg2 1999, 762, 764.)

De onomatopoetiska imitationerna har en viktig och mångsidig kommunikativ funktion i vardagligt samtal speciellt bland ungdomar. De kan representera bl.a. handlingar, egenskaper, attityder och känslor. Orden används således inte bara som uttryck för talarens känslor utan de

kan syfta på en preciserad referent. Med andra ord kan imitationerna bära en kognitiv betydelse. Oftast utsäger eller framhäver de den nya, viktiga informationen. Användningen av ljudhärmande interjektioner gör talet mera levande och performativt samt samtalet mera emotionellt och kontextberoende. (Nordberg 1992, 163, 173.)

6.3 Sekundära interjektioner

6.3.1 Sekundära impulsjoner

Den huvudsakliga funktionen hos sekundära impulsjoner är att uttrycka språkbrukarens känslor och sinnestillstånd. Gruppen innehåller bl.a. impulsjoner, såsom *bravo*, samt svordomar, såsom *djävlar*. De består av ord och fraser från andra ordklasser. Sekundära impulsjoner har vanligen genomgått en betydelseförändring, d.v.s. den affektiva betydelsen och funktionen har dels ersatt den ursprungliga betydelsen och funktionen. (Wessén 1970, 144–145; Thorell 1982, 192.)

I svenskan är en del affektiva sekundära impulsjoner substantivfraser. Detta innebär, att substantivet är huvudordet i frasen, såsom i impulsjonen *Milda makrill!* (K.A. 32, 33), som har substantivet *makrill* som huvudord. I denna impulsjonen består frasen av ett substantiv och ett bestämmande adjektiv. Substantivet kan också ensamt forma en fras och därigenom en impulsjon, såsom i *Vårbitare och vägglöss!* (K.A. 11, 41). Substantivfrasen med pronomenet *vilken* används ofta som en impulsjon i svenskan. Impulsjonen *Vilken fasa!* (K.A. 27, 67) är ett exempel av den här typen. Dessutom kan prepositionsfraser fungera som impulsjoner, t.ex. *Vid alla rutiga rubiner!* (K.A. 27, 86). (SAG3 1999, 11, 65, 664.)

6.3.2 Skällsord

Skällsord har flera benämningar: invektiv, nedsättande öknamn och skymford (Rydenfelt 1978, 5–9, 70). De är nedsättande benämningar på närvarande eller frånvarande personer. De används i affektladdade situationer, såsom vid gräl. Ur en psykologisk utgångspunkt ger användningen av skällsord utlopp för språkbrukarens känslor. Användningen kan också vara social och mera avsiktligt. Andra kan utestängas från gemenskapen. Då är skällsord med en

verklighetsgrund effektivare än slumpartade invektiv. Med förolämpningar kan man också provocera eller uttrycka makt. Karakteristiskt för skällsord är att de har en negativ innebörd. Ämnet för skällsordet kan hämtas från t.ex. religion, bristande maskulinitet, bristande intelligens, exkrement, biologisk eller etnisk bakgrund (*Din jävla svartskalle!*) samt djurlikhet (*Pissapa!*). (Ljung 1984, 40; Andersson 1986, 100, 115–116; Svahn 1999, 15–16.)

Skällsorden kan vara riktade till en närvarande person. Då står skällsordet i svenskan ensam eller med det possessiva pronomenet *din*, såsom *Din jävla idiot* eller *Satans skitstövel*. Om skällsordet riktas till en frånvarande person används det i svenskan bestämningarna *vilken, en sån* eller *den*, såsom *Vilken jävla idiot*, *En sån satans skitstövel* eller *Den helvetes apan*. De är också ofta graderbara, dvs. man kan svara mot skällsordet i mer eller mindre hör grad. Man kan t.ex. vara mera eller mindre av en tönt, vilket illustreras av yttrandet *Han är en riktig tönt*. Dessutom kan skällsorden användas i stället för pronomen. T.ex. kan svaret på frågan *Har du hört från Anton på sista tiden* lyda antingen *Ja den idioten ringde mig klockan fem i morse* eller *Ja han ringde mig klockan fem i morse*. (Ljung 1984, 40–42; Andersson 1986, 99–100.)

Skällsorden är en del av det muntliga språket och deras användning är således situationsbetingad. Det finns två typer av situationer, som påverkar språkbruket: språkbrukarens bakgrund och den sociala kontexten. Egenskaper, såsom ålder, kön och socialgruppstillhörighet, hos språkbrukaren påverkar bruket och valet av skällsord. Skällsorden används således på olika sätt av olika typer av människor och grupper. Med andra ord kan de anses som en del av det vanliga språkbruket i den ena sociala gruppen, medan i den andra upplevs de som kränkande. Det är ändå lätt att skapa en reaktion med skällsorden i alla språkgrupper, eftersom möjligheten att bilda nya skällsord är obegränsad. Dessutom tillåter olika sociala kontexter bruket av olika variationer. I formella situationer följer man den språkliga normen medan i informella situationer bryts normen för att visa solidaritet. Skällsorden har även inbördes egenskaper, som följer de sociala kontexterna: det finns neutrala skällsord, som kan användas mera generellt och mindre neutrala skällsord, som används mera begränsat. (Svahn 1999, 18, 28–31).

Ibland kan ord, som inte är nedsättande i sig, användas som skällsord. För att förstå den avsedda betydelsen är det viktigt att ta hänsyn till hela kontexten, både den språkliga och den icke-språkliga kontexten. Faktorer, såsom språkbrukarens miner, gester och tonfall samt den konkreta situation som samtalspartnerna befinner sig i bidrar till tolkningen av betydelsen.

Exempel på skällsord, som inte är det enligt den allmänna uppfattningen är *kommunist* och *moderat*. Att neutrala ord används i språkliga strukturer och sociala situationer som är karakteriserande för skällsord, är förutsättningen för att de ska betraktas som kraftuttryck. T.ex. upplevs uttrycket *Din borgare* negativt, eftersom den har den struktur som skällsorden ofta förekommer i. När ett s.k. vanlig ord blir ett skällsord, utvidgas dess betydelse och ordet blir dubbeltydigt. Som skällsord har ordet endast litet kvar av den beskrivande betydelsen. Ett exempel på detta är ordet *hora*, som å ena sidan syftar på en prostituerade kvinna och å andra sidan nedsättande på vilken kvinna som helst. (Andersson 1986, 81–83; Svahn 1999, 31–32.)

6.3.3 Smeknamn

Smeknamns funktion är att uttrycka positiva känslor mot referenten. De består vanligen av metaforer. De riktas ofta till närvarande personer och förekommer således i tilltal. Smeknamnen är vanligen etablerade och allmänna till sin karaktär men de kan ibland referera t.ex. till personlighetsdrag, fysiska drag och yrke. Eftersom smeknamnen förknippas med positiva känslor och kärlek, används de mest av förälskade om varandra och av moderna om sina barn. Exempel på dessa smeknamn är *gullet* om flick- eller pojkvän samt *lillan* om spädbarnsflicka och *lillen* om spädbarnspojke. Ämnet kan även vara hämtat från djurvärlden, speciellt fågelvärlden, och variationer av ordet *guld*. Kontexten, talarens syfte, tonfallet osv. är speciellt viktiga i tolkningen av smeknamnet med de benämningar, som används även i för andra funktioner. Dessa faktorer är avgörande med ord, som kan ha både en smeksam och en nedsättande funktion. (Koski 1992, 24–25; webbdokument 2.)

7 OM SERIETIDNINGAR

7.1 Allmänt

Tecknade serier har en lång historia. De första serierna publicerades i tidningar i Amerika i slutet av 1800-talet. Redan då kombinerades ord och bild för att få fram en berättelse. De första serietidningarna härstammar från 1930-talet. Den första världsomfattande serien var Disneys Musse Pigg (Mickey Mouse), som spred från Amerika till flera länder i Europa under 1930-talet. Nuförtiden är Disneys serier mera populära i Europa än i Amerika, vilket syns

bl.a. i form av större upplagor. Serien har amerikaniserats, eftersom serieindustrin uppstod och utvecklades i Amerika. (Hänninen & Kemppinen 1994, 8, 20, 24; Herkman 1996, 15.)

Serien bemötts ständigt av kritik men som starkast var kritiken på 1950-talet. Då var läsarsiffrorna höga och kvaliteten på vissa serietidningar låg. Det påstods bl.a. att barnen som läser serier förlorar sin fantasi och får det svårt att lära sig läsa. Enligt några forskare skulle serien presentera en ensidig bild av världen och dess normer. Kritikerna ansåg att serieläsningen skär ned tid från annat läsande, vilket forskningarna emellertid inte bevisade. Attityden håller på att ändras, eftersom de yngre generationerna har blivit vana vid att läsa bilder och kan således uppskatta också serier mera. Serien är dock inte en enhetlig del av kulturen utan serietecknare riktar sina serier till specialiserade grupper. Förutom populärkulturella serier finns det ytterligare konstserier, såsom illustrerade dikter. Det är dessutom inte längre endast barn som bildar läsekretsen utan allt flera serier är avsedda för vuxna. (Hesse-Quack 1973, 130–131; Herkman 1996, 10, 23.)

7.2 Form

Berättelsen i serierna förs genom rutor. Innehållet i rutan samt med dess form har en betydelse för berättelsens rytm och natur. Rytmen i serien används bl.a. för att skapa ett visst budskap eller en viss känsla. Rutans storlek anger längden på och betydelsen av händelsen. Händelserna i små rutor varar längre och är inte så viktiga för berättelsen än händelserna i större rutor. Dessutom kan rutan formuleras på ett ovanligt sätt för att framhäva en viss del av berättelsen, såsom en händelse eller en replik. Ramarna av rutan återspeglar läsarens reaktioner och skapar en emotionell förbindelse mellan läsaren och berättelsen. (Eisner 1985, 26, 59; Hänninen & Kemppinen 1994, 80, 89.)

Karakteristiskt för bilden i serien är förenkling. Företeelserna i serien beskrivs inte noggrant utan endast det väsentliga förs fram. Ett sätt att förenkla är att använda kulturbundna koder och symboler som automatiskt förknippas med den egentliga företeelsen. Ett exempel på detta är cirklar och prickar, med vilka serietecknare återger figurers ögon. Även figurers inre egenskaper förenklas. T.ex. är direktörer ofta överviktiga och bovar orakade. Användningen av förenklande symboler innebär att bilden måste tolkas och läsas för att kunna förstå den. Tolkningen sker dock för det mesta undermedvetet. Att bilderna förenklas är inte ett hinder

för bildens komplexitet. Bilderna i serien kan innehålla komplicerade budskap och känslor. (Lindman et al. 1992, 39.)

7.3 Språk

I början av seriens historia karakteriserades språket i dem av dialektala och talspråkliga drag, vilket blev fördömt speciellt av de bildade. Språket i serierna ansågs som ett brott mot de litterära reglerna för skrivet tal. Även idag betraktas språket i serierna dåligt, vilket oftast beror på misslyckade översättningar. Stilvariationerna har dock ökat tillsammans med populariteten av serien. Dessutom anses serien som ett hot mot högkulturen, eftersom text och bild bildar en tät enhet i serien. I den västerländska kulturen har bilden och texten behandlas separat och det är skriven text som uppskattas mera än bilder. (Ribe 1993, 154, 162; Manninen 1996, 45–6.)

Serierna är oftast ett samspel mellan bild och text med undantag för några endast visuella serier. Text förekommer i form av rubriker, pratbubblor, s.k. mellantext, som förklarar situationer el. dyl. och ljudeffekter. Pratbubblan innehåller de väsentligaste texttyperna i serien: monologen och dialogen. Dialogen förmedlar diskussioner mellan seriefigurer medan monologen anger seriefigurens tankar eller inre röst. (Hänninen & Kemppinen 1994, 81–82.)

De visuella ljudeffekterna omfattar text utanför pratbubblan som illustrerar ljud från omgivningen. Deras roll är närmast att återspegla den auditiva världen och genom detta ge eftertryck åt händelserna. Ljudeffekterna skrivs ofta med versaler och deras form och placering i rutan framhäver deras betydelse. Förutom det verbala språket och bilder innehåller rutan även teckenspråk, d.v.s. streck och symboliska bilder som illustrerar rörelse, ljus, smärta, emotioner och så vidare. (Hänninen & Kemppinen 1994, 81–82.)

Texten används som en förlängning av bilden i serien. Texten förekommer i presens form, vilket gör figurerna livligare och förstärker känslan att händelserna sker i nutid. Dessutom används formen av texten för att styra läsaren att läsa orden på ett visst sätt. Till exempel skrivs ord som i tal skulle betonas med större bokstäver eller fet stil. Även frånvaron av text i serierutan har betydelse. Det är faktiskt ganska svårt att behandla ord och bild i serien som separata enheter på grund av deras samspel. (Eisner 1985, 10, 124; Ribe 1993, 153, 159–160.)

Eftersom serien innehåller text, bilder och speciella symboler innebär läsandet av dem mycket mera än läsandet av en text. En serieruta skapar illusioner genom att visa visuella och verbala antydningar, av vilka läsaren bildar en helhet i sin fantasi. T.ex. har svordomar, smärta och sömn speciella etablerade tecken. Dessa tecken fungerar ofta som adjektiv, vilket innebär, att tecknet anger ett tillstånd hos figuren och ersätter således beskrivande ord. Detta gör samspelet mellan bild och text tätare. I den västerländska kulturen står t.ex. symbolen hjärta för kärlek, sågning av träd för sömn och stjärna för smärta. Vissa känslor och tillstånd kan även återges med språkliga tecken, såsom frågetecknet och utropstecknet. (Eisner 1985, 7; Lindman et al. 1992, 41; Ribe 1993, 162, 153; Hänninen & Kempainen 1994, 91, 86; Manninen 1996, 47.)

7.4 Onomatopoetiska uttryck

De visuella ljudeffekterna i serierna återspeglar ljud som uppstår i omgivningen och stöder därmed bilden. Ljudeffekterna är onomatopoetiska uttryck. Ofta läses de inte utan deras tillvaro räcker till för att skapa en illusion av den auditiva världen. Effekterna är i själva verket ofta sådana kombinationer av bokstäver som inte kan läsas. Ljudeffekterna har dessutom en roll i den visuella delen av serieberättandet. Effektens storlek, form och stil kan användas till exempel för att framhäva en rörelse eller en händelse. Ljudeffekterna används också för att ersätta streck genom att ange rörelsens riktning och hastighet. Serierna har kritiserats för användningen av dessa onomatopoetiska uttryck. Kritiken har motiverats med att effekterna är ett strävt och klumpigt sätt att använda språket. I serien är ljudeffekterna inte riktigt text utan beskrivning av den auditiva världen, d.v.s. ljud. Ljudeffekterna ritas snarare än skrivs och de blir en del av händelserna. (Lindman et al. 1992, 43; Hänninen & Kempainen 1994, 85; Manninen 1996, 57.)

7.5 Kalle Anka

Figuren Kalle Anka uppträdde först i en animerad film år 1934 men var i birollen. Så småningom blev Kalle Anka ändå mera populär än hans motspelare i flera filmer, Musse Pigg. År 1938 blev Kalle Anka en tecknad figur i en serie. Carl Barks ritade och skrev Kalle Anka för 28 år mellan 1940 till 1968. Händelserna och, framför allt misslyckanden, är

hämtade från Barks' ungdom. Först var berättelserna enkla och baserade sig på situationskomiken. I slutet av 1940-talet uppstod Ankeborg och berättelserna fick en social dimension. Samtidigt blev Kalle Ankas personlighet mångsidigare. Det var dessa förändringar som lockade även vuxna läsare, även om den största delen av läsarkretsen bestod av barn. (Lindman et al. 1992, 18–20; Hänninen & Kemppinen 1994, 15.) Den svenska versionen av serietidningen om Kalle Anka heter Kalle Anka & C:o. Den är den äldsta serietidningen i Sverige. Det första numret gavs ut år 1948. Mellan 1990 och 1997 har tidningens upplaga minskat från 225 000 till 120 000. (Nationalencyklopedin 2000, 291; webbdokument 1.)

Känslor, såsom glädje, sorg, svartsjuka och skrytande, uttrycks på ett oförfalskat sätt i Kalle Anka serier. Känslorna förvandlas snabbt men är inte ogrundade. Att känslorna och konflikterna är äkta gör det lättare för läsare att identifiera sig med figurerna. (Lindman et al. 1992, 20–21.)

8 MATERIAL OCH METOD

Som primärt material har jag 30 stycken Kalle Anka & C:o serietidningar från år 2002. Jag har valt tidningarna slumpmässigt. Jag valde Kalle Anka & C:o eftersom den är en populär tidning, som innehåller aktuellt och uppfinningsrikt språk. Ytterligare är serietidningen en bra källa till affektiva uttryck och speciellt till onomatopoetiska uttryck. Språket i serien betecknas av mångfaldigheten och den stora kvantiteten av ljudeffekter och affektiva uttryck, som anger en stor variation av känslor.

Metoden i denna avhandling är kvalitativ och deskriptiv. Detta innebär, att jag inte har räknat förekomsten av olika typer av interjektioner utan syftet är att beskriva och analysera de mest vanliga och också de uppfinningsrikaste exemplen. Eftersom materialet och förekomsten av exemplen är relativt stora, har valt här de som är bäst beskrivande. Jag behandlar exemplens med teorierna i teoridelen som bakgrund.

Som basis för kategoriseringen av interjektioner använder jag kategoriseringen som presenteras i kapitel 6. Det görs en skillnad mellan primära och sekundära interjektioner och ytterligare mellan impulsjoner, imitationer, imperationer och svarsord. Jag har uteslutit imperationerna och svarsorden, eftersom de snarare uttrycker vilja eller bekräftande och

förnekande av utsaga än känslor och är därför inte relevanta för denna avhandling. Svordomar anses som sekundära impulsjoner (Thorell 1982, 192). Det finns dock inga egentliga svordomar i materialet, eftersom tidningen läses mest av barn och ungdomar. Man kan påstå att onomatopoetiska uttryck och andra impulsjoner ersätter svordomar i viss mån i tidningen. Följaktligen är de en typ av eufemismer.

I kategorisering och analys av exemplen använder jag Norstedts stora svenska ordbok (NSSO) och Svenska Akademiens grammatik: Ord (SAg2). Vissa impulsjoner och ljud är påverkade av engelskan, som är seriens originella språk. Då använder jag English Dictionary for Advanced Learners (English Dictionary) som hjälpmedel. Ordboken bekräftar interjektionens grundbetydelse. Funktionen i riktigt språkbruk bestäms emellertid av mottagarens tolkning, som görs på basis av kontexten (SAg2 1999, 747). För att få fram den exakta betydelsen och funktionen, i vilken interjektionen används i materialet, måste man således betrakta kontexten. I några fall är den tillräckliga kontexten rutan, i andra fall behövs hela historien för att förstå det avsedda budskapet. Även andra element i serien, såsom figurens gester och miner, visuella tecken samt den textuella kontexten, medarbetar i att skapa betydelsen. För att förklara funktionen med hjälp av kontexten beskriver jag de delar av kontexten som är avgörande för tolkningen.

Primära impulsjoner, som är impulsjoner av onomatopoetiskt ursprung, bildar en fast och viktig del av språket i serier. Impulsjonerna kan förekomma i flera funktioner samt uttrycka flera känslor och sinnestillstånd beroende på kontexten. I de fall där en impulsjon har flera funktioner kategoriserar jag dem enligt impulsjonen. I de fall där en impulsjon förekommer i en funktion kategoriserar jag dem enligt betydelsen. Känslorna som de primära impulsjonerna uttrycker är varierande.

Det finns två typer av imitationer i materialet. De ena uppstår när talaren imiterar ett väsen eller en händelse. De andra fungerar som ljudeffekter och imiterar ljud från omgivningen. Båda typerna kan behandlas som imitationer (se 6.1). För klarhetens skull kallar jag den förra typen för "Imitationer" och den senare typen för "Ljud från omgivningen". Imitationer av den förra typen är relativt få i materialet. Ljud som kommer från omgivningen spelar däremot en stor roll i materialet. De här ljuden kommer från icke-levande ting, rörelsen av figurerna, händelser och naturen. Gruppen innehåller också ofrivilliga och icke-språkliga ljud som produceras av figurerna. Vid dessa uttryck har skriftformen en större betydelse än vid andra

uttryck. Gränsen mellan språkliga och icke-språkliga ljud är flytande och i vissa fall svår att bestämma. Indelningen gör jag enligt kontexten, d.v.s. enligt ljudets ursprung eller funktionen.

Gruppen sekundära impulser är relativt liten i materialet. Dessutom är de eufemistiska. Impulserna kan vara etablerade eller nybildningar. Dem delar jag i positiva och negativa impulser. Ytterligare är skällsorden i materialet eufemistiska.

I materialet finns det två typer av skällsord: de som är riktade till närvarande personer och de som är riktade till frånvarande personer. Jag tar med nedsättande substantivfraser, som består av ett substantiv och ett eventuellt adjektiv. Jag utesluter andra nedsättande strukturer, såsom *Allt det här har gjort **gnälliga småbarn** av er!* (K.A. 16, 44) och *Hur dum får man bli?* (K.A. 35, 7). Jag utesluter även de skällsord som är riktade till djur som inte är egentliga figurer i serien, d.v.s. djur som betraktas som icke-mänskliga och som inte kan prata. T.ex. är följande skällsord riktad till getingar: *Ta't lugnt, era snurrande rakblad!* (K.A. 22, 7). Skälet på detta är att skällsorden som är riktade till egentliga seriefigurer kan jämföras med skällsord som används mellan människorna. På grund av detta utesluter jag också skällsorden som är riktade till icke-levande ting, såsom bilar och maskiner. Ett exempel på dessa fall är skällsordet *Idiotiska skrothög!* (K.A. 24, 33), som är riktad till en bil.

Jag kategoriserar invektiven efter ämnet, från vilket den nedsättande styrkan hämtas från. Grupperna innebär djur och andra varelser, icke-levande ting och mat, brist på intelligens, brist på mental hälsa och själslig kapacitet, brist på kunnighet, utseende, kriminell, tvivelaktig och omoralisk verksamhet, personlighetsdrag, beteende och sinnestillstånd samt bakgrund, yrke, kön och ålder. Det finns ytterligare skällsord som är ofullständiga. Då har det egentliga invektivet lämnas bort och andra faktorer avslöjar den nedsättande funktionen. Smeknamnen kategoriserar jag efter samma kriterier som skällsorden. Grupperna här är djur och andra varelser, icke-levande ting och mat samt kärlek. Det finns dessutom övriga smeknamn, som inte har ett så tydligt ämne.

9 PRIMÄRA INTERJEKTIONER

9.1 Allmänt

Alla interjektioner och uttryck i materialet som är onomatopoetiska i formen, dvs. som på ett eller annat sätt är ljudhärmande har jag kategoriserat som primära interjektioner. Dessa är primära impulsjoner och imitationer. Impulsionerna uttrycker starka känslor, såsom smärta, vrede, förvåning och avsky (Wessén 1970, 144). Imitationerna beskriver ljud från väsen och ting (Thorell 1982, 192).

Ljud har i någon mån en semantisk betydelse som en del av ett onomatopoetiskt ord. Betydelsen baserar sig på ljudets artikulatoriska och akustiska egenskaper. En främre vokal (*i* och *e* i svenskan) uttrycker ofta ett högt ljud och förknippas med ljuset och en bakre vokal (*a*, *u* och *o* i svenskan) ett lågt ljud. En sluten vokal (*i*, *y* och *u* i svenskan) upplevs som svag i motsats till en öppen vokal (*a* i svenskan) som upplevs som kraftig. Vokalen *i* förknippas med litenhet, snabbhet och hög tonhöjd. Ytterligare ger labiala vokaler (*y*, *ö* och *u* i svenskan) en känsla av ett kraftigt och mörkt ljud. Stora rörelser förknippas med vokalen *ö*. Vokalen *ö* har ytterligare pejorativa konnotationer. Även några konsonanter bär betydelser. Konsonanten *r* ger ett vibrerande och stötvist ljud. Konsonanten *h* är ett exempel på ett gnidande ljud. (Leskinen 1991, 355, 370; Abelin 1999, 167.)

Av Falks redogörelse (refererad i Sundqvist 1968, 9) framgår att orden, som börjar med en labial konsonant, ofta har en nedsättande innebörd. Detta beror på läpparnas verksamhet i uttalandet av en labial konsonant. Dessa ord uttrycker ofta förakt och avsky och är t.ex. interjektioner, såsom *bah*, *fy* och *pyt* och skällsord.

9.2 Primära impulsjoner

9.2.1 *Hm*

Enligt NSSO är grundbetydelsen hos impulsjonen *hm* undran, eftertanke och tveksamhet. I materialet används den i fyra olika funktioner: för att uttrycka funderande och tvekan, plötslig

insikt, bagatellisering samt frustration och irritation. Sinnestillståndet hos talaren är neutral, positiv och oftast negativ.

Exemplen (1a–e) illustrerar situationer, där *hm* uttrycker ordletande, funderande, undran och tvekan. Situationerna är varierande men som ett gemensamt drag blir figuren tankfull.

- (1) a. ”Plats för böcker”, börjar på B! Hm... hm... jag har det! **Bibliotek!** (K.A. 41, 6)
- b. ...HMM... FYRA METER OCH TJUGO CENTIMETER! (K.A. 6, 3)
- c. Hm! Hur ska jag kunna hindra dem från att flytta borgmästaren? (K.A. 16, 29)
- d. Hm! Gick ungarna ombord på restaurangen, tro? (K.A. 41, 21)
- e. Hm! Jag anar ugglor i mossen! (K.A. 18, 40)

I (1a) gör Kalle Anka ett korsord. Som det framgår av den omgivande texten i bubblan, är det klart fråga om ordletande. I (1b) mäter Kalle avståndet mellan sin bil och brandposten med en kort linjal. Impulsionen anger funderande och sammanräkning. I (1c) försöker Musse Pigg hitta ett sätt att rädda borgmästaren, som är kidnappad. I exempelsatsen funderar han på lösningen. I (1d) letar Kajsa efter Knattarna och undrar om de är i restaurangen. Impulsionen uttrycker Kajsas undran. I (1e) har Långben vunnit en låda guldmynt i ett lotteri. Musse Pigg blir misstänksam när han bl.a. får höra att Långben inte ens har deltagit i lotteriet. *Hm* står här således för misstänksamhet.

Impulsionerna i exemplen (2a–c) förekommer i situationer, där figuren får en plötslig insikt och upplever en aha-upplevelse. Det är ofta fråga om ett problem som ska lösas.

- (2) a. Hm! Jag har för mej att... (K.A. 41, 7)
- b. Hm! Snön har faktiskt hjälpt oss med ett **naturligt** skydd! (K.A. 3, 7)
- c. Hm! Jag ser vad som är fel! Pillimogrunken har fastnat på fnyttel-prytteln! (K.A. 5, 43)

I (2a) kommer en av Knattarna på ett sätt för familjen att tjäna pengar, när Kalle är arbetslös. Insikten är att få Kalle att lösa korsord, som innehåller pengapriser. I (2b) gör Kalle och Knattarna en överlevnadsövning ute i trädgården på vintern. Insikten är här att bygga en igloo för skydd. I (2c) ber Kajsa Anka om Kalle att reparera en brödrost. Kalle låtsas ha löst problemet.

Impulsionen *hm* förekommer ytterligare i klart negativt laddade situationer. Figurerna använder impulsionen för att förringa betydelsen av en handling eller företeelse i exemplen (3a–b). I båda exemplen är tonen negativ, vilket syns minen på talarens ansikte.

- (3) a. Hm! Du har fiskat upp dem ur **frysboxen**, menar du! (K.A. 3, 8)
 b. Hm! Om elefanter har så bra minne borde de ställa upp i frågesporter oftare!
 (K.A. 6, 17)

I (3a) kommer Kalle in i en igloo med fiskar och påstår att han har fiskat dem själv. Knattarna, som väntar på honom inne i igloon, tror inte honom och bagatelliserar hans prestation. I (3b) kommer det fram att elefanterna har ett bra minne. Genom impulsionen uttrycker Kalle sin förringande attityd till saken.

Exemplen (4a–d) illustrerar starkare negativa känslor än (3a–b). Känslan är här frustration eller irritation. Situationerna, i vilka impulsionen förekommer, är varierande. Den negativa känslan syns i alla situationerna på talarens ansikte.

- (4) a. Hm! Den där Ordkonstnären är en bra lurig typ! (K.A. 41, 12)
 b. Hm! Den är hård som sten! (K.A. 6, 8)
 c. Hm ! På det här viset försvinner jag ju i mängden! (K.A. 17, 49)
 d. Hm! Jag sa ju åt dej att hålla dej gömd! (K.A. 7, 47)

I (4a) försöker Kalle lösa ett korsord. Han lyckas inte och blir frustrerad. Situationen är likadan i (4b). Kalle såga itu en puck men lyckas inte och blir frustrerad. I (4c) blir Madame Mim irriterad, eftersom alla kvinnor har en likadan frisyr som hon. I (4d) far Oppfinnar-Jocke till 1700-talet. Jocke vill att Medhjälpare ska hålla sig gömd för att de inte väcker misstro. *Hm* anger Jockes irritation mot Medhjälpare, som avslöjar sig och framkallar problem.

9.2.2 *Öh*

Enligt NSSO är grundbetydelsen hos *öh* 'vad ska jag nu säga'. Den används för att markera tvekan och liknande avbrott i tal samt avvikande attityd. Impulsionen *öh* förekommer ofta med ett obestämt, långt vokal. I materialet är versionen med ett vokal den vanligaste. När *öh*

skrivs med längre vokal, är figurens sinnestillstånd förvirrat och tankarbete livligt. Detta är fallet i exempel (5b). I materialet finns det fyra olika användningar till *öh*: funderande och tvekan, förvåning, nervositet samt självkorrigering.

Exemplen (5a–d) uppstår i situationer, där figuren funderar, söker efter det rätta ordet eller tvekar. Vid dessa situationer är det fråga om ljugande, valsituation eller tvekan om egna ord.

- (5) a. Jag ska flytta till... öh... Finland! (K.A. 16, 37)
- b. Gaffel? Sallad? Öööh... (K.A. 17, 21)
- c. Öh... den röda! Nej, vänta! (K.A. 7, 58)
- d. Öh... hum... du är väldigt rar, Kalle! (K.A. 23, 7)

I (5a) är Flinthjärta förklädd och han försöker sälja Farbror Joakim värdelös mark. Exempelsatsen innehåller en påhittad anledning till varför han inte längre behöver marken. *Öh* antyder att Flinthjärta ljuger och kommer på lögnen medan han pratar. I (5b) försöker Musse Pigg lära sin vän fint sätt. Han frågar sin vän med vilken gaffel man äter sallad. Impulsionen anger funderande, när Musses vän tänker på svaret på frågan. I (5c) försöker Knattarna desarmera en bomb med hjälp av en man. Knattarna måste klippa av en av sladdarna men mannen är inte säker på vilken sladd är den rätta. Impulsionen står för tvekan. I (5d) frågar Kalle av Kajsa om han är den stiligaste, snyggaste och mest romantiska mannen. I exempelsatsen är Kajsa tveksam om svaret, eftersom han för en stund sedan rasade åt henne.

Öh står för förvåning i exemplen (6a–e). Figuren är då ofta förvirrad efter hypnos eller sömn. Det kan också vara fråga om allmän okunnighet om situationen eller händelserna.

- (6) a. Öh? Vad har hänt? (K.A. 41, 11)
- b. Ö-öh? Hur gick fönstret upp? (K.A. 18, 11)
- c. Öh... vilka är ni då? (K.A. 5, 8)
- d. Öh? Vad var det för en skugga som föll? (K.A. 22, 32)
- e. Detta är rena... öh?! Vad händer nu? (K.A. 17, 37)

I (6a) vaknar Kalle ur hypnosen och är fortfarande i ett förvirrat tillstånd. I (6b) vaknar Kalles tant Agnes av vinden som blåser in i ett öppet fönster. I (6c) kommer en grupp män på Kalles dörr och kräver 20 000 kronor av Kalle för obetalda restaurangnotor. Kalle har ingen aning

om vilka som män är och vad som har hänt. *Öh* står här för Kalles okunnighet. I exemplen (6d–e) är det närmast fråga om förvåning. I (6d) sitter Kalle vid fönstret och läser en bok. Kalles granne planterar ett träd ute och det faller en skugga på Kalles bok. I (6e) tar Kalle loss en knippa ballonger, som är knutna på ett räcke på balkongen. Kalle vet inte att ballongerna är heliumballonger. Ballongerna lyfter upp i luften och Kalle med dem.

Situationer, där *öh* står för nervositet är relativt få i materialet. Exemplet (7a–c) uppstår, när figuren är nervös inför en hotande eller obekvämlig situation. Språkbubblan kan innehålla även andra element, som har samma funktion. Dessa är t.ex. hostande och stamning.

- (7) a. Öh... jag har visst glömt att ta med påfyllning av bensin! (K.A. 4, 33)
- b. Öh... visst är den klar! **Host!** (K.A. 5, 46)
- c. Gulp! J-jag menar... öh... hum-mum-dum... (K.A. 19, 27)

I (7a) tar Oppfinnar-Jocke Farbror Joakim på en testkörning på en lättviktsbil, som han nyligen har uppfunnit. Bensinen tar slut och Joakim blir arg, eftersom det är 200 kilometer tillbaka till Ankeborg. I (7b) reparerar Kalle en cykel. Kalle tar isär cykeln men han sätter ihop den alldeles fel. Ägaren kommer och frågar om hans cykel är klar. Hostandet i Kalles svar bär här en likadan betydelse som *öh*. I (7c) blir Knattarnas lärare generad när en annan lärare, som han är förtjust i, talar åt honom. Även andra element tyder på nervositeten. Läraren sväljer (*gulp*) och stammar. Det syns ytterligare på bilden att han är röd i ansiktet och svettig.

I exemplen (8a–c) fungerar impulsen *öh* som tecken på självkorrigering. Talaren yttrar det felaktiga ordet här på grund av kontext, gammal vana eller läsfel.

- (8) a. Hi-hi! Det går som på päls... öh, räls! (K.A. 35, 29)
- b. Flämt! Tjuvar i min... öh, Kalles pengabinge! (K.A. 4, 28)
- c. Om ni studerar vårt aktuella bokstöd... öh, bokslut... (K.A. 9, 48)

I (8a) beror misstaget på att Oppfinnar-Jocke lockar en katt, som har en päls, ner från ett träd. I (8b) har Farbror Joakims pengabinge råkat i Kalles ägande. Av gammal vana säger Farbror Joakim att pengabingen är hans. I (8c) läser Långben högt på en skylt men ser inte bra och läser fel.

9.2.3 Äh, Äsch och Asch

Impulsionen *äh* används för att uttrycka otålighet och irritation, likgiltighet, misstänksamhet och förvåning samt osäkerhet enligt NSSO. Den betyder 'strunt i den saken' eller 'skulle man tro på detta'. I materialet har *äh* två funktioner: uttryck för förargelse och likadana känslor samt likgiltighet och bagatellisering. Enligt NSSO är betydelsen hos *äsch* 'det har väl ingen betydelse'. Den står således för oviktighet och förakt. I materialet används *äsch* i likadana funktioner som *äh* med ett undantag, som illustreras i (11). *Äsch* och *asch* är varianter av samma impulsion (SAG2 1999, 760). För *asch* ger NSSO betydelsen 'det spelar väl ingen roll', d.v.s. bagatellisering. I materialet används *asch* snarare för besvikelse eller mild förargelse. Exempelen (9a–f), (10a–e) och (11) illustrerar användningen av de här tre impulsionerna.

Impulsionerna *äh*, *äsch* och *asch* används för att ange förargelse eller mildare känslor, såsom irritation och besvikelse i exemplen (9a–f). Impulsionen *asch* förekommer sällan i materialet och endast som uttryck för förargelse och besvikelse. Situationerna är varierande men negativt laddade. Exempel (9f) anger den starkaste negativa känslan. Vredet framhävs med fysiskt beteende, d.v.s. smällande i dörren.

- (9) a. Äh! Nu börjar det igen! (K.A. 5, 36)
- b. Äh! Bara **småsedlar!** (K.A. 12, 46)
- c. **Ääääh!** (K.A. 24, 40)
- d. Äsch! En kran står och droppar! (K.A. 18, 11)
- e. **ÄSCH! JAG LÄR MEJ ALDRIG ATT KNYTA EN FLUGA!** (K.A. 26, 3)
- f. **ASCH!** (K.A. 27, 82)

I (9a) tar Kalle sin bil till bilverkstaden på grund av missljud som kommer ur bilen. När Kalle kör hem från bilverkstaden märker han, att ljudet inte har försvunnit. I (9b) har två rövare gjort ett rån. I den rånade plånboken finns det ändå bara litet pengar. Exempel (9c) förekommer i en situation, där Kalle vill läsa dagens tidning i lugn och ro. Han vill att Knattarna ska vara tysta och läsa läxor. Impulsionen är Knattarnas reaktion till detta. Den uttrycks av alla tre samtidigt. Impulsionen kan här även tolkas som ett uttryck för missnöje. I (9d) försöker Kalles tant Agnes somna men "en kran står och droppar". I (9e) försöker Kalle knyta en fluga. Han lyckas dåligt och blir irriterad. Impulsionen i (9f) uttrycker vrede, vilket

syns även på stora bokstäver och tjock stil. Den förekommer i en situation, där Kalle inte kan somna. Efter att ha försökt allt tänker han dricka varm mjölk som det sista alternativet. Kalle tittar in i kylskåpet och märker, att det inte finns mjölk. Han uttrycker sitt vrede och slänger igen dörren.

Impulsionerna *äh* och *äsch* kan ytterligare uttrycka språkbrukarens likgiltig och ringaktande attityd mot en företeelse eller en situation. Det är då samtidigt fråga om sakens oviktighet. Exempelen (10a–e) illustrerar denna funktion.

- (10) a. Äh! Den är ju inte ens **kall!** (K.A. 26, 5)
- b. Äh, jag fixar honom! (K.A. 17, 30)
- c. Äh! Vem tror på sånt tjafs! (K.A. 5, 5)
- d. Äsch, vi är tuffa typer som tål naturen! (K.A. 6, 38)
- e. Äsch, det var väl inget! (K.A. 27, 72)

I (10a) vill en pojke köpa glass på Kalles salustånd på stranden. Kalle säljer inte glass och erbjuder en boll i stället. Exempelsatsen är pojkens reaktion till erbjudandet. I (10b) varnar Långben sitt husdjur Korpus för en hök, som har cirklat omkring huset. Korpus ser inte höken som ett hot. I (10c) vill Kajsa gå och se en spårkvinna. Kalle tror inte på sådant. Musse Pigg och Långben tänker åka upp i bergen i (10d). Mimmi påminner dem om att vara försiktiga i vildmarken. Långben ringaktar Mimmis varningar. I (10e) hittar Kalle ekvationens lösning av misstag. Han blir berömd för upptäckten och ringaktar sin prestation.

Exempel (11) illustrerar en funktion som endast *äsch* har. I situationen har språkbrukaren sagt någonting, som han börjar avväga. Språkbrukaren tar tillbaka orden, vilket markeras med *äsch*. *Äsch* används sällan i denna funktion i materialet.

- (11) Äsch, förresten! Spring ut och roa er ett tag, ungar! (K.A. 40, 7)

Situationen i (11) är den att Kalle säger åt Knattarna att städa hela huset, inklusive vinden. Om en stund ändrar han sig och ger annorlunda anvisningar.

9.2.4 Åh, Oh och Åhå

Betydelsen hos *åh* är 'det var inte väntat' enligt NSSO. Impulsionen står bl.a. för förvåning, förtjusning och förtvivlan. Den används även i allmänt förstärkande funktion. I en specialiserad användning står *åh* för besvikelse eller glädje (SAG2 1999, 748-749). Den förekommer även i strukturen *åh nej*. Om känslan är stark, såsom vid förtjusning eller förskräckelse, förlängs vokalen ofta. NSSO definierar *åhå* som 'så det är verkligen på det sättet'. Impulsionen uttrycker förvåning eller en liknande känsla. *Oh* står inte i NSSO men i engelskan står den för överraskelse, smärta, irritation eller glädje (English Dictionary 2001). *Åh* har flera användningar i materialet, vilka illustreras i exemplen (12a–d), (13a–d), (14a–c), (15), (16a–b) och (17a–b). *Åhå* har färre funktioner i (14d–e) och (17c–d). *Oh* har bara en funktion i (17e).

Impulsionen *åh* står för oro i exemplen (12a–d). *Åh* fungerar som en reaktion till en mindre eller större olyckshändelse. I exemplen (12c–d) är oron färgad av ånger och önskan att kunna gå tillbaka i tiden.

- (12) a. Åh, jag hoppas ungarna är oskadda! (K.A. 41, 27)
- b. Åh nej! Blev du skadad? (K.A. 23, 54)
- c. Åh, varför stannade jag inte hemma i hängmattan? (K.A. 25, 13)
- d. Åh, om jag ändå kunde vrida klockan tillbaka! (K.A. 11, 58)

I (12a) är Kajsa orolig för Knattarna, som är kidnappade. I (12b) tror Farbror Joakim tror att en spelare av hans fotbollslag är skadad och uttrycker sin oro. I (12c) är Kalle och Knattarna på ett skär på picknick. Deras dag störs emellertid av en jordbävning, och Kalle börjar ångra hela picknicken. I (12d) minns Farbror Joakim sin ungdom, då han hittade en diamantgruva. Eftersom han var ung och oerfaren, lurades han på den.

Impulsionen *åh* uttrycker även beklaga eller förtvivlan i materialet. Känslan är negativt laddad och likadan i exemplen (13a–d). Styrkan av känslan varierar.

- (13) a. Åh, nej! Jag förstår! Jag sitter mitt i en **lådstackel!** (K.A. 41, 35)
- b. Luspank! Utblottad! Åh, jag arma gamla anka! (K.A. 19, 5)
- c. Åh nej! Den föll ner i guldets! (K.A. 3, 24)

d. Rädda mej! Åååh! Jag gör vad som helst! (K.A. 6, 49)

I (13a) har José Carioca gömt sig från vakterna i en trälåda. När han försöker komma ut ur lådan, går det inte, eftersom det står en stapel ovanpå lådan. I (13b) sörjer Farbror Joakim över en brand, som förstörde alla hans pengar i pengabingen. I (13c) tappar Joakim sin turkrona i en gruva smält guld. Styrkan av känslan underströks med bildliga element. Joakim lutar t.ex. huvudet i händerna. I (13d) har en elak vetenskapsman, som är rädd för snö, byggt en maskin, som suger all snö i sig. Musse Pigg försöker avpressa honom av ett löfte om att överlämna sig åt polisen genom att skjuta upp snö ur maskinen. Vetenskapsmannen springer omkring med händerna i luften, vilket framhäver förtvivlan. Den långa vokalen i impulSIONEN har samma funktion.

Både *åh* och *åhå* anger förvåning eller förskräckelse i exemplen (14a–d). Situationerna är negativt laddade situationer men förvåningen förekommer i olika grader.

(14) a. ÅÅH! (K.A. 6, 42)

b. Vik hädan, usle... åh! (K.A. 27, 83)

c. Åhå! Det är **Lundin** som grälar med Olsson! (K.A. 18, 29)

d. Åhå! (K.A. 12, 35)

I (14a) är Musse Pigg irriterad, eftersom en enorm snöboll har slott sönder hans trädgårdsskjul. Det kommer två barn på gården, som klagar över att det bara finns snö på Musses gård men inte någon annanstans. I exempelsatsen uttrycker barnen sin förskräckelse, när Musse ryter åt dem. Barnen bl.a. hoppar i luften, vilket framhäver känslan. I (14b) håller Kalle på att öva för en pjäs. Knattarna kommer och frågar, vad han gör. Kalle börjar köra bort dem, som stör honom. Här står *åh* för Kalles förvåning över att se Knattarna. I (14c) upptäcker Knattarna, att det inte är Kalle utan Kalles andra granne Lundin, som bråkar med Olsson. Detta är förvånande, eftersom det vanligtvis är Kalle och Olsson, som är osams. Känslan är ändå inte positiv, vilket syns på de oroliga minerna på Knattarnas ansikten. I (14d) blir Stora Stygga Vargen besviken, när han upptäcker, att väskan som han stal inte innehåller pengar.

I exempel (15) anger impulSIONEN *åh* aha-upplevelse. *Åh* används sällan i den här funktionen i materialet. Känslan är här negativt laddad, eftersom insikten inte är angenäm.

(15) Doktor Illslug måste ha gjort ett misstag... **åh, jag förstår!** (K.A. 26, 29)

I (15) har intendenten på ett museum hittat en varelse, som kan anpassa sig till vilken form som helst. Anpassningen har försvunnit, och doktor Illslug hittar den och lämnar tillbaka hos intendenten. När anpassningen inte längre tar någon annan form, tror intendenten, att doktor Illslug har gjort ett misstag. I exempelsatsen står *åh* för insikten, att doktorn har lurat honom och stulit den rätta anpassningen.

Impulsionen *åh* förekommer även i mera neutrala funktioner. Känslan är ändå mera positiv än negativ. I exemplen (16a–b) använder talaren impulsionen för att övertyga lyssnaren om någonting. Det kan vara fråga om tröstande eller om bagatellisering.

(16) a. Åh, det behöver ni inte vara... (K.A. 6, 33)

b. Åh, det är nog bara min gamla guldklocka! (K.A. 16, 37)

I (16a) tänker Kalle och Knattarna åka skidor i bergen för första gången. Kalle insisterar på att åka ner den svåra backen i stället för nybörjarbacken. Knattarna blir oroliga men deras skidlärare tröstar dem. I (16b) tänker Farbror Joakim köpa mark. Han har en geigermätare med sig för att kunna se, om det finns uran i marken. Säljaren undrar, vad det är som tickar. Joakim vill inte, att säljaren märker mätaren, som tickar och säger, att det är guldklockan.

Impulsionerna *åh* och *åhå* anger oftare negativa känslor än positiva i materialet. Impulsionerna står för förtjusning och glädje i (17a–d). Exempel (17e) är det enda exemplet på användningen av *oh* i materialet och den är att ange glad överraskelse.

(17) a. Åh, Alexander! Vilken **underbar** dag vi har haft! (K.A. 40, 14)

b. F-fröken Spondé! Suck! Ååh! (K.A. 19, 26)

c. **Å-håååå!** (K.A. 11, 34)

d. Åhå! Jag har hamnat mitt i **Lyckognägget!** (K.A. 27, 36)

e. Oh! (K.A. 8, 43)

I (17a) har Kajsa varit ute med sin pojkvän Alexander. I (17b) smygtittar Knattarnas lärare en annan lärare, som han är förtjust i, och yttrar exempelsatsen. I (17c) uttrycker Musse öppet sin

förtjusning, när han ser en bild av en vacker kvinna. Det står sträck vid hans fötter, så att det ser ut att han darrar av entusiasm. I (17d) uttrycker Kalle sin överraskelse och glädje över att råka få tävla i en frågesport på tv. I (17e) uttrycker Mimmi sin överraskning, när hon får höra, att hon har vunnit första priset på ett tivoli. Hennes glada miner avslöjar dels den underliggande känslan.

9.2.5 *Ah och Aha*

Enligt NSSO är *ah* en interjektion, som uttrycker bl.a. förtjusning och vädjan. *Aha* betyder 'på det sättet' och används i samband med plötslig insikt. Impulsionerna förekommer bara i positiva funktioner i materialet. *Aha* och *ah* fungerar som uttryck för plötslig insikt i (18a–c). *Aha* står ytterligare för överraskelse i (19a–b) och *ah* för förnöjelse i (20a–c).

Impulsionen *aha* uppstår ofta i situationer, där figuren får en plötslig insikt och upplever en aha-upplevelse i (18a–b). Även impulsionen *ah* kan ha denna funktion, såsom i (18c). Det är ofta fråga om ett problem som ska lösas eller en fråga som ska svaras.

- (18) a. Aha! Nu vet jag! (K.A. 6, 33)
- b. Aha! Nu ser jag vem som ligger bakom! (K.A. 7, 20)
- c. **Ingenting?!** Ah! Jag fattar! Då blev björnbussarna snikna efter att få just **ingenting!** (K.A. 4, 29)

I (18a) håller Kalle på att åka skidor och funderar på hur han får skidorna att peka åt samma håll. *Aha* markerar att han kommer på lösningen. I (18b) inser Musse vem som har fått alla i Ankeborgens att förälska sig, när han ser en amorin. I (18c) har farbror Joakim fått en pistol, som får människan att vara sugen på det som man sätter in i pistolen. Med hjälp av pistolen har Björnligan fått pengabingen i sitt ägo. Plötsligt ger de den ändå tillbaka. I exempelsatsen inser farbror Joakim varför. Björnligan har blivit inverkad av pistolen och vill inte äga någonting.

Impulsionen *aha* fungerar ytterligare som ett uttryck för glad överraskelse i materialet. I situationerna har det inträffat någonting oväntat. *Aha* står för överraskelse i exemplen (19a–b).

- (19) a. Aha! Nya gäster! (K.A. 17, 34)
 b. Aha! Knase har köpt en båt! (K.A. 28, 58)

I (19a) är Kalle glatt överraskad över att se nya hotellgäster, eftersom det betyder mera drickspengar åt honom. Han jobbar som piccolo på ett hotell. I (19b) tittar Kalle ut genom fönstret och ser hur hans kusin Knase kommer med bilen, som drar en båt med sig. Kalle yttrar exemplet och ser entusiastisk ut.

Den vanligaste funktionen av impulSIONEN *ah* är att uttrycka förnöjelse och belåtenhet. I exemplen (20a–c) är talaren nöjd med sitt tillstånd eller sin prestation.

- (20) a. Aah! En sån här morgon är alla på sitt **soligaste** humör! (K.A. 5, 6)
 b. Aaah! Jag **älskar** att höra borgmästaren prata om den där skatten! (K.A. 17, 6)
 c. Ah! Svingen blir bättre! (K.A. 25, 46)

I (20a) går Kalle på gatan och njuter av det soliga vädret och morgonen. I (20b) lyssnar Joakim gärna på historien om ett skepp, med vilket grundaren av Ankeborg seglade över oceanen. Skeppet lär hålla en skatt i sig. Bilden framhäver förnöjelsen: Joakim lutar mot sin promenadkäpp och drömmer om skatten. I (20c) gläder sig Musse över sin utveckling som golfare.

9.2.6 *Ack*

Enligt NSSO betyder *ack* 'sorgligt att säga' och uttrycker vemod eller annat sinnesrörelse. ImpulSIONEN har ett högtidligt och ålderdomligt stilvärde (SAG2 1999, 749). ImpulSIONEN förekommer sällan i materialet men i flera olika funktioner. Funktionerna är alltid negativt laddade.

Den vanligaste funktionen av *ack* i materialet är att ange vemod, vilket kommer fram i exemplen (21a–b). NSSO definierar *vemod* som 'stämning av stillsam saknad och sorg över ngt som upplevs såsom förlorat'. Detta gäller situationerna i materialet.

- (21) a. ACK, MIN SKÖNA MÖ... DITT HJÄRTA ÄR KALLT SOM SNÖ... (K.A. 4, 9)

b. Ack, vad äran falnar fort! (K.A. 27, 49)

I (21a) är det fråga om en sång om förlorad kärlek. I (21b) försöker en indian fånga Kalle med ett fångstnät. Han får ett slag i huvudet och faller själv i nätet. Mannen sörjer över sin förlorade ära inne i nätet.

Ack kan ange dessutom talarens förtvivlan, som i exempel (22). Talaren befinner sig då i en olycklig situation och kan inte göra något åt den. *Ve* står för 'stort elände' och anger önskan om ont eller känslan av något hotande enligt NSSO.

(22) Ack och ve! Tänk om du **tar** allt det här guldets, som hittades på guaymifolkets land! (K.A. 41, 58)

I (22) har farbror Joakim hittat guld och är nära att bli rånad. Han känner känslan av hot och uttrycker den till den som tar gulden.

Funktionen i exempel (23) är rätt ovanlig för *ack* i materialet. Impulsionen förekommer här i en situation, där talaren har råkat ut för ett missöde. Känslan är betydligt mildare än vid förtvivlan.

(23) Ack! Har jag tagit så miste? (K.A. 27, 88)

I (23) situationen spelar Kalle Don Quijote i en pjäs. Han övar så mycket att han blir förvirrad och tror sig verkligen vara Don Quijote. Han misstar en dockteater för ett slott och slår den sönder. Knattarna påpekar, att det inte var något slott och Kalle inser sitt misstag.

9.2.7 *Aj*, *Oj* och *O*

Den dominerande betydelsen hos *oj* är spontan förvåning (SAG2 1999, 748). Enligt NSSO betyder den 'hoppсан' och uttrycker bl.a. överraskning, spänning, smärta och beklagande. Den förekommer ofta upprepat. NSSO ger 'oj' som grundbetydelse för impulsionen *o*. Impulsionen *aj* anger närmast ofta kortvarig fysisk smärta (SAG2 1999, 749). Impulsionen med *då* som en del förekommer i samband med stark förvåning (SAG2 1999, 766). Den står

också för bl.a. beklagande enligt NSSO. Exempelen (24a–e), (25a–f), (26a–e) och (27a–d) illustrerar användningen av dessa impulser.

Både *oj* och *aj* uttrycker mest negativa känslor i materialet. I exemplen (24a–e) är känslan oro. Graden av oron varierar i exemplen. I (24c) är känslan färgad av beklagande.

- (24) a. Oj-*oj-*oj!** José har blivit tokig! (K.A. 41, 42)
- b. Oj-*oj då!* (K.A. 17, 10)
- c. Oj! Du har då inte haft det lätt! (K.A. 27, 43)
- d. Aj-*aj!* Nu kommer vi in på hotellområdet! (K.A. 8, 14)
- e. Aj-*aj!* Nu kommer veckans intäkter, men tillbyggnaden av pengabingen är fortfarande inte färdig! (K.A. 25, 36)

I (24a) har Kalles vän José Carioca bott på hotell utan att betala. Han tänker anmäla sig själv, vilket gör Kalle orolig. I (24b) har Kalle misshandlats. Det är en av Knattarna, som yttrar sin oro. I (24c) berättar en man för Kalle och Knattarna om talrika olyckshändelser, som har drabbat honom. I exempelsatsen anger Kalle sin beklagande. I (24d) befinner sig Kalle och Knattarna i en stuga, som har börjat glida ner en backe. I exempelsatsen uttrycker en av dem sin oro. Pratbubblans ojämna form fungerar här för att skapa effekt. I (24e) befinner sig Joakim i en knepig situation med sina pengar. Oron syns på hans ansikte och på svett droppar på hans panna.

Exemplen (25a–f) illustrerar ytterligare negativa funktioner. Förutom oro, uttrycks även andra negativa känslor med hjälp av *oj* och *aj*. Dessa är oftast förvåning eller förskräckelse. Exempel (25e) är en av de två användningarna av impulsen *o*. Den andra användningen är positiv i exempel (27f).

- (25) a. **OJ!** (K.A. 41, 23)
- b. BÄST ATT KOLLA INNEHÅLLET INNAN JAG... OJ! (K.A. 40, 3)
- c. Oj! Jag har förklädet på! (K.A. 16, 49)
- d. Ojsan! (K.A. 3, 11)
- e. O, öde! Rädda oss från monstren! (K.A. 18, 54)
- f. Aj då! (K.A. 7, 37)

I (25a) kommer Knattarna in i ett rum, som är fyllt av mekaniska filmmonster. De blir förskräckta, eftersom de först tror, att monstren är levande. Impulsionen uttrycks av Knattarna samtidigt. Exemplet (25b–c) anger förvåning. I (25b) får Kalle ett paket, vilket innehåll har gått sönder. I (25c) har Kalle hållit på att baka. Medan kakan gräddas i ugnen går han ut med Kajsa. På vägen märker han, att han har förklädet på sig. Impulsionen i (25d) yttras av Kalle, som går ner en backe och snubblar på en sten. Här är det fråga om missöde, 'mindre olyckshändelse'. I (25e) är ett mullvadsfolk rädd för fladdermöss och tar dem för monster. Här har impulsionen en bestämning (*öde*), vilket är typiskt för höglitterärt språk (se 6.2.1). Användningen av *o* på detta sätt bidrar till skapandet av bilden av mullvadsfolket. T.ex. ser grottan, där folket bor, som antikens städer. I (25f) kryper Joakim i lufttrumman i hans pengabinge och smygtittar på Björnligan, som håller på att suga hans pengar med en sugare. Han vänder om för att gå och ringa polisen men han slår hjälmen mot trumman. Björnligan hör ljudet **KLANG!** och upptäcker honom. Kontexten avslöjar att känslan inte är smärta.

Impulsionen *aj*, men ibland också *oj*, anger smärta relativt ofta i materialet. Impulsionerna står oftast ensamma i pratbubblan samt är skrivna i stora bokstäver och fet stil, vilket understryker den fysiska känslan. Andra framhävande element är ljudeffekter, t.ex. **KLONK!**. Exempelen (26a–e) visar olika skrivningsformer av impulsionserna.

- (26) a. **AJ-AJ! OJ!** (K.A. 5, 51)
- b. **AJ-AJ-AJ! OJ-OJ-OOOOOOJ!** (K.A. 19, 53)
- c. Jag vill inte höra mer... **aj!** (K.A. 5, 40)
- d. **AAAJ!** (K.A. 6, 9)
- e. **OOO-AAAJ!** (K.A. 6, 14)

I (26a) slår Kalle på sitt finger med en hammare. I (26b) bärs en gråtande man på en bår. Känslan av smärta understryks med stjärnor i båda fallen. I (26c) går Joakim mot ett träd, som har flyttats utanför dörren till hans kontor. Känslan av smärta understryks med ljudeffekten **TJONK!**. I (26d) får en man en puck i nacken. Smärtan i detta fall framhävs med stjärnor och ljudeffekten **KONK!**. I (26e) jagar Kalle en puck på isen och en spelare slår honom med klubban av misstag. Även i detta fall innehåller rutan stjärnor och ljudeffekten **FOPP!**.

Impulsionerna *oj* och *o* anger ytterligare positiva känslor i materialet, vilket illustreras i exemplen (27a–d). Känslorna är positiv överraskning och förtjusning. *O* i exempel (27d) har en aning beundran i funktionen.

- (27) a. Oj! Vilken **tur** jag har i dag! (K.A. 12, 22)
- b. Så jag klev in till dej och väntade... **oj!** (K.A. 37, 29)
- c. Oj! **Oj-øj!** Har du sett?! (K.A. 7, 26)
- d. O, titta, en sån modig liten man! (K.A. 32, 27)

I (27a) har Långben tagit del i flera reklamtävlingar vunnit en simbassäng och en flodhäst på samma dag. När han får höra, att han har vunnit abborrar, blir han positivt överraskad. I (27b) håller Musse på att berätta hur han löste ett rån, när Mimmi kyssar honom på kinden. I (27c) samlar Musse stenar och hittar ett utsökt exemplar. Exempel (27d) uttrycks av en i en grupp människor. De tittar på Kalle, som ensam försöker fånga en bortsprungna gorilla.

9.2.8 Bah, Pah, Tss och Ha

Impulsionen *bah* anger talarens bagatelliserande attityd mot en omständighet (SAG2 1999, 748). Formerna *bah* och *pah* står inte i NSSO. I engelskan anger impulsionerna förakt, besvikelse eller irritation (English Dictionary 2001). Enligt NSSO betyder *ha* 'se där' och används för att uttrycka känslor, såsom tillfredsställelse, vrede och förakt. *Ha* anger även talarens invändning mot ett påstående (SAG2 1999, 748). Formen *tss* är mindre lexikaliserad och står inte i NSSO.

Den vanligaste funktionen hos impulsionerna *bah*, *tss* och *ha* är att ange irritation och vrede samt bagatellisering i materialet. I exemplen (28a–e) är känslan irritation eller vrede. Känslan kan även luta mot fördömande, avsky eller trots.

- (28) a. Bah! Nu måste jag gå tillbaka en hel mil! (K.A. 37, 39)
- b. Bah! Bah! Och bah upphöjt till **fyra!** (K.A. 31, 27)
- c. Tss! De har för många leksaker! (K.A. 28, 5)
- d. Tss! **Dammar** du aldrig här? (K.A. 18, 7)
- e. Ha! Som om jag skulle ge mej så lätt. (K.A. 3, 10)

Exemplen (28a–b) anger irritation. I (28a) är Kalle och Kajsa på väg till någonstans i Kalles bil och bensinen tar slut. Kalle är tvungen att gå för att hämta bensin. I (28c) blir Kalle irriterad, när han får höra, att Alexander har vunnit en resa, medan Kalle får jobba hårt. I (28c) sitter Knattarna bland leksaker och klagar på hur de inte har någonting att göra. Kalles reaktion är irritation men också fördömande. I (28d) är tant Agnes på besök hos Alexander. Hon snuddar vid ytan på en byrå och märker, att den är dammig. *Tss* anger här närmast avsky. I (28e) försöker Kalle hugga ett fruset träd. Han lyckas dåligt men ger sig inte. *Ha* står för irritation och trots.

Rätt ofta uttrycker *bah*, *pah*, *tss* och *ha* talarens likgiltig och ringaktande attityd mot en företeelse eller en situation. I exemplen (29a–e) anger talaren sin bagatellisering genom att invända mot ett påstående.

- (29) a. Hobby... **bah!** (K.A. 19, 23)
- b. Pah! Amatörer! Ni försökte stjäla konst från **mej!** (K.A. 26, 55)
- c. Tss! Det är inte farligt om man är försiktig, Mimmi! (K.A. 32, 41)
- d. Ha! Du har väl inte ens råd med en bussbiljett till flygplatsen! (K.A. 9, 21)
- e. Ha! Som om en sån liten **råka** skulle kunna stoppa mej! (K.A. 19, 60)

I (29a) är Joakim deprimerad. Hans läkare har rekommenderat att han ska skaffa en hobby. Kalle och Joakim provar allt möjligt, men när ingenting får Joakim att pigga upp, börjar Kalle ifrågasätta läkarens råd. I (29b) har Musse och hans vänner försökt ta tillbaka en gudabild, som en man har tagit ur djungeln. Det omgivande språket och mannens ringaktande miner framhäver mannens bagatellisering. I (29c) himlar Mimmi sig över Musses farliga hobbyer. Musse ringaktar skäl för Mimmis oro. I (29d) är Kalle och Alexander ute på en mycket kall dag. Alexander drömmer om att vara i Florida, men Kalle påminner honom om realiteterna. I (29e) har Kalles granne lånat Kalles bergborr utan att fråga honom. Kalle försöker ta tillbaka borren, vilket grannen förbigår med likgiltighet.

Impulsionen *ha* uttrycker ytterligare tillfredställelse i materialet. I exemplen (30a–d) varierar stämningen från glädje till hånfull. Det är emellertid alltid fråga om att talaren har uppnått sina syften eller fått sin vilja.

- (30) a. Ha! Där satt den! (K.A. 27, 49)

- b. Ha! Där överlistade jag Kalle! Jag fick vad jag ville ha! (K.A. 4, 25)
- c. Ha! Mjåkige Oskar kommer sent som vanligt! (K.A. 40, 7)

I (30a) spelar Kalle golf. *Ha* uttrycker Kalles tillfredsställelse med sitt spelande. Här är stämningen glädje. I (30b) är farbror Joakim nöjd med att ha lyckats lura Kalle i affärer. I (30c) bråkar Kalles goda och onda samvete. Det goda samvetet kommer för att hindra det onda samvetets planer, men han är försenad. I (30b) och tydligare i (30c) är stämningen hånfull.

9.2.9 *Usch* och *Uschiamej* samt *Tvi* och *Fy*

Enligt NSSO är grundbetydelsen hos *usch* 'så otrevligt'. Impulsionerna *usch* och *uschiamej* står för motvilja. *Usch* uttrycker även förvåning och negativ värdering (SAG2 1999, 748). Påfallande är att impulsionen *uschiamej* bara används av en figur i materialet. Adverbialet *då* förekommer med en impulsion oftast när betydelsen av förvåning är stark (SAG2 1999, 766). Betydelsen och funktionen är alltid negativ hos de här impulsionerna. *Tvi* betyder 'fy' enligt NSSO och anger förakt, äckel o.d. På samma sätt uttrycker *fy* starkt ogillande. *Fy* står även för negativ värdering. Impulsionen kan även få en bestämning, som i exempel (34b). (SAG2 1999, 748.)

Impulsionerna *usch*, *tvi* och *fy* anger avsky och fördömande i exemplen (31a–f). Detta är den vanligaste användningen av *tvi* och *fy* i materialet. Reaktionerna uppstår mot fysisk ansträngning eller obehag samt moralisk förseelse. Avskyn kan således vara moraliskt fördömande eller fysiskt äckel.

- (31) a. Jag får fortsätta tills jag hittar nåt skydd! *Usch*, så jobbigt! (K.A. 6, 36)
- b. *Usch* ja! När **jag** var ung fick man lära sej att vara **artig**! (K.A. 7, 45)
- c. *Fy*! Det var det osportsligaste jag nånsin sett! (K.A. 9, 60)
- d. *Fy* filemon! Den där firren är så rутten att den nästan **rör** sej! (K.A. 40, 44)
- e. *Tvi*, vad du stinker! (K.A. 9, 25)
- f. *Tvi* och dubbel-tvi! Detta måste vara det **värsta** jobb jag nånsin har haft! (K.A. 17, 53)

I (31a) åker Kalle skidor i en snöstorm. *Usch* anger Kalles motvilja mot fysisk ansträngning. I (31b) går Oppfinnar-Jocke och Farbror Joakim på gatan. En man knuffar omkull Jocke och smäddar honom. Joakim fördömer mannens beteende. I (31c) är avskyn moralisk. Kalle, Knattarna och Kajsa tar del i en bowlingturnering. Motståndarlaget saboterar ankornas spel och hotar dem, vilket Kajsa fördömer. I (31d–f) är avskyn fysisk. I (31d) har Kalle av misstag tagit ur sladden till frysboxen, på grund av vilket fisken i frysboxen har ruttnat. I (31e) har Alexander fallit ner i en kloak. Lukten av Alexander äcklar en man som går förbi. I (31f) är Kalles jobb att reparera stadens kloaksystem. Bilder visar, att Kalle jobbar bland råttor och smuts.

I exemplen (32a–d) är motviljan och ogillandet nära skrämnel. I dessa situationer upplever figuren mera eller mindre oväntad rädsla. Eftersom *usch*, *uschiamelj* och *tvi* inte vanligtvis anger skrämnel, är kontexten avgörande i att få fram funktionen.

- (32) a. Usch! Är det nu nån som försöker kasta stenen vi står på igen? (K.A. 25, 11)
- b. Pirater! Kära nån! Usch, så hemskt. (K.A. 3, 42)
- c. Uschiamelj! Nu är det dags! (K.A. 9, 31)
- d. Tvi! Jag måste härifrån! (K.A. 12, 15)

I (32a) blir Kalle förskräckt, när han är ute på en picknick med Knattarna och jorden börjar skaka. I (32b) spelar Mimmi i en pjäs. Hon spelar en prinsessa, vars skepp attackeras av pirater. Således spelar hon skrämnd. Impulsionen i (32c) uttrycker en någorlunda mildare känsla än i de två första. Den förekommer i situationen, där Långben arbetar som frivillig brandman. Han har ett larm vid sängen, som ringer, när det brinner. Långben väcks, när klockan ringer mitt i natten. I (32d) råkar Alexander mitt i ett handgemäng, blir skrämnd och försöker ta sig ut.

Talarna använder impulsionerna *usch* och *uschiamelj* i exemplen (33a–c) för att uttrycka oro. Föremålet för oron kan vara en annan figur eller figuren själv, som ofta har hamnat i svårigheter.

- (33) a. Usch då, farbror Joakim! Vilken knipa! (K.A. 22, 20)
- b. Usch! Så här deppad var han inte ens **förra** året! (K.A. 23, 6)
- c. Uschiamelj! Nu vet jag inte hur länge jag har kört... eller **vart**! (K.A. 16, 20)

I (33a) blir Farbror Joakim låst i sin pengabinge. Han ringer till Knattarna, och den av de som svarar yttrar exempelsatsen. I (33b) fyller Kalle år och ligger deprimerad i sängen. En av Knattarna blir orolig för honom. I (33c) kör Långben hem från Musse, men ser dåligt på grund av dimman. Han blir orolig, eftersom han inte vet var han är.

9.2.10 Övriga impulsjoner

Övriga impulsjoner innehåller de impulsjoner som endast förekommer i en funktion i materialet. Dessa impulsjoner uttrycker skrämsel och skräck, missöde, glädje, vrede och förargelse, bagatellisering, tvekan och grubbel samt välbehag. Några av dem är mindre etablerade, d.v.s. de står inte i NSSO. Gränsen mellan språkliga och icke-språkliga ord är här flytande.

Impulsionerna *oiih*, *iih*, *huj* och *uj* uttrycker skrämsel eller skräck i materialet. Deras användning kommer fram i exemplen (34a–e).

- (34) a. **OIIH!** (K.A. 8, 10)
- b. **IIH!** (K.A. 23, 49)
- c. Huj, vilken fart! (K.A. 6, 11)
- d. Sluta larva er! Ni kan... **åå-huj!** (K.A. 25, 11)
- e. Uj! (K.A. 18, 41)

I (34a) håller Kalle på att bli påkörd av en stuga, som har börjat glida nedför backen. När Kalle inser situationen uttrycker han sin skräck. I (34b) skriker Kajsa av skrämsel. Hon håller på att cykla, när Oppfinnar-Jockes medhjälpare hoppar på vägen och skrämmer henne. I (34c) kör Kalle ett minijetplan och himlar sig över farten. I (34d) står Kalle på en sten. Jorden börjar skaka och han faller ner i vattnet mitt under satsen. I (34e) gör ett par tjuvar ett inbrott i Musses hus. Tjuvarna blir skrämde, när Musse ser dem och blir arg.

Impulsionerna *hupp* och *ähum* förekommer i negativt laddade situationer i materialet, såsom i exemplen (35a–b). Det är fråga om missöde, 'mindre olyckshändelse'. *Ähum* har också andra funktioner, såsom att väcka uppmärksamhet. Jag har uteslutit de här funktionerna från analysen, eftersom de närmast hör till imperationer (se 6.1).

- (35) a. **HUPP!** (K.A. 19, 8)
 b. Ähum! D-det var inte meningen! (K.A. 24, 6)

I (35a) är Kalle på besök hos Oppfinnar-Jocke. Det ligger halvfärdiga uppfinningar och maskindelar på golvet, och Kalle snubblar på dem. I (35b) snubblar Kalle på ledningarna på en maskin och förorsakar kortslutning. Han ser skamsen ut.

Impulsionerna *tjo* och *tra-la-la* samt deras olika versioner i exemplen (36a–d) uttrycker glädje eller en mildare känsla, såsom förnöjelse. NSSO definierar *tjo* som 'hej'. Impulsionen används ofta som inslag i danser. *Tralala* fungerar som inslag i sång. Konsonantklustret *tra-* i impulsionen är onomatopoetiskt och förknippas med talande (Abelin 1999, 196).

- (36) a. **TJOHOO!** (K.A. 19, 44)
 b. **TJO-HOOOO!** (K.A. 22, 11)
 c. Vi kräver att få vara med på det roliga! **Tjoho!** (K.A. 25, 31)
 d. Hon kommer! Tra-la-la! Mitt hjärtas lärka kommer till mej! (K.A. 37, 10)

I (36a) gläder sig Musses systersöner över att Musse har lovat visa dem hur en detektiv arbetar. Pojkarna hoppar av glädje. I (36b) hoppar Knattarna av en klippa in i en älv. I (36c) simmar Kalle som barn och hans kompis i en damm. Exempelsatsen uttrycks av turister, som också vill simma på den heta dagen. Exempel (36d) uttrycks i en situation där Kalle har precis hört, att han har en träff med Kajsa. På bilden dansar Kalle och det står hjärtan och noter i bubblan. Dessa bildliga element understödjer tolkningen.

Impulsionen *pytt* anger sakens oviktighet samt talarens likgiltighet och bagatellisering. Situationen färgas ofta med irritation. Impulsionen *pytt* anger att talaren invänder mot ett påstående. (SAG2 1999, 748.) Impulsionen är sällsynt i materialet. Exempel (37) illustrerar dess funktion.

- (37) Nytt och bättre liv?! Pytt! Jag vet att du åkte hemifrån för att råna guldsmedsaffären! (K.A. 37, 17)

I (37) förhör detektiv Musse en misstänkt, som försäkrar att han inte längre är brottsling. Musse tror inte detta, vilket illustreras av den bagatellisierande impulsionen *pytt*.

Impulsionerna i exemplen (38a–d) uttrycker tvekan och grubbel. Impulsionen *tja* står enligt NSSO för betänksamhet och försiktig uppskattning. Dess grundbetydelse är ‘jag vet inte vad jag ska säga’. Funktionen av *nja* och *mja* liknar användningen av *tja* i materialet.

- (38) a. Tja, en del grejor är rätt trevliga! (K.A. 8, 19)
- b. Tjavars... varför inte? (K.A. 9, 43)
- c. Nja... snarare lite **mindre**, tror jag! (K.A. 3, 54)
- d. Mja... det var en slump att jag träffade viltvårdaren! K.A. 5, 60)

I (38a) är impulsionens huvudfunktion tvekan men tvekan anger här försiktig uppskattning. Exemplet förekommer i en situation, där Musse hjälper när Klasse städar sin vind. Klasse kallar grejorna på vinden för ”skräp”, vilket Musse inte helt instämmer med. (38b) är ett exempel på en version av impulsionen *tja* vars funktion tydligt är grubbel. En man kommer till Långben och frågar om han vill bli rik. I (38c) tränar Tjatte sina muskler för att kunna försvara sig mot en mobbare. En av Knattarna mäter Tjattes muskler. Exempelsatsen är hans svar på Tjattes fråga om musklerna har blivit större. I (38d) berömmar Musse en tjuv, som har anmält två andra tjuvar för en viltvårdare. Musse tror att tjuven har gjort en förbättring men tjuven berättar sanningen i exempelsatsen.

Impulsionen *mums* betyder ‘smakar gott’ enligt NSSO. Känslan är då närmast välbehag över god mat. Verbet *mumsa* är ett onomatopoetiskt ord (se 2.1), vilket tyder på att impulsionen *mums* också är ljudhärmande, såsom i exemplen (39a–b). Ljudet *mums* används även som ljudeffekt för att ange ätande, såsom i exempel (52a).

- (39) a. Äggröra! Mums! (K.A. 38, 50)
- b. Mums! En till mej också! (K.A. 41, 19)

I (39a) sitter Knattarna vid matbordet och väntar på Farmor Ankas äggröra för frukost. En av dem mumsar på förhand. Situationen är likadan i (39b). Knattarna är på en restaurang med en vän, som mumsar på hamburgare och pommes frites.

9.3 Imitationer och ljud från omgivningen

9.3.1 Allmänt

Imitationer är onomatopoetiska ord som härmar ljud från väsen eller ting (Thorell 1982, 192). Dessa interjektioner har deskriptiv betydelse, vilket innebär att språkbrukaren skildrar en händelse (SAG2 1999, 751). Det finns två typer av imitationer i materialet. Ljudhärmande interjektioner som uttrycks av figurerna är relativt få. Ljud från omgivningen utgör den största gruppen i materialet. De här ljuden kommer från icke-levande ting, figurernas rörelser och från naturen. Gruppen innehåller också ofrivilliga och icke-språkliga ljud som produceras av figurerna. De fungerar som visuella ljudeffekter och icke-språkliga angivelser av figures tillstånd. Dessa ljud spelar en stor roll i serier. Det stora antalet kan bero på brist på utrymme i serien. I skönlitterära texter förmedlas ett ljud eller en känsla med förklarande beskrivningar och adjektiv. Berättelsen i serien blir mera flytande och läsbar, när beskrivande adjektiv ersätts med imitationer, som fungerar som ljudeffekter. Vid dessa uttryck har skriftformen en större betydelse än vid andra uttryck. Bl.a. skapar textens storlek, stora bokstäver och fet stil effekt. Gränsen mellan språkliga och icke-språkliga ljud är flytande och i vissa fall svår att bestämma.

Det finns konsonantkluster i svenskan som förknippas med ljud. Sådana är t.ex. *fn-* samt kluster som börjar med *k*: *kl-*, och *kn-*. (Abelin 1999, 100, 103.) Härmningar av ljud som innehåller klustret *fn-* är fnissning, fnitter och fnysning i materialet. Klustret *kl-* förekommer i **KLUCK-KLUCK** (K.A. 29, 51) för ljud från påfåglar, *kn-* i **KNAK** (K.A. 41, 23) för en knakande rygg. Kluster, som oftast förknippas med snabb eller stark rörelse, är *fl-*, *spr-* och *vr-* (Abelin 1999, 107). Exempel på *fl-* är **FLO-OSCH** (K.A. 34, 20) för vågar, på *spr-* **SPRO-OSCH** (K.A. 11, 48) för sprutande läsk och på *vr-* **VRROOOM** (K.A. 38, 6) för acceleration. Kluster, som betecknar våthet, är bl.a. *sl-* och *skv-*. Ljudeffekterna *slurp* (K.A. 37, 33) för ätande och **SKVISCH** (K.A. 30, 48) för en spruta illustrerar dessa kluster.

Speciellt de imitationer och ljud från omgivningen i Kalle Anka som inte är etablerade i svenskan kan vara påverkade av engelskan, som är det ursprungliga språket i tidningen. Översättaren kan välja mellan språkets etablerade former, nybildningar eller ibland engelska eller universella former. Nybildningar och direkta lån förekommer oftast, när det inte finns en etablerad form för ett speciellt ljud.

Imitationer och ljudeffekt har ofta ett etablerat substantiv eller verb som bas. Om ljudet kommer från ett substantiv, kan det ha samma form som substantivet. Dessa är t.ex. *klick* och *vrål*. Imitationen med verb som bas bildas ofta genom kortavledning, vilket innebär att imitationen består av verbet utan infinitivmärke. T.ex. kommer ljudangivelsen *klapp* från verbet *klappa* och *broms* från *bromsa*.

9.3.2 Imitationer

Det som talarna imiterar i materialet är huvudsakligen djur. Djuren imiteras av olika skäl, såsom för att låtsas vara ett djur, för att locka ett djur eller för att oavsiktligt ange ens tillstånd. Exempelen (40a–c) utgör alla imitationer av denna typ i materialet.

- (40) a. Inte kan katter göra så här! **RRRYT!** (K.A. 41, 46)
- b. **BUÄÄH!** (K.A. 35, 52)
- c. **KO-KO!** (K.A. 34, 12)

Djur imiteras för olika syften och i olika situationer. I (40a) är situationen inspelningen av en film och en av Knattarna är klädd som en dinosaurus. I (40b) imiterar Kalle en get för att reta den. Han försöker att få geten att krocka med ett äppelträd för att få äpplena att falla. I (40c) har en man fått ett slag i huvudet och är i ett virrigt tillstånd. Enligt NSSO anges gökens läte som *kucku*. Enligt SAg2 (1999, 751) kan ljudet anges även *kuku*. Jag tolkar ljudet i (40c) ytterligare som en variation av gökens läte.

Förutom djur imiteras även ljud från rörelser, händelser och tal, såsom i exemplen (41a–c). Även dessa imiteringar är ytterst få i materialet. Användningen av onomatopoetiska imitationer av den här typen har en kommunikativ funktion i vardagligt samtal (se. 6.2.2).

- (41) a. Svisch och svosch! Släpp fram Musse Raket! (K.A. 32, 43)
- b. Plums i plurret! (K.A. 23, 9)
- c. Tjat, tjat, tjat! Jag som inte ens **vill** leka! (K.A. 34, 24)

I (41a) åker Musse fort rullbräde på trottoaren bland andra människor. I (41b) är Kalle ute och fiskar. I meningen imiterar han ljudet, som uppstår när betet faller i vattnet. Exempel (41c) är

annorlunda. Farmor Anka har sagt åt Kalle att göra läxor och hjälpa till på gården. I exempelsatsen imiterar Kalle Farmor Anka och den tjatande tonen i hennes tal.

9.3.3 Ljud från omgivningen

Olika angivelser av skratt är en typ av icke-språkliga ljud som produceras av figurerna och de utgör exemplen (42a–d), (43a–e) och (44a–b). De skrivna formerna av ljuden står oftast inne i pratbubblan. Skrattet kan ha en positiv eller en negativ funktion. Skrivtecknen bär ofta en betydelse. Stora bokstäver eller fet stil uttrycker ljudets styrka. Upprepningen av stavelsen uttrycker längden av skrattet. Intensiteten i skrattet förstärks dessutom genom en ojämn form i bubblan och streck runt figurens huvud. Även figurens fysiska beteende, såsom miner och gester, påverkar hur ljudet tolkas.

Skrattet har en positiv funktion i exemplen (42a–d). Skrattet anges på flera olika sätt. Formerna *ti-hi* och *hi-hi* uttrycker mest positiva känslor i materialet och formen *hö-hö* används bara för att ange Långbens skratt.

- (42) a. Herr Pigg! Ti-hi! Det vore kul om en blivande borgmästare ville pussa mitt barn!
(K.A. 16, 24)
- b. Hi-hi! Nu blir jobbet snabbare gjort! (K.A. 40, 60)
- c. Hö-hö! (K.A. 34, 15)
- d. **Hi-ho-ha!** Ta bort honom! (K.A. 32, 54)

I (42a) är Musse en kandidat i borgmästarvalet. En kvinna kommer till honom med sitt barn och fnittrar. Enligt NSSO är skrattet av denna typ typiskt för kvinnor och för situationer, där skattaren är nervös. I (42b) gläder sig Joakim över ett jordskred. Han och president Roosevelt har försökt gräva fram en skatt och jordskredet hjälper dem med arbetet. I (42c) tittar Långben på tv och skrattar. I (42d) skrattar ledaren för Gröngölingarna, eftersom en apa kittlar honom.

Sinnestillståndet hos skrattaren är negativt laddat i exemplen (43a–e). Det är ofta fråga om elakhet och hån. Formen *hä-hä* förekommer endast i negativt laddade situationer i materialet medan andra kan ha båda funktionerna.

- (43) a. Vill ni att jag ska stanna? Hä-hä! (K.A. 22, 25)
- b. Du har väl aldrig haft en chans mot mej, Bong! **Hä-hä-hä!** (K.A. 37, 60)

- c. Innan han får inkassera sin svidande förlust! Ha-ha! (K.A. 41, 17)
- d. Ha-ha! Kolla in den nya tönten! (K.A. 3, 56)
- e. **HO-HO-HO-HO!** (K.A. 41, 60)

I (43a) försöker farbror Joakim få en lastbil, som kör före honom, att stanna. Han tutar och förolämpar föraren. Föraren skrattar håfullt åt detta. I (43b) spelar två män videospel och smädar varandra. I (43c) tävlar Joakim och Flinthjärta i en formel 1-tävling. Flinthjärta smädar Joakims förare Kalle i exempelsatsen. I (43d) skrattar en mobbare åt en ny elev. I (43e) har Joakim blivit lurad i affärer och fått en teddybjörn i stället för guld. Kalle skrattar åt detta. Han ligger på marken och slår på marken med nävarna.

Fnissning och fnittring anges ofta med ett beskrivande ord i stället för det egentliga ljudet, såsom i (44a–b). Det gäller ofta situationer, där talaren håller sig för högt skratt.

- (44) a. Fniss! Härlig idé, Knatte! (K.A. 37, 7)
- b. Fniss! Fnitter! (K.A. 31, 13)

Enligt NSSO är både *fniss* och *fnitter* illustrationer av halvkvävt skratt, som kan ange nervositet. *Fnitter* innebär även ofta retande. *Fniss* kan vara en reaktion mot lustighet medan *fnitter* inte vanligtvis är det. I (44a) är Knattarna arga på Kalle och har kommit på ett sätt att hämnas. En kvinna, som är förtjust i farbror Joakim, producerar ljuden i (44b).

Exemplen (45a–f) beskriver olika variationer av gråt. Gråtet anges på flera sätt än skrattet, men det tycks mest vara barn som gråter högt. Vuxna snyftar eller snörvlar oftare än gråter högt. Exemplet (45a–b) utgör ett undantag. I (45a) är det Kalle som gråter och i (45b) Joakim.

- (45) a. **Buu!** Det är **orättvist!** (K.A. 18, 6)
- b. Snyft! Bu-hu! Min kära diamant! (K.A. 37, 49)
- c. BUUU-HUUU! SNYFT! YYYL! (K.A. 29, 62)
- d. Snyft! ”Oceania” har haft sin sista resa! (K.A. 28, 78)
- e. Ja! Snörvel! Förfärligt! (K.A. 19, 9)
- f. **GLÄÄH!** (K.A. 38, 46)

Enligt NSSO är grundbetydelsen hos impulSIONEN *bu* missnöje. Den kan dock användas utvidgad som härmning av barngråt. Exempler (45a–c) är versioner av *bu*. Kontexten bidrar till tolkningen. I (45a) finns det tårar omkring Kalles huvud, när han yttrar exemplet. Ljuden, som har de skriftliga formerna *snyft* och *snörvel*, har här samma funktion som tårar i (45b–c). Enligt NSSO betyder verbet *snyfta* ‘gråta tyst och med stötvisa andetag genom näsan’. Verbet *snörvla* betyder ‘andas med bubblande ljud genom näsan’. Ljuden kan användas också ensam för att ange gråt, såsom i (45d–e).

Otydligt eller oviktigt tal kan behandlas som icke-språkligt ljud, eftersom egentliga ord inte kan urskiljas. I materialet finns det tre olika sätt att uttrycka otydligt eller oviktigt tal, vilka visas i exemplen (46a–d). Talet kan vara neutralt, positivt eller oftast negativt laddat. Enligt NSSO betyder *mummel* ‘lågt, otydligt tal’. Talandet är då ofta kollektivt, d.v.s. ordet används om det är flera människor som talar. Som en utvidgad funktion ger NSSO ett försynt uttryckande av t.ex. missnöje. *Mutter* kommer från verbet *muttra*, vilket betyder ‘tala lågt och otydligt’. Muttrande innebär ofta ryckigt talande och är vanligtvis ett tecken på dåligt humör.

- (46) a. Mummel! Han skulle ha kommit för en timme sen! (K.A. 41, 20)
- b. **SUCK! STÖN! MUTTER! MUMMEL!** (K.A. 32, 6)
- c. Hej, Kalle! Dina brorsöner gör ju en film för att betala dina skulder, och eftersom jag känner fru Sladderström... bla, bla, bla... (K.A. 41, 47)
- d. Ni har skämt ut mej! Det förlåter jag aldrig! Vänta bara! Bla, bla, bla... (K.A. 41, 48)

Exemplen (46a–b) och (46d) illustrerar negativt laddat otydligt tal. I (46a) väntar Flinthjärta irriterad på någon, som är försenad. Han knyter näven, ser arg ut och har svart rök ovanpå huvudet. Ljuden i (46b) kommer från en grupp nedslagna elever, som står på skolgården på den första skoldagen efter sommarlovet. Exempler (46c–d) uppstår i samma berättelse, där Knattarna tar del i en filmfestival. I (46c) berättar Kajsa för Kalle om sina idéer. På bilden syns det att Kajsas näbb rör sig snabbt. Talet kan tolkas som oviktigt för Kalle, som lyssnar på Kajsa. I (46d) har Knattarna gjort en film på Kajsa och hennes skvallrande. När filmen visas på festivalen skrattar publiken åt Kajsa. Efter detta blir Kajsa arg och jagar Kalle och Knattarna med en blombukett i handen.

Vissa icke-språkliga ljud och olexikaliserade impulSIONER har tydligt en känslouttryckande funktion, på ett liknande sätt som impulSIONERNA I 9.2. Dessa ljud är beskrivande uttryck, som

ersätter beskrivningen av känslan på samma sätt som impulser. Negativa känslor, såsom vrede och förargelse i (47a–f), är vanliga i materialet. Oftast uttrycks känslorna med den skriftliga formen *grr*, såsom i (47a–b). Formen innehåller det initiala konsonantklustret *gr* som står för dåligt humör (Abelin 1999, 196). Användningen av ljudet är etablerad i serier och den anses som en ny lexikalisering (SAG2 1999, 763). Verbet *fräsa* definieras som ‘fnysa eller väsa som tecken på ilska’ i NSSO. Användningen av ljudet *fräs* illustreras i exempel (47d). *Fnysa* betyder ‘häftigt och ljudligt andas ut genom näsan’ enligt NSSO. Ljudet anger även missnöje, såsom i (47e). Konsonantklustret *fn-* har en pejorativ funktion i svenskan (Abelin 1999, 93). Enligt NSSO är ljudet *stön* ‘dovt ljud från ngn som lider kroppsligen’. I (47f), såsom oftast annars i materialet, är lidandet mera psykiskt.

- (47) a. **Grr!** Du kortslöt ledningarna! (K.A. 24, 6)
 b. **GRRR!** (K.A. 41, 48)
 c. T-t-t! Han badar i pengar, men vill inte betala ett öre! (K.A. 22, 17)
 d. **FRRRRÄS!** (K.A. 37, 8)
 e. Den store professor Hjärnsån **trist?** Fnys! (K.A. 37, 20)
 f. Stön! Om det finns ett helvete på jorden, så är det den här **outhärdliga** margarinfabriken! (K.A. 16, 6)

I (47a) blir Joakim arg på Kalle, som snubblar på ledningarna på en maskin och förorsakar kortslutning och förstör maskinen. (47b) uppstår i samma situation som (46c–d), efter filmen har visats. Kajsas vrede syns av impulserna och andra element på bilden. Kajsa ser arg ut, är röd i ansiktet och det står ett åskmoln ovanpå hennes huvud. I (47c) uttrycker en skattemyndighet sin vrede mot Joakims attityd till att betala skatt. I (47d) läser Kajsa i tidningen att Kalle har varit ute på middag med en annan kvinna. Hon blir röd i ansiktet och skrynklar tidningen i näven. Dessutom står det streck ovanpå hennes huvud för att ange hennes förargelse. I (47e) uttrycker *fnys* förargelse eller irritation. Musse kallar en professor, som Mimmi uppskattar, för trist. I (47f) är Kalle trött på sitt arbete.

De negativt laddade icke-språkliga ljuden i exemplen (48a–e) uttrycker förvåning, skrämsel och chock. Känslan är då ofta mycket stark. Ljudet, som anges i formen *kvack*, är den vanligaste angivelsen. Formerna i (48a–b) är versioner av ljudet. Eftersom *kvack* vanligen illustrerar ankans kvackande, är det bara ankorna i materialet som använder ljudet. Dessutom förekommer ljudet endast i en känslouttryckande funktion i materialet. Ljudeffekten *urk* står

oftast för fysisk smärta eller ansträngning i materialet, men i exempel (48d) uttrycker den förvåning. Enligt NSSO betyder verbet *flämta* 'blåsa i sakta fläktar'. Blåsandet beror oftast på fysisk ansträngning men också på skräck. Ljudeffekten *flämt* används i båda funktionerna i materialet. I (48e) är det fråga om chock.

- (48) a. **Kvack!** Nån har stulit min borrh! (K.A. 19, 57)
- b. **KVA-RACK!** (K.A. 32, 38)
- c. **ICK!** (K.A. 11, 5)
- d. **URK!** (K.A. 16, 27)
- e. Flämt! (K.A. 22, 28)

I (48a) märker Kalle till sin förvåning, att någon har tagit hans nya borrh ur bilen. Han hoppar i luften av chock. I (48b) fångar Kalle och Knattarna en enormt stor fisk, som börjar dra deras båt med ökande fart. Kalle och Knattarna uttrycker sin skräck samtidigt i exemplet. Den ojämna formen av bubblan understryker känslan. I (48c) har Magica de Hex har förvandlat sig till Kalle för att komma in i Joakims pengabinge. Joakims sekreterare ser både Kalle och Magica de Hex som Kalle samtidigt. I (48d) blir Musse svartmålad i tidningarna utan anledning. Ljudet **URK** uppstår, när han till sin förvåning får höra att även Långben tror på lögnerna. I (48e) blir Joakim upprörd, när han ser hur hans bil skrotas ner.

Ljud från vissa livsprocesser kan ytterligare uttrycka negativa känslor och sinnestillstånd hos talaren, såsom i (49a–d). Ljud som anger negativa känslor i materialet är suckande och sväljning. Suckande som ljud syftar ofta på trötthet, resignation, sorg och liknande känslor enligt NSSO. Suckandet anger resignation i (49a), depression i (49b) och oro i (49c). Sväljning kan också ange negativa känslor, såsom skräck i (49d).

- (49) a. Suck! Vi förstår! (K.A. 27, 83)
- b. Suck! Nu har jag satt mej i klistret! (K.A. 38, 13)
- c. Kalle! T-ta det lugnt! Svälj! (K.A. 41, 14)
- d. Och nu ska jag skjutas i kanon över Rackar-ravinen! **Gulp!** (K.A. 41, 40)

I (49a) tävlar Kalle med Alexander om rollen av Don Quijote. Knattarna försöker övertala Kalle att ge upp, men han är obeveklig och Knattarna resignerar. I (49b) ger sig Kalle ut för att vara en professor i astronomi. Kalle har bristande kunskaper om ämnet och ser inte en väg

ut ur situationen. Depressionen syns på hans släpande sätt att gå. I (49c) har Kalle genomgått en personlighetsklyvning. Den ena personen är arg på den andra, vilket skrämmer honom. I (49c) har Musse lovat uppträda som en levande kanonkula. I kanonen blir han skrämmd och börjar ångra sig.

Icke-språkliga ljud som anger talarens positiva känslor och sinnestillstånd är betydligt färre än de ljud som förknippas med negativa känslor i materialet. Livsprocesser som förekommer i positivt laddade funktioner är suckande och andning. Suckandet i (50a) anger förtjusning, den djupa andningen i (50b) lättnad och det obestämda ljudet i (50c) glädje.

- (50) a. En danstävling! Åh, så romantiskt! **Suck!** (K.A. 29, 22)
- b. Puh! Jag klarade det! Nu villa jag till den varma lägerelden! (K.A. 40, 41)
- c. **ÅÅÅ-OOO-IIIIH!** (K.A. 25, 29)

I (50a) blir Mimmi fascinerad, när hon får höra, att det har ordnats en danstävling mellan två friare för att bestämma maken för en kvinna. I (50b) är Lilla Hiawatha lättnad över att ta sig ut ur ett hål, som han har fallit i. I (50c) har några medlemmar av ett historiskt sällskap fått höra att en nyhittad husgrund inte förstörs av en planerad väg.

Figurers livsprocesser anger oftare figurens fysiska tillstånd än psykiska tillstånd och känslor. Ljudeffekterna är då en fast del av berättelsen. Dessa ljud innebär andning, hostning, gäspning, nysning och snusning och (51a–k) illustrerar deras användning. I exempel (51) kommer ljudet från en kyss.

- (51) a. Puh! Jag hade aldrig orkat dra iland den här stora baddaren ensam! (K.A.32, 34)
- b. Pust! Flämt! F-fortfarande femtiofem och ett halvt kilo! (K.A. 31, 34)
- c. **FLÄMT! FLÅS!** (K.A. 38, 59)
- d. Stånk! Puh! Hjälp mej, Jocke, innan jag missar mitt flyg igen! (K.A. 38, 60)
- e. **FRUST!** (K.A. 9, 19)
- f. Host! Vilken stank! (K.A. 37, 57)
- g. Fantastiskt! Uaaaah! (K.A. 30, 52)
- h. **GÄSP!** (K.A. 41, 19)
- i. Nu ska vi... åååh... aaah... **AAA-TJOOO!** (K.A. 35, 36)
- j. **Attjo! Attji! Attjo!** Ge dej iväg! Sniff! Puh! **Attjo!** (K.A. 35, 36)

- k. **Sniff!** Använder du ”**Eau Noir**”, gullegubben? (K.A. 35, 48)
 l. Du är en ängel! Mmm... **smack!** (K.A. 37, 50)

Ljud av denna typ tycks få en skriftlig form, när livsprocesserna avviker från det vanliga och har en betydelse för berättelsen. Betydelsen är ofta att framhäva någon del av historien, såsom en händelse eller figurens kroppsliga tillstånd. I exemplen (51a–d) är det fråga om en fysisk ansträngning. I (51e) försöker Stora Stygga Vargen blåsa ner grisarnas hus. Kalle hostar i (51f) när han känner lukten av ruttnade fiskar. Exempelen (51g–h) illustrerar två olika sätt att gäspa. Gäspning är ett tecken på trötthet i båda fallen. I exemplen (51i–j) nyser en polisman, eftersom han har hösnuva och kommer nära en massa blommor. I (51k) snusar en kvinna och känner en stark lukt av parfym. Mimmi kysser Musse på kinden i (51l).

Ljud från smackande, ätande och sväljning utgör en mångfaldig grupp av icke-språkliga ljud i materialet. På samma sätt som livsprocesser framhäver ljuden från ätande historien. Exempelen (52a–e) illustrerar olika sätt att ange dessa ljud.

- (52) a. **GLUFS!** (K.A. 38, 50)
 b. Mums! Tugg! (K.A. 31, 22)
 c. Vi kan... **svälj!** **Glufs!** **Slurp...** inte prata nu! Vi har munnarna fulla av...
schlurp... glass! (K.A. 37, 16)
 d. **GNASK!** Slurp! (K.A. 37, 33)
 e. **GNAFS!** (K.A. 38, 50)

Flera ljud är deskriptiva och baserar sig på ett verb. Ljudet **glufs** i (52a) kommer från verbet *glufsa*, ’äta ovårdat och glupskt’ enligt NSSO. NSSO definierar ljudet *mums*, som egentligen är en impuls, som ’smakar gott’. I (52b) står ljudet för ett icke-språkligt ljud för att ange ätande. Verbet *tugga* står bakom ljudeffekten *tugg* i (52b). Ljudeffekten **svälj** i exempel (52c) illustrerar ljudet, som kommer från sväljning. *Slurp* i (52c–d) används i engelskan för att ange ljudet från drickande (English Dictionary 2001). Ljudet har den funktionen i (52c), där Knattarna äter glass med en sugrör. **GNASK** och **GNAFS** i (52d–e) är nybildningar och mindre etablerade ljud.

Sovandet får ofta en skriftlig form i materialet. Sovandet anges vanligtvis med bokstaven *z*, såsom i exemplen (53a–f). Den skriftliga formens storlek, utseende och längd varierar.

Angivningen av ett ord eller en ordliknande form, som uttrycker sovande, har samma funktion, såsom ljuden som anger snarkande i (53d–f). Enligt NSSO innebär verbet *snarka* producering av bullersamma andningsljud under sömn.

- (53) a. **ZZZZ!** (K.A. 40, 10)
- b. **ZZZ!** (K.A. 40, 41)
- c. **Z-Z-Z-Z...** (K.A. 38, 3)
- d. **ZZZ... SNORRRK...** (K.A. 37, 19)
- e. **SNARK! SKRONK!** (K.A. 31, 22)
- f. **SKRA-SNORK!** (K.A. 31, 40)

Oftast anger ljuden i (53a–d) helt enkelt sovande. Ljuden kan dock spela en roll i berättelsen. T.ex. är funktionen i (53d) att visa Musses förhållande till föreläsningen som han sitter på. Sovandet och snarkandet är här tecken på tråkighet.

Ljuden i exemplen (54a–f) uppstår i situationer, där figuren upplever fysiskt obehag eller smärta. Uttryck av denna typ är varierande och flera i materialet. Det fysiska tillståndet framhävs ofta med bildliga element, såsom figurens miner samt stjärnor och rök runt figuren.

- (54) a. **GLURP!** (K.A. 16, 14)
- b. **OURF!** (K.A. 9, 29)
- c. **Urk!** (K.A. 11, 9)
- d. **ÖRK!** (K.A. 3, 44)
- e. **Stön!** I morgon räcker det med **flingor** till frukost för oss, Farmor! (K.A. 38, 50)
- f. **I-ingen orsak! Stön!** (K.A. 41, 27)

De situationer, där ljuden förekommer är varierande. T.ex. proppar en man en cigarett in i Kalles mun i (54a). I (54b–d) är det fråga om snubblande och fall. I (54e) äter Knattarna och Farmor Anka för pepprig mat. De är röda i ansiktet och det kommer rök ur deras mun. Ljudet i (54f) kommer från två män som har misshandlats. De ligger på marken i avvikande ställningar med trasiga kläder. Dessutom står det stjärnor ovanpå dem.

Ljuden i exemplen (55a–l) uppstår i situationer, där figuren rör sig. Ljuden förekommer i varierande och flertaliga former i materialet. Dessa rörelser är bl.a. figurens knakande rygg i

(55a–b), fall i (55c–f), springande i (55g), störtande i (55h), dansande i (55i), hoppning i (55j) och olika slags ryck i (55k–l).

- (55) a. **KNAK!** (K.A. 41, 23)
- b. **KRACK!** (K.A. 37, 53)
- c. **PLONK!** (K.A. 41, 29)
- d. **SNUBBEL!** (K.A. 41, 58)
- e. **SNUBBEL! TJODD!** (K.A. 37, 35)
- f. **BAM!** (K.A. 37, 50)
- g. **SVISCH! SVUSCH! SVOSCH!** (K.A. 41, 47)
- h. **ZOOM!** (K.A. 38, 50)
- i. **TAPP-TAPP-TAPPETI-TAPP!** (K.A. 29, 20)
- j. **DUMP! DUMP! KLOMP! KLOPP!** (K.A. 29, 20)
- k. **RYCK!** (K.A. 18, 13)
- l. **HAFF!** (K.A. 23, 59)

Situationerna i (55h) och i (55k–l) är mera obestämda än i de övriga exemplen. I (55h) har Farmor Anka ätit för pepprig mat och störtar upp från stolen. I (55k) rycker Kalle snabbt sin hatt från Alexanders huvud. I (55l) tar en man plötsligt Kalle på kragen. Rörelsen understryks med starka streck i alla dessa beskrivna exempel.

Ljud från slag, sparkar och handgemäng förekommer ofta i materialet, vilket tyder på att det finns mycket våld i serien. Våldet verkar ändå mera humoristiskt än elakt och allvarligt, vilket är karakteristiskt för tecknade serier i allmänhet. Skadorna är t.ex. inte bestående utan figurerna hämtar sig relativt snabbt. Dessa ljudeffekter är varierande och flertaliga. Exemplet (56a–c) illustrerar ljud som kommer från slag på icke-levande ting, såsom bord, lyktstolpe och stenplattform. Exemplet (56d–l) illustrerar slag på levande figurer. Slagen kan träffa på figuren själv eller på en annan figur. Föremålet, som man slår med, är oftast hand eller näve men även andra föremål, såsom en träklubba i (56j) och en tidning i (56k), förekommer. Även soffan kan fungera som ett sådant föremål, som i exempel (56l).

- (56) a. **TJONG!** (K.A. 41, 8)
- b. **KLONGGGG!** (K.A. 41, 8)
- c. **KLOFF! TJONG!** (K.A. 37, 20)

- d. **KLAPP!** (K.A. 41, 36)
- e. **KA-SMACK!** (K.A. 41, 15)
- f. **TJOFF!** (K.A. 41, 57)
- g. **SMATT!** (K.A. 38, 22)
- h. **SMOCK! BANK! DUNK!** (K.A. 28, 21)
- i. **TJONG! SPLOTT!** (K.A. 28, 22)
- j. **TJONK!** (K.A. 41, 58)
- k. **SMÄCK!** (K.A. 37, 8)
- l. **KA-TJOMP!** (K.A. 28, 22)

Slagen förknippas oftast med negativa känslor, såsom vrede och frustration. I (56k) är Kajsa t.ex. arg, när hon tror att Kalle har blivit otrogen. I flera fall förstärks intensiteten på hårda ljud med icke-språkliga tecken, som har etablerade betydelser i seriespråket, t.ex. stjärnor för smärta. Samma effekt har även formen, dvs. stora bokstäver och fet stil. I (56i) kommer ljudet med konsonantklustret *spl-* från handgemäng. Klustret är inte onomatopoetiskt i svenskan men vanligt i serier, vilket kan bero på engelskans påverkan (Abelin 1999, 77).

En relativt stor grupp av ljud som produceras av icke-levande ting är ljud från bilar och andra kommunikationsmedel, som i exemplen (57a–j). Ljuden är ofta beskrivande, eftersom de är bildade av verb. Dessa ljud är t.ex. **BRROMS** från verbet *bromsa*, ljudet **KRASCH** från verbet *krascha* och **TUUUUT** från verbet *tuta*.

- (57) a. **VRRÅÅÅL!** (K.A. 41, 27)
- b. **VRROOOM!** (K.A. 38, 6)
- c. **SKRRIII!** (K.A. 37, 9)
- d. **BRROMS!** (K.A. 32, 43)
- e. **KRASCH!** (K.A. 38, 7)
- f. **TÖFF-TÖFF-TÖFF!** (K.A. 40, 48)
- g. **SVIRR! SVIRR!** (K.A. 30, 59)
- h. **SPLOTT! HOST!** (K.A. 37, 39)
- i. **PFUTT! SPLUTTER!** (K.A. 32, 33)
- j. **TUUUUT!** (K.A. 34, 17)

(57a–b) illustrerar acceleration, (57c–d) bromsning, (57e) kollision och (57f–g) motorns gång. I (57a–e) är kommunikationsmedlet en bil, i (57f) en båt och i (57g) en helikopter. Ljuden i (57h–i) illustrerar en motor som råkar i olag. I (57h) är motorn i en bil och i (57i) i en båt. Exempel (57j) är tutet av ett tåg.

Ljud från maskiner och apparater av alla slag utgör en stor grupp i materialet. Denna grupp består av ljud från flera olika maskiner och apparater. Även musikinstrument hör till denna grupp. Mångfalden av dessa ljud beror bl.a. på Oppfinnar-Jockes flertaliga uppfinningar. Exempelen (58a–p) utgör bara en bråkdel av dessa ljud. Ljuden i (58a) och (58f) innehåller konsonantkombinationen *-ng*, som står ofta i tonande ljud (Abelin 1986, 113).

- (60) a. **RRRRING!** (K.A. 41, 47)
- b. **RRRRRRRRRR!** (K.A. 35, 9)
- c. **TUT-TUT-TUT-TUT-TUT-TUT!** (K.A. 32, 28)
- d. **HUUUII-UUIII!** (K.A. 35, 36)
- e. **KLACK!** (K.A. 41, 55)
- f. **PANG!** (K.A. 37, 45)
- g. **BOOOM!** (K.A. 40, 26)
- h. **SLIRRRR!** (K.A. 3, 14)
- i. **BLIXT!** (K.A. 31, 37)
- j. **FRRRR!** (K.A. 35, 38)
- k. **KLICK!** (K.A. 41, 11)
- l. **BZZZZ!** (K.A. 41, 11)
- m. **FRA-FRA-FRASCH!** (K.A. 18, 8)
- n. **TA-RA, TA-RA-RA!** (K.A. 35, 37)
- o. **SKRIIK! GNÄÄLL!** (K.A. 31, 3)
- p. **BAM! BAM!** (K.A. 28, 27)

Ljudet som illustreras i (58a) kommer från en summer i en dörrklocka. Andra apparater med en summer, som producerar ett likadant ljud är bl.a. telefon, väckarklocka och skolans klocka i materialet. Exempelen (58b–d) illustrerar ljud från ett larm. Apparater är larmanordning, brandkårens siren och polisens siren i den ordningen. Exempelen (58e–g) är ljud från olika slags vapen. I (58e) laddas vapnet och ljudet i (58f–g) är ett skott. I (58h) är källan för ljudet en kamera. I (58i) spolas en kassett med en kassettbandspelare. Ljuden i (58j–k) kommer från

obestämda maskiner. Ljudet i (58l) kommer från en bevattningsanläggning på gården. Exempelen (58m–o) illustrerar musik. I (58m) är instrumentet en trumpet, i (58n) en fiol och i (58o) en trumma.

Exempelen (59a–l) illustrerar varierande ljud, som uppstår i mycket kontextberoende och etablerade situationer. Ljuden fungerar som ljudeffekter och understryker händelserna i berättelsen. Dessa ljud förekommer ofta i materialet. Exempelen (59c), (59e) och (59l) betecknar en handling som anknyter till våthet. De här exemplen innehåller ljudet *s*, som förekommer i ord, som härmar blöta ljud (Abelin 1986, 113).

- (59) a. **POPP!** (K.A. 28, 12)
- b. **KRASCH!** (K.A. 9, 10)
- c. **SPLATT!** (K.A. 16, 6)
- d. **FJO-ANNG!** (K.A. 18, 52)
- e. **SPRO-OSCH!** (K.A. 11, 48)
- f. **GNORRP!** (K.A. 23, 12)
- g. **KA-FLUMP!** (K.A. 26, 11)
- h. **FLOMP!** (K.A. 3, 7)
- i. **SLIRRRR!** (K.A. 3, 14)
- j. **KRASCH!** (K.A. 38, 21)
- k. **KILL! KILL!** (K.A. 32, 54)
- l. **SKVISCH!** (K.A. 30, 48)

Eftersom exemplen är så flertaliga och situationerna så kontextberoende och olika, beskriver jag här endast några situationer. Ljudet i (59a) uppstår, när ett äpple får tillbaka sin form. Före detta har Oppfinnar-Jocke skjutit på äpplet med en rymdpistol, som gör allt fyrkantigt. I situationen i (59g) täcks ett salustånd av sand, som faller ner från en klippa. Ljudet i (59i) kommer från en bomb som glider på isen.

Ljud från naturen är en relativt litet grupp i materialet. Gruppen innehåller de ljud som kommer från naturen utan figurernas påverkan. Exempelen (60a–g) är illustrationer av de här ljuden.

- (60) a. **KLOMP!** (K.A. 40, 40)

- b. **BRUMBEL!** (K.A. 40, 40)
- c. **BRAK!** (K.A. 40, 60)
- d. **VRRÅÅÅÅL!** (K.A. 40, 46)
- e. **FLO-OSCH!** (K.A. 34, 20)
- f. **BRUMBEL! KA-RACK!** (K.A. 30, 43)
- g. **HUUUUJ!** (K.A. 22, 10)

Ljudet i (60a) kommer från en sten, som faller ner en sluttning. I (60b–c) är källan för ljuden ett stenras. Vattnet producerar ljuden i (60d–e). I (60d) är det fråga om ett vattenfall och i (60e) om en våg. **BRUMBEL** i (60f) är åskdunder och **KA-RACK** en blix. Ljudet i (60g) är vinden.

Det finns två typer av djur i materialet. De ena är egentliga figurer, som betraktas och betar sig som människor. De andra är egentliga djur, som inte har mänskliga egenskaper, såsom förmågan att prata. Ljuden i exemplen (61a–g) står för ljud från egentliga djur. Djuren och ljuden som produceras av djuren är många och varierande. Ljuden kan illustrera händelser i berättelsen, såsom i (61a–c) eller ha en mera etablerad funktion, såsom i (61d–g).

- (61) a. **FRÄS! SPOTT! FSSS! FRÄS! SPLUTT! FRSSS!** (K.A. 31, 34)
- b. **KLUCK-KLUCK! KACKEL! SKRIIIK! SKRICK-ICK-ICK!** (K.A. 29, 51)
- c. **BZZZZ! BZZZZZZZ! VVVVVMMMM!** (K.A. 5, 30)
- d. **KUCKELIKU!** (K.A. 29, 36)
- e. **U-HUUU! UU-HUU!** (K.A. 40, 40)
- f. **SKALLER!** (K.A. 35, 5)
- g. **KVIDE-VITT!** (K.A. 41, 58)

Djur kan bilda en aktiv del av berättelsen. Ljuden (61a) kommer från en vildkatt, i (61b) från en mängd påfåglar, i (61c) från en stor svärm myggor. Ljuden från djuren används även för att skapa stämningar. I (61d) står galandet av en tupp för tidig morgon. I (61e) skapar hoanden av ugglor en skrämmande atmosfär. Ljudet från en skallerorm i (61f) anger typen av naturen, ödemarken. Sjungande av papegojor står för ett speciellt tillstånd hos figuren, omedvetenhet, i exempel (61g). Papegojorna står inne i pratbubblan ovanpå figurens huvud.

10 SEKUNDÄRA INTERJEKTIONER

10.1 Allmänt

Eftersom Kalle Anka & Co. läses mest av barn, finns det inga svordomar i betydelsen 'fula ord'. Negativa känslor får sitt uttryck således i olika slags eufemistiska impulsjoner och mindre vulgära skällsord. Eufemismer är ofta humoristiska, vilket syns även i ämnen som utgör basen för skällsorden. T.ex. innehåller materialet inga skällsord, som anknyter till tabubelagda organ, avsöndringar eller sexuellt beteende. Gruppen sekundära interjektioner innehåller även smeknamn, som dock är betydligt färre än skällsord i materialet. Detsamma gäller de sekundära impulsjoner som anger positiva känslor.

Det finns varierande sekundära impulsjoner i materialet. Såsom vid primära interjektioner är det oftast kontexten som avslöjar impulsjonens funktion, d.v.s. den känsla som impulsjonen uttrycker. Kontexten är speciellt avgörande i sådana fall, där samma struktur eller samma impulsjon kan både ha en positiv och en negativ laddning. Det tycks inte vara någon skillnad i användningen av vissa typer av interjektioner. Interjektionerna, som består av ordet *milda* och *vid* samt av ett bestämmande element, t.ex. *mammon* kan uttrycka både positiva och negativa känslor.

Bl.a. har följande initiala konsonantkluster huvudsakligen en pejorativ, 'nedsättande', funktion i svenskan: *pj-*, *sl-* och *sn-*. (Abelin 1999, 115, 120). Alla dessa förekommer i skällsord och i bestämningar till skällsord i materialet. Klustret *fn-* står i t.ex. *puttefnasker* (K.A. 31, 47) och klustret *sl-* i *Era sluskar* (K.A. 3, 52) och *slingrande orm* (K.A. 31, 16). Klustret *sn-* är det vanligaste i skällsord i materialet. T.ex. förekommer klustret *sn-* i *sviklige snobben* (K.A. 7, 59) och *era snikna snyltare* (K.A. 7, 7).

10.2 Sekundära impulsjoner

10.2.1 Positiva impulsjoner

Impulsjoner med förstärkningsordet *milda* är relativt vanliga i materialet. Förutom orden i (62a–b) förekommer ordet *milda* med orden *melon* (K.A. 28, 16), *matador* (K.A. 29, 27) och

mandrill (K.A. 25, 53) för att uttrycka en positiv överraskelse. Alla exemplen i materialet med *milda* som förstärkningsord har alliteration, d.v.s. båda orden börjar med samma bokstav. Ljudlighet används för att skapa affektiv effekt (Svahn 1999, 162).

- (62) a. Milda makrill! **Titta!** (K.A. 32, 33)
- b. Milda Mammon! Rena **utställningslokalen!** (K.A. 41, 53)

Exempel (62a) uppstår i en situation, där Kalle och Knattarna deltar i en fisketävling. En av Knattarna förundrar över storleken av en fisk, som en fiskare har fångat. I (62b) är Joakim glatt överraskad över att hitta en skatt i en grova.

Impulsionerna i (63a–c) är etablerade på samma sätt som impulsionerna med *milda*. Enligt NSSO förekommer adjektivet *stor* i uttryck, såsom *du store tid!*, för förvåning. Samma funktion har impulsionen i (63a). NSSO definierar impulsionen *dra på trissor* som 'det var det värsta jag har hört'. I (63b) uttrycker den en positiv överraskelse. Enligt NSSO anger *hurra* i (63c) glädje och hyllning och *hipp* fungerar som inledning i hurrarop. I (63c) uttrycker impulsionen glädje.

- (63) a. Stora tid! (K.A. 29, 84)
- b. **NÄ, DRA PÅ TRISSOR!** (K.A. 37, 46)
- c. **HIPP-HIPP HURRA!** (K.A. 19, 57)

Exempel (63a) uppstår i en situation, där Kalle har lovat bygga ett filter på sin skorsten. Kajsa tror inte att han kommer att lyckas med att rena luften och blir glatt överraskad, när filtret tycks fungera. I (63b) hittar Joakim, Kalle och Knattarna en dal full av diamanter på en fjärran planet och gläder sig alla samtidigt. Kalle och Knattarna uttrycker impulsionen i (63c) samtidigt. Kalle har fått arbete och en bonus, vilket de firar med en festlig måltid.

Impulsionerna i exemplen (64a–f) är mindre etablerade. De uppstår ofta inom kontextens ramar, vilket innebär att de innehåller element från kontexten. T.ex. hittar Joakim en värdefull skatt och uttrycker impulsionen *Vimlande valutor!* i exempel (64c). Av dessa impulsioner är strukturen med *vid* som inledning den enda som förekommer i flera impulsioner. Den anger dock oftare negativa känslor. Den står ytterligare i impulsionen *Vid Brahmaputra!* (K.A. 29, 68). De andra är tillfälliga nybildningar i materialet. Impulsionen i (64f) är ett direkt lån från

engelskan. I engelskan används impulSIONEN för att uttrycka entusiasm eller förtjusning (English Dictionary 2001).

- (64) a. Vid alla wigwamer! Jag får **sva**r! (K.A. 28, 28)
- b. Häftiga bananer! Jag trivdes aldrig som rövare! (K.A. 8, 57)
- c. Vimlande valutor! (K.A. 17, 15)
- d. Trolldeg och tomtebloss! Den **lever**! (K.A. 8, 19)
- e. Har man skådat! Fyrklövern **funkar**! (K.A. 37, 33)
- f. **Oh boy!** Ingen dålig liten pulla heller! (K.A. 18, 34)

I (64a) försöker Lille Hiawatha skicka meddelanden med en trumma. Han blir glatt förvånad när han får svar. I (64b) får en rövare höra, att han är son till en maharadja. I (64d) hittar Musse en byggkloss som till hans överraskelse börjar spela musik och röra sig. Känslan är positiv eftersom han blir glad över sitt fynd. I (64e) äter Kalle Alexanders tursamma fyrklöver. Alexander har otur efter detta, vilket gör Kalle glatt överraskad. I (64f) ser Musses vän Korpus, en kråka, en bild av en vacker papegoja i tidningen. Det står att papegojans ägare efterlämnar en miljon till den. ImpulSIONEN är här densamma som i engelskan.

Förutom att uttrycka glädje uttrycker impulSIONERNA i exemplen (65a–b) någonting om figurens karaktär. Egenskapen hos talaren är nationaliteten i båda exemplen.

- (65) a. Caramba! (K.A. 41, 41)
- b. **HUJJA! BUGALUU!** (K.A. 25, 18)

I (65a) blir José Carioca glad, när han hittar ett kryphål i lagen och kommer undan fängelsestraffet. Figuren är Kalles vän, som bor i Brasilien. Han använder även andra spanska uttryck i sitt språkbruk, t.ex. *Bom dia, Kalle!* och *Amigo!*. I (65b) hyllar en grupp människor sin nya kung. ImpulSIONEN antyder att människogruppen är av en främmande nationalitet.

10.2.2 Negativa impulSIONER

Sekundära impulSIONER som uttrycker negativa känslor, såsom vrede, missnöje, förvåning och himlande är förmodligen vanliga i materialet. Den vanligaste impulSIONEN innehåller

förstärkningsorden *milda*, såsom vid positiva känslor. Även här utnyttjas ljudligheten i att skapa affektiv effekt. (66a–d) illustrerar användningen av *milda* med en bestämning. Andra ord, som förekommer med förstärkningsordet i materialet är *mammon*, (K.A. 11, 26), *marsipangrisar* (K.A. 26, 58), *madrigal* (K.A. 31, 39), *malkula* (K.A. 11, 38), *markattor* (K.A. 3, 14), *megafon* (K.A. 40, 27), *melass* (K.A. 18, 21), *myrslok* (K.A. 25, 59) och *mörkalf* (K.A. 23, 41). I negativa impulser med *milda* är bestämningen sällan förknippad med kontexten. Funktionen är då mest humoristisk, bl.a. i (66d). Enligt NSSO är betydelsen hos *mameluck* 'långa underbyxor eller byxattrapper för kvinnor'.

- (66) a. Milda magsyra! Vad har jag gjort? (K.A. 19, 30)
- b. Milda mekaniska magpumpar!(K.A. 23, 46)
- c. Milda moster! (K.A. 28, 73)
- d. Milda mameluck! (K.A. 27, 43)

I (66a) hjälper Kalle en blyg man i att smickra en kvinna. Kvinnan tror, att Kalle är förtjust i henne och börjar jaga honom. I (66b) uttrycker Oppfinnar-Jocke sin oro för sin medhjälpare, som ser deprimerad ut. I (66c) är en man nära att bli överkört av en bil. I (66d) får Kalle höra hur en man har förlorat sitt hår på grund av en förbannelse.

Impulserna i (67a–e) är etablerade i svenskan. Konstruktionerna med *kära* och en bestämning är vanliga i negativa sammanhang, såsom i (67a–b). Enligt NSSO kan ordet *kära* fungera som ett allmänt förstärkande element i impulser, såsom i *kära hjärtanes!*. Enligt NSSO används pronomenet *du* i vardagligt språk i utrop, såsom *du milde!*. Utöver exemplen (67c–d) förekommer även formerna *Du store tid!* (K.A. 27, 84) och *Du store!* (K.A. 3, 34) i materialet. Pronomenet *vilken* används i utrop som ett allmänt förstärkande element enligt NSSO. Exempel (67e) illustrerar användningen av denna konstruktion.

- (67) a. Kära hjärtanes! En vandal! (K.A. 37, 20)
- b. Kära nån! Kära, kära nån! (K.A. 9, 58)
- c. Du milda magsår! Ankan är spritt språngande galen! (K.A. 16, 9)
- d. **Du stora sioux!** (K.A. 41, 56)
- e. Brr! **Föräldrarnas dag** i skolan! Vilken **fasa!** (K.A. 27, 67)

I (67a) försöker en man förstöra en gammal sten, som har hittats i Egypten, genom att hoppa på den. En åskådare himlar sig över detta. I (67b) är Kalle, Kajsa och Knattarna nära att vinna en bowlingturnering. Kajsa uttrycker sin oro om resultatet, eftersom Kalle tycks misslyckas i sitt kast. I (67c) himlar Kalles medarbetare över att Kalle simmar i margarin. I (67d) rasar en enorm indianstaty nedför en sluttning, vilket en man himlar sig över. I (67e) är Knattarna oroliga för att Kalle ska utsätta dem för löje i skolan på föräldrarnas dag.

Exemplen (68a–e) är impulsjoner med *vilda* och *vid* som inledande element. Impulsionerna är flera och uppfinningsrika i materialet. På samma sätt som i impulsionerna med *milda* innehåller impulsionerna med *vilda* ljudlikhet för att skapa affektiv effekt. Utöver exemplen (68a–b) finns det ytterligare en version i materialet: *Vilda vibrafoner!* (K.A. 17, 24). Impulsionerna med *vilda* innehåller *alla* eller *mina* som ytterligare förstärkningar. Förutom (68d–g) finns det även följande versioner i materialet: *Vid alla gamar och schakaler!* (K.A. 29, 56), *Vid alla dyblöta dykare!* (K.A. 28, 41), *Vid alla teslaströmmar!* (K.A. 35, 60), *...vid alla koffenaglar!* (K.A. 3, 48) och *Vid mina stjärtfjädrar!* (K.A. 7, 36).

- (68) a. Vilda valuta! 5 öre i timmen gånger 10 gånger 30... det blir exakt 15 kronor!
(K.A. 12, 21)
- b. Vilda vrålapor! Det **finns!** (K.A. 27, 44)
- c. Vid alla varma makter! De ska få igen! (K.A. 6, 45)
- d. **Vid alla ruggiga raggmunkar!** Fick vi sand i bensinen **igen?** (K.A. 32, 33)
- e. Vid alla rutiga rubiner! Kalle har blivit tokig och försvinner med kombinationen!
(K.A. 27, 86)

I (68a) räknar Joakim, som är Kalles arbetsgivare, Kalles inkomster och utgifter och märker att han måste höja Kalles lön. I (68b) får en man veta, att historien om ett förbannat smycke är sann. I (68c) kastar en grupp barn snöbollar på en man som hatar snö och vinter. I exempelsatsen uttrycker mannen sin förargelse och planerar hämnd. I (68d) tar Kalle och Knattarna del i en fisketävling. Kalle förargar sig, när motorn igen råkar i olag. I (68e) är Joakim orolig över att Kalle har försvunnit och tagit med sig den nya kombinationen till valvdörren till Joakims pengabinge.

Impulsionerna i exemplen (69a–e) är mindre etablerade och uppstår ofta inom kontextens ramar. Även några av de här impulsionerna innehåller alliteration.

- (69) a. Saltstänkta skepparkransar! Jag ska... jag... öööh... (K.A. 3, 50)
- b. Bubblande billabonger! Här kan jag inte sitta! (K.A. 11, 25)
- c. Vårtbitare och vägglöss! Det illa kräket är löst! (K.A. 11, 41)
- d. Hickande hövålmor! Ett gyllengult inferno! (K.A. 16, 16)
- e. **Järnspikar och plåtrör!** Jag **fattar** inte den här grejen! (K.A. 28, 12)

I (69a) lever en skådespelare sig in i sin roll som en pirat. Han blir upprörd, när han inser att han inte är pirat. I (69b) har Joakim byggt en racerbil för en tävling. Hans förare, som inte ryms i bilen, uttrycker exemplet. I (69c) himlar Musse över att en skadeinsekt har rymt ur sin låda. I (69d) har Ankeborg blivit täckt av margarin. En man himlar sig över detta i exempelsatsen. I (69e) anger Oppfinnar-Jocke sin irritation. Han lyckas inte få en strålpistol att fungera ordentligt.

10.2 Skällsord

10.2.1 Djur och andra varelser

Eftersom naturen är en väsentlig del av människolivet, påverkar den även språkbruket. Djur som en del av naturen används ofta för att illustrera och karikera människan samt hennes psykiska och sociala egenskaper, utseende och beteende. Djuren förknippas med varierande egenskaper, vilka i sin tur förknippas med en människa. Detta görs efter kulturens konventioner. T.ex. förknippas en hund med trogenhet i svenskan men med ensamhet i spanskan. Vissa metaforer bär dock internationella betydelser. T.ex. har djuret åsna konnotationer till dumhet i hela Europa. (Koski 1992, 26.) Djuren i allmänhet används i negativa metaforer, vilket syns på den negativa laddningen i ordet *djurisk*, som betecknar grymhet. (Allwood 1983, 1, 4.)

Jämförelsen kan basera sig på ordets fonematiska expressivitet, negativa konnotationer som förknippas med djuret eller en egenskap hos djuret, såsom utseende. (Koski 1992, 25-26.) Oftast representerar en benämning på djuret en egenskap hos djuret snarare än djuret som helhet. Egenskapen hos djuret kan vara konkret eller inbillad. T.ex. uppfattas åsnan och hönan som dumma och ormen som svekfull. (Häkkinen 2002, 51-52.)

Jämförelser med djur är relativt vanliga i materialet. Skällsorden i materialet består av mångfaldiga djur. Skällsorden i (70a–c) innehåller en hänvisning till en orm. Ordet får ofta en beskrivande bestämning. Även andra kräldjur hör till denna grupp, t.ex. i (70d–f). Enligt NSSO innebär jämförelsen med en orm en antydning om mottagarens lömskhet. Samma tycks gälla även andra kräldjur, vilket syns speciellt i bestämningar. En mask förknippas ytterligare med ynkedomen (Ström 1929, 304).

- (70) a. Nu ska dina zombier få på moppe, din ondskefulla orm! (K.A. 37, 60)
- b. Din falska, slingrande orm! (K.A. 31, 16)
- c. **Huggormars avföda!** (K.A. 29, 69)
- d. Ni ljuger, ynkliga mask! (K.A. 29, 68)
- e. Vad var det med de där gamla sura skräcködlorna? (K.A. 5, 6)
- f. Ditt usla kräldjur! (K.A. 19, 59)

Skällsordets nedsättande påverkan understryks med eventuella bestämningar till skällsordet. T.ex. är bestämningarna *ondskefull*, 'uppfylld av ondska', i (70a), *falsk*, 'opålitlig', och *slingrande*, 'smiter från plikter', i (70b), *ynklig*, 'som endast är värd beklagande och förakt', i (70d) samt *usel*, 'mycket dålig', i (70f) mycket negativa i betydelsen. Ordet *huggormars* bestämmer ordet *avföda* i (70c). Enligt NSSO betyder ordet 'avkomma' och har en nedsättande betydelse.

Benämningar på fåglar utgör basen för skällsorden i (71a–g). Här är bibetydelsen inte lika klar och enhetlig som hos ormen. Olika typer av fåglar innebär således olika associationer. De flesta skällsorden berör referentens beteende men även refereringar till utseendet förekommer.

- (71) a. Ur vägen, din tuppkyckling! (K.A. 25, 41)
- b. Sällan, din gamla gam! **Inte jag, inte!** (K.A. 24, 9)
- c. Stick, era mesfinkar! (K.A. 28, 23)
- d. Lugna dej, din brushane! (K.A. 24, 40)
- e. Den där **sprätthöken!** (K.A. 41, 17)
- f. Du glömde **hjälm**en, din turturduva! (K.A. 31, 6)
- g. Glöm det, din ökenuggla! (K.A. 34, 12)

Exemplen (71a–f) syftar på referentens beteende. Jämförelsen med en tupp i (71a) har associationer till högmod (Allwood 1983, 5). Bibetydelsen hos ordet *gam* i (71b) är enligt NSSO 'person som roffar åt sig'. Skällsordet i (71c) består av förleden *mes*, 'rädd och ynkelig person' och efterleden *fink*, som är en typ av fågel (NSSO). Ordet *brushane* i (71d) är en typ av fågel. Ordet *brushuvud* syftar enligt NSSO på en lättupphetsig person med dålig självkontroll. Eftersom skällsordet är riktat mot Kalle, som rasar på vägarbetare, kan det vara fråga om en ordlek. NSSO definierar *sprätthök* i (71e) som 'sprättig person', d.v.s. en man som klär sig i överdrivet eleganta kläder. Efterledet *hök* är en typ av fågel. Ordet *turturduva* i (71f) står i huvudbetydelsen för en fågel men i bibetydelsen för kärlekspar enligt NSSO. Ordet tolkas här som ett skällsord, p.g.a. situationen. Kajsa kallar Kalle *turturduva*, eftersom han flörtar med andra kvinnor. *Ökenuggla* i (71g) syftar närmast på referentens utseende. Jämförelsen med en uggla innebär mottagarens fulhet (Svahn 1999, 158).

Skällsorden i exemplen (72a–g) hämtar sin betydelse från benämningar på fisk och skaldjur. Egenskaper som skällsorden förknippas med är varierande. Ena refererar till intelligens och andra till mentala egenskaper eller fysiska egenskaper.

- (72) a. Hit med kombinationen nu, din sillskalle! (K.A. 27, 89)
 - b. Snart får du tångräkor i skäggtömmarna, din maskätna paddtorsk! (K.A. 3, 50)
 - c. Ut med dej, din dumma löja! (K.A. 4, 27)
 - d. Nu blir ni rammade, era slemkrypande havssniglar! (K.A. 3, 48)
 - e. Försök fånga mig, rödnästa räkor! (K.A. 40, 34)
 - f. Och **du**, din sköldpadda, kan se fram mot att ersättas av en **anka**! (K.A. 31, 16)

Enligt NSSO har ordet *sill* en negativ bibetydelse. Det förekommer då i sammansättningar och betyder en dum eller feg människa. *Sillskalle* i (72a) har ytterligare samma form som det vanliga skällsordet *dumskalle*, vilket kan ha betydelse. Även fisken torsk förknippas med dumhet (Allwood 1983, 5). I (72b) är skällsordet bestämt av adjektivet *maskäten*, vilket bär negativa associationer. Bestämningen i (72c) refererar ytterligare till dumhet. En snigel som ett djur upplevs som listig (Ström 1929, 304), såsom i (72d). Skällsordet i (72e) syftar på en räka. Bestämningen *rödnäst* i (72e) refererar till utseendet. I (72f) görs jämförelsen med en sköldpadda, som anses röra sig långsamt. Kontexten understödjer tolkningen: exempelsatsen riktas till en rallyförare, som har förlorat tävlingen.

Skällsord som utnyttjar jämförelsen mellan referenten och däggdjuret är flera i materialet. Såsom vid flera andra djurgrupper är associationerna och bibetydelseerna hos skällsorden varierande. Jämförelser med fåret och åsnan är vanliga i materialet, såsom i *Stopp, fårskallar!* (K.A. 24, 28) och *Åsna!* (K.A. 27, 62). Ett får och en åsna förknippas med dumhet (Ström 1929, 291; Allwood 1983, 5). Även jämförelser med bocken och geten förekommer ofta, t.ex. i *Sätt fart nu, din gamle getabock!* (K.A. 37, 47). En bock och en get står för envishet (Ström 1929, 296). Jämförelsen med en råtta innebär fulhet (Ström 1929, 303). Enligt NSSO syftar ordet *råtta* även på en tjuvaktig och falsk människa. Skällsordet förekommer i t.ex. formen *Den råttan!* (K.A. 41, 14). Exempelen (73a–g) illustrerar mindre etablerade eller mera uppfinningsrika skällsord.

- (73) a. Vi varnade dej, din klåfingriga gnagare! (K.A. 5, 59)
- b. Det var **precis** vad jag drömde, din varg i grodkläder! (K.A. 28, 38)
- c. Utländska fähundar! (K.A. 41, 58)
- d. Den skunken försöker gömma sej bakom ett falskt namn! (K.A. 6, 55)
- e. Sätt igång, din gorilla! (K.A. 30, 26)
- f. Nu behöver vi bara locka ut den ilska noshörningen! (K.A. 28, 24)
- g. Där lurade jag dej allt, din gamla grymtoxe! (K.A. 11, 17)

Enligt NSSO har ordet *gnagare* i (73a) inga bibetydelser. Bestämningen *klåfingrig*, 'som inte kan låta bli att peta på allt', har negativa associationer. Bibetydelsen hos verbet *klå*, som står bakom bestämningen, är 'lura på pengar'. Skällsordet *varg* i (73b) har flera negativa associationer, såsom grymhet och glupskhet, enligt NSSO. Frasen *varg i grodkläder* i (73b) är en modifikation av *varg/ulv i fårakläder*, som stor för 'farlig person som på ytan verkar ofarlig och snäll' (NSSO: *fårakläder*). Kajsa riktar exempelsatsen till Kalle, som betar sig otroget. Han är klädd i dykardräkten. Dykare i sin tur kallas ibland för *grodman* (NSSO: *grodman*). Skällsordet *fähund* i (73c) har sin grund i djuret hund. Hunden uttrycker dålig karaktär och ilska (Ström 1929, 298; Allwood 1983, 5). Skällsordet *fähund* betyder 'människa med helt igenom usel karaktär' (NSSO). Bestämningen *utländsk* understryker skillnaden mellan "vi" och "de", vilket möjligtvis gör det lättare att se negativa drag hos referenten. Skällsordet *skunk* i (73d) har en negativ funktion, eftersom djuret anses motbjudande på grund av dess illaluktande egenskap. Jämförelserna i (73e–g) refererar till fysiska egenskaper, nämligen storlek. Jämförelsen med en oxe innebär ytterligare styrka och tröghet (Ström 1929, 293; Allwood 1983, 5).

Exemplen (74a–d) illustrerar skällsord, som hämtar sitt ämne från enkla djur eller rester av djur eller växt. Skällsorden kan referera till storlek, som i (74a–b), till beteende, som i (74c), eller till ålder, som i (74d). Intrycket uppstår av egenskaper hos djuret eller bestämningen på skällsordet

- (74) a. Har ni inte gått upp i rök än, era små mikrober? (K.A. 37, 7)
- b. Hör på här, era små polyper! (K.A. 17, 32)
- c. Kom hit, din usla lus! (K.A. 5, 9)
- d. Kom hit, ditt gamla fossil! (K.A. 7, 38)

Mikrober och polyper, vars benämningar fungerar som skällsord i (74a–b), är oftast små och enkla varelser. Bestämningen *små* i båda exemplen framhäver litenheten. NSSO definierar *lus* som 'en liten vinglös, blodsugande insekt vars bitt orsakar klåda'. Exempel (74c) förekommer i en situation, där Kalle har bl.a. ätit på restauranger utan att betala och blir klandrad. Skällsordet kan således vara en symbolisk referering till lusens blodsugande egenskap. En lus symboliserar ytterligare orenlighet (Ström 1929, 305). Ordet *fossil* betyder 'bevarad rest av djur eller växt från förhistorisk tid' enligt NSSO. Skällsordet i (74d) är då en klar syftning till ålder, vilket understryks av bestämningen *gamla*.

Skällsorden i exemplen (75a–c) gör en jämförelse mellan referenten och varelsen, som inte är ett djur eller en människa. Varelsen är oftast en sagofigur eller en fiktiv varelse.

- (75) a. Ut ur mitt liv, din häxa! (K.A. 37, 12)
- b. Sa jag inte åt dej att **försvinna**, din långnästa vampyr! (K.A. 29, 33)
- c. Våld ligger inte för mej, men **vänta** bara tills jag får tag i den där **ondskefulla lilla demonen!** (K.A. 40, 15)

NSSO definierar ordet *häxa* i (75a) som 'en ond kvinnlig sagofigur med förmåga att utöva skadlig trolldom'. I sin bibetydelse kan ordet referera till en motbjudande kvinna. En vampyr är 'gengångare som tros suga levandes blod' (NSSO). Ordet *vampyr* (75b) kan bildligt användas om människor, som grovt utnyttjar andra. Ordet *demon* i (75c) syftar på en ond ande i folktron enligt NSSO.

10.2.2 Icke-levande ting och mat

Skällsorden i exemplen (76a–g) får sin affektiva funktion från en jämförelse mellan en person och ett icke-levande ting. Dessa skällsord syftar på mottagarens utseende och andra egenskaper eller är allmänt nedsättande.

- (76) a. Vad säger du nu, din gamla galosch? (K.A. 31, 15)
- b. Du kommer inte långt, din gamla ruskprick! (K.A. 11, 8)
- c. Den där vandrande dunkudden är **perfekt!** (K.A. 34, 6)
- d. Arbetare! Jag menar **dej**, ditt fjäderknippe! (K.A. 6, 7)
- e. Vad vill du, din kväsansvärda kvackmaskin? (K.A. 30, 44)
- f. Av dej, ditt gamla benrangel? Mycket skrämmande! (K.A. 16, 53)
- g. S-stå stilla, din stora klump! (K.A. 17, 13)

Enligt NSSO står *galosch* för ‘enklare yttersko som skyddar mot väta’ och kan användas om människor i etablerade uttryck, såsom i (76a). Ordet *ruskprick* i (76b) står för ‘typ av sjömärke vars toppmärke ser ut som en kvast’ (NSSO). Båda exemplen innehåller bestämningsordet *gammal*, som syftar på referentens ålder. Skällsordet *dunkudde* i (76c) är riktad till Kalle och utnyttjar hans utseende. Samma gäller *fjäderknippe* i (76d). Även skällsordet *kvackmaskin* i (76e) riktas till Kalle. Eftersom Kalle är en anka och ankan kvackar, är skällsordet kontextberoende. Exemplen (76f–g) syftar på referentens kroppsbyggnad, *benrangel* på magerhet och matthet och *klump* på storvuxenhet och tjockhet.

Jämförelserna med icke-levande ting i exemplen (77a–f) har associationer till brist på intelligens, kunnighet eller mental hälsa. I de flesta fallen framgår associationen av kontexten.

- (77) a. Jaha, men vad händer om ankspånnet verkligen **hajar** vad det handlar om?
(K.A. 34, 6)
- b. Era... era **träklossar!** (K.A. 8, 25)
- c. **Öppna, era pottor!** Mitt smycke är **äkta!** (K.A. 27, 53)
- d. Vi gör minst tio mål på de där **usla soporna!** (K.A. 38, 32)
- e. **Klumptratt! Sirapshjärna!** (K.A. 24, 20)
- f. Lämna mej i fred, din eviga knasbubbla! (K.A. 24, 17)

Ordet *spån* i (77a) står för 'tunn avhyvlad eller avslipad bit av trä eller järn' och kan användas i liknelser, såsom *dum som ett spån* (NSSO). Ordets affektiva bibetydelse har utnyttjats här. Enligt NSSO kan ordet *trä* användas bildligt om enfaldiga företeelser i uttryck, såsom *träskalle*. Det kommer olika variationer av skällsordet, t.ex. *Träskalle!* (K.A. 3, 25) och i (77b). I (77c) försöker Kalle sälja ett smycke åt en kvinna, som inte tror att smycket är äkta. Kalle anser henne och hennes betjänter vara dumma på grund av detta. Skällsordet *potta* syftar således på dumhet. I sin bibetydelse kan *sopa* stå för undermålig standard enligt NSSO. I (77d) kallar motståndarlaget det andra laget *sopor* i en fotbollsmatch, vilket passar ihop med bibetydelsen hos *sopor*. Bestämningen *usel* 'mycket dålig' har samma funktion (NSSO). Skällsordet *klumptratt* i (77e) syftar på brist på kunnighet, vilket framgår av kontexten. Knase misstänker att Joakims fabrik förorenar och förstör fabriken medan han utreder situationen. Förleden *knas* i skällsordet *knasbubbla* i (77f) kommer från ordet *knasig*, 'tokigt dum' (NSSO). Det är riktat till Knase, vilket kan ha påverkat ordvalet.

Skällsorden med ett icke-levande ting som bas i exemplen (78a–c) är reaktioner mot mottagarens beteende och handling.

- (78) a. Får ni aldrig nog, era avloppsbrunnar? (K.A. 7, 8)
- b. Ta god tid på dej, gamle gnetbälg! Hoppas affären blir lyckad... (K.A. 29, 50)
- c. Den av er slöfockar som kan avslöja nåt **riktigt** häftigt ska få dubbel lön och ett nytt toppjobb! (K.A. 29, 5)

Ordet *avloppsbrunn*, 'anordning för bortledning av oönskat vatten', i (78a) syftar på referenternas beteende (NSSO). Kalle äger en restaurang och blir arg på kunderna, som äter för mycket. Skällsordet i (78b) har ordet *gnet* som förled. NSSO definierar ordet som 'gnetig person', vilket syftar på referentens, Joakims, egenskap att vara sparsam. Efterledet *bälg* står för 'ihålig anordning med veckade eller veckningsbara väggar för utblåsning av luft' (NSSO). Efterleden *fock* i skällsordet *slöfock* i (78c) betyder 'det förliga stageglet på en segelbåt' enligt NSSO. Skällsordet får dess betydelse dock från förleden *slö*, som kommer från verbet *slöa*, 'vara (nästan) överksam' (NSSO).

Skällsorden i exemplen (79a–e) innebär hänvisningar till mat. Jämförelsen med mat innebär ofta en syftning till okunnighet eller brist på intelligens i materialet. Skällsordet *sölkorv* i (79b) är etablerat och står i NSSO. De andra är nybildningar

- (79) a. **Din hopplösa köttkorv!** Det där kostade oss **sju sekunder!** (K.A. 27, 78)
 b. Skynda på, din sölkorv! (K.A. 19, 38)
 c. **Klumptratt! Sirapshjärna!** (K.A. 24, 20)
 d. Du lyckas **alltid** övertala den där degskallen att göra det rätta! (K.A. 40, 10)
 e. Din ankomna anka! (K.A. 22, 34)

Exemplen (79a–b) har ordet *korv* som efterled. Bestämningen *hopplös* i (79a) har associationer till okunnighet. NSSO definierar *sölkorv* i (81b) som 'person som handlar långsamt'. Situationen i (79c) är densamma som i (77e). Egenskapen 'tjockflytande' hos sirap kan ha bildlig funktion i skällsordet *sirapshjärna*, d.v.s. syfta på stel hjärnverksamhet. Samma association väcker skällsordet *degskalle* i (79d). Användningen av skällsordet *din ankomna anka* i (79e) är också metaforisk. Ordet *ankommen*, 'skämd', syftar oftast på frukt eller mat. Ljudlikheten mellan *ankomma* och *anka* har en affektiv funktion.

10.2.3 Brist på intelligens

En stor del av materialet utgörs av skällsord, som hämtar sitt ämne från brist på intelligens. Inom denna grupp är skällsorden med *dum* som ett element de vanligaste, såsom i (80a–d). Skällsordet *korkad* i (80e) har samma betydelse. Betydelsen hos ordet *fåntratt* i (80f) är 'fånig person' enligt NSSO. *Fånig* i sin tur betyder 'som ger intryck av att vara löjlig eller dum'. *Pappskalle* i (80g) refererar till en dum och trögtänkt person enligt NSSO. En likadan definition får ordet *tjockskalle* i (80h).

- (80) a. Släpp, din dumbom! (K.A. 9, 49)
 b. Mitt finger sitter ju fast, tvärdumming! (K.A. 22, 18)
 c. Det är **taktik**, dummer! Jag sår misstämning! (K.A. 31, 10)
 d. Stackars korkade Kalle! (K.A. 12, 7)
 e. **FÅNTRATTAR!** (K.A. 32, 20)
 f. Nu är du **kaputt**, pappskalle-Pappo! (K.A. 40, 34)
 g. Tror du inte att **jag** gör det då, din tjockskalle? (K.A. 30, 43)

Enligt NSSO står *dum* för en person 'som har dålig fattningsförmåga'. Versionen *dumbom* i (80a) är etablerad medan *tvärdumming* i (80b) och *dummer* i (80c) är nybildningar. Versionen

dumskalle förekommer i **Dumskalle!** (K.A. 40, 31). Skällsordet *korkad*, som används som en bestämning i (80d), betyder 'som har trög författningasförmåga' (NSSO). *Fåntratt* i (80e), *pappskalle* i (80f) och *tjockskalle* i (80g) är etablerade invektiv.

Skällsorden i (81a–h) har ett av de negativt laddade orden *idiot*, *tok*, *stolle* eller *klant* som huvudsakliga element. Orden används som sådana, i etablerade sammansättningar eller i nybildningar i materialet.

- (81) a. Idiot-ankan slösar bort våra pengar, och så blir vi insydda! (K.A. 22, 60)
- b. Tokskallen tänker följa efter oss! (K.A. 34, 11)
- c. Inte barnsligt nonsens från sensationslystna tokstollar! (K.A. 37, 23)
- d. Sitt inte mitt i gatan, tok där! (K.A. 4, 37)
- e. Fåglarna har flytt fältet! Du kan komma ner, din knasboll! (K.A. 31, 23)
- f. Lugna dej, ankstolle! (K.A. 19, 59)
- g. Din dubbeleklant! (K.A. 37, 28)
- h. Klantskalle! (K.A. 30, 34)

NSSO definierar *idiot* i (81a) som 'person som (ofta) betar sig mycket dumt'. NSSO definierar ordet *tok* i (81b–d) som 'person med otillräcklig själslig och intellektuell förmåga'. *Tokstolle* betyder 'person som (ofta) handlar på ett dumt och obetänksamt sätt' enligt NSSO. Till samma betydelsefält hör ordet *stolle* i (81f). NSSO definierar *klant* som 'person som (ofta) bär sig ofta dumt åt'. *Dubbeleklant* i (81g) är en nybildning medan *klantskalle*, 'klantig person' i (81h) är ett etablerat invektiv (NSSO).

10.2.4 Brist på mental hälsa och själslig kapacitet

Exemplen (82a–f) och exemplen (83a–h) syftar på brist på mental hälsa och själslig kapacitet hos referenten. Skällsorden i (82a–b) är versioner av ordet *fåne*, i (82c) av ordet *vansinne*, i (82d) av ordet *vettvilling* och i (82e–f) av ordet *dåre*.

- (82) a. Folk **kan** verkligen inte skilja på mej och den där byfånen! (K.A. 5, 12)
- b. Sluta leka Tarzan, din jubelfåne! (K.A. 17, 11)
- c. Vad är det för vansinnesförare som kör så i kurvorna? (K.A. 25, 42)

- d. Trafiken på Spättesundsbron står stilla på grund av en dum-dristig vettvilling!
(K.A. 32, 45)
- e. Tokdårar! (K.A. 17, 60)
- f. Jaså, den där självupptagne skämtdåren är i farten igen! (K.A. 8, 22)

NSSO definierar ordet *fåne* som 'mentalt efterbliven person'. I materialet förekommer ordet ofta i sammansättningar, såsom i (82a–b). *Vansinne* refererar till svårare sinnessjukdom. I (82c) syftar skällsordet på beteende. Enligt NSSO saknar *en vettvilling* förmåga att till rimlig bedömning och förnuftigt handlande. Bestämningen *dum-dristig* står för 'obetänksamt djärv' person (NSSO). Enligt NSSO handlar *dåre* mot allt förnuft. Betydelsen i (82e) är mera allmän medan skällsordet (82f) syftar på beteende. Förleden *skämt-* kommer från verbet *skämta* 'utföra eller säga skämt' (NSSO).

Skällsorden i (83a–b) baserar sig på ordet *galen*. Exemplet (83c–d) är däremot modifieringar av ordet *knäpp* och (83e) av *ding*. Exemplet (83f–g) illustrerar användningar av skällsorden *tossig* och *tosig*.

- (83) a. Och du är en fullblodsgalning! (K.A. 40, 31)
 - b. Alla **riktiga** arkeologer vet att han är en sån totalförvirrad galenpanna att...
(K.A. 37, 21)
 - c. Det gjorde ni också, knäppskallar! (K.A. 9, 5)
 - d. I huset intill bor det en helknäppig anka, som... (K.A. 30, 49)
 - e. Snart har den där dingskallen skämt ut sej så mycket, att tant Lolette kastar ut honom! (K.A. 9, 44)
 - f. Tossiga anka! (K.A. 26, 7)
 - g. Tosiga turister! (K.A. 24, 31)

NSSO definierar *galning* i (83a) som 'galen person'. *Galen* i sin tur betyder 'själsligt sjuk' eller försvagat 'mycket originell och oberäknelig'. Förleden *fullblod* betyder 'till hundra procent' och används i sammansättningar enligt NSSO. Den avledda formen *galenpanna* i (83c) definieras som 'tokig och våghalsig person' i NSSO. Ordet *knäpp* i (83c) innebär brist på själslig förmåga. Förleden *ding* i (83f) betyder 'lätt galen'. Orden *tossig* och *tosig*, 'tokig', innebär fallenhet för att lätt mista all självbehärskning. Förörlämpningen i (83f) syftar också på referentens bakgrund: referenten är utomstående. (NSSO.)

10.2.5 Brist på kunnighet

Det finns relativt få syftningar till referentens kunnighet i skällsorden i materialet. Betydelsen hos skällsorden i exemplen (84a–f) refererar till allmän brist på kunnighet.

- (84) a. Den lata oduglingen! (K.A. 40, 18)
- b. Odugling! Klåpare! (K.A. 30, 36)
- c. Din supernolla! (K.A. 28, 74)
- d. Har du hört talas om **olaga intrång**, din strunt! (K.A. 29, 8)
- e. Vad är det här! Filmen är ju **upp och ner**, era amatörer! (K.A. 5, 28)

Skällsordet *odugling* i (84a–b) innebär okunnighet och otillräcklig förmåga enligt NSSO. Bestämningen *lat* är också nedsättande. NSSO definierar *klåpare* i (84b) som 'person som gör ett dåligt eller slarvigt arbete'. Enligt NSSO betyder *nolla* i (84c) 'obetydlig eller oduglig person'. Förleden *super-* förstärker betydelsen. Ordet *strunt* i (84d) har samma betydelse. Grundbetydelse hos ordet *amatör* i (84e) är 'icke-yrkesmässig utövare av viss verksamhet' (NSSO). Ordet har även en negativ bibetydelse 'oskicklig utövare'. Den senare betydelsen gäller här. Kalle och Knattarna äger en biograf i berättelsen och kan inte använda maskinen.

Skällsorden i exemplen (85a–b) innebär syftningar till okunnighet av ett mera avgränsat slag. Detta innebär att skällsorden refererar till en typ av okunnighet i betydelsen.

- (85) a. Den där **skräpdoktorn** borde få sin legitimation indragen! (K.A. 19, 22)
- b. Varför ska de där **trapetstöntarna** få all uppmärksamhet? (K.A. 40, 31)

Ordet *skräp*, som är förleden i skällsordet *skräpdoktor* i (85a), används i sammansättningar, såsom *skräpkultur*, och syftar på mindre värdefulla företeelser (NSSO). Skällsordet syftar på en läkare, som inte är bra på sitt jobb. NSSO definierar *tönt* som 'person som betar sig tafatt och klumpigt'. Skällsordet i (85b) är en mindre etablerade sammansättning och refererar till en person, som är dålig på trapetsen.

10.2.6 Utseende

Ämnet för en liten grupp skällsord är hämtade från personens utseende eller andra fysiska egenskaper, såsom i (86a–h) och (87a–d). Hänvisningar till utseende förekommer även i bestämmingar till andra skällsord, såsom *Tillbaka i tiden, din rundörade filur!* (K.A. 35, 55).

- (86) a. Det finns inte en chans på jordens yta att den där snaggskallen behöver **så** många marshmallows till sin löjliga fest! (K.A. 30, 44)
- b. Den här bleknosen har blandat sej i för sista gången! (K.A. 40, 12)
- c. Den rundörade typen är upptagen med demonen! (K.A. 11, 43)
- d. Se hur du går, glasögonorm! (K.A. 3, 55)
- e. Ur vägen, din spink! (K.A. 7, 45)
- f. Jag talade till den parfymerade kostymsnobbyn, som kallar sej **arkitekt!**
(K.A. 16, 59)

Skällsordet *snaggskalle*, 'kortklippt hår', i (86a) syftar på referentens frisyr. Ordet *bleknos* i (86b) refererar till svag ansiktsfärg enligt NSSO. Skällsordet i (86c) får sin nedsättande styrka från bestämningen *rundörad*. Substantivet i denna fras är neutralt. Skällsordet *glasögonorm* i (86d) är ett etablerat invektiv och nedsätter vanligen pojkar med glasögon (NSSO). Referentens allmänna kroppsbyggnad är föremålet för åtlöje i (86e). NSSO definierar ordet *spinkig*, som står bakom skällsordet *spink*, som 'mycket tunn'. Ordet används om person eller kroppsdel. Skällsordet *kostymsnobb* i (86f) är en nybildning. Ordet *snobb* syftar på 'person som är (alltför) mån om att se elegant ut' (NSSO). Bestämningen *parfymerad* framhäver betydelsen.

Skällsorden i exemplen (87a–d) refererar till utseende på ett mera allmänt plan. De koncentrerar sig på helhetsintrycket av referenten.

- (87) a. Står du nu och läser **poesi** för den där dammiga damen? (K.A. 19, 36)
- b. Era sluskar! (K.A. 3, 52)
- c. Där kan de sjunga vaggvisor för dej, din sjaskige shejk! (K.A. 29, 57)
- d. Rör på dej, ditt motbjudande exemplar! (K.A. 23, 13)

Ordet *dammig*, som fungerar som bestämning i (87a) betyder 'som innehåller eller är täckt av mycket damm' och 'urmodig' i bibetydelsen enligt NSSO. *Slusk* i (87b) står för 'mycket smutsig och ovårdad (mans)person' (NSSO). Den nedsättande bestämningen *sjaskig* i (87c) betyder 'smutsig och nedsliten' (NSSO). En utomjording riktar (87d) till Kalle. Ordet *motbjudande* betyder 'som väcker starka känslor av obehag'. I (87a) och (87c) är substantivet i frasen neutral medan bestämningen är nedsättande.

10.2.7 Bakgrund, yrke, kön och ålder

Skällsord som innebär refereringar till referentens bakgrund yrke eller kön uppstår relativt sällan i materialet. Ofta har substantivet i den nedsättande frasen negativa associationer men annars neutrala ord används också som skällsord i den här gruppen. Skällsorden i (88a–f) är exempel på den här gruppen.

- (88) a. Vem är du, din träl? (K.A. 7, 48)
- b. Typiskt drumliga jordbor! (K.A. 30, 32)
- c. Betala, stormogul! (K.A. 35, 39)
- d. Varför måste det eländiga fruntimret vara med? (K.A. 35, 38)
- e. Vad säger du, puttefnasker? (K.A. 31, 47)
- f. Vet du vem du talar till, gosse? (K.A. 22, 27)

NSSO definierar *träl* som 'person som (av omständigheterna) är tvingad till hårt arbete'. I (88a) förekommer ordet i en struktur som är typisk för skällsord: *din träl*. Detta gör frasen nedsättande. I (88b) får skällsordet sin nedsättande styrka av bestämningen *drumlig*, 'omedvetet klumpig och vårdslös'. Skällsordet *stormogul*, 'muslimsk härskare i Indien', syftar på Joakims rikedom. I exempelsatsen uppmanar en polis Joakim, som har kört mot rött ljus, att betala böterna. Enligt NSSO är *fruntimmer* i (88d) en nedsättande benämning på en kvinna. Bestämningen *eländig* understryker betydelsen. Ordet *puttefnasker* är en neutral benämning på en liten pojke enligt NSSO. Kontexten bestämmer ordets funktion som skällsord. Referenten är inte en pojke utan en vuxen men kort man. Talarens miner är dessutom arga. Ordet *gosse* har använts på samma sätt i (88f). Här är Joakim arg på en kommunalarbetare, som tänker skrota ner hans bil. Användningen av *gosse* som skällsord samt innehållet av exempelsatsen antyder att Joakim ser ner på arbetaren.

Det finns bara ett skällsord, som består av ett substantiv som syftar på ålder, i materialet. Skällsordet är *gamling*, vars användning illustreras i exemplen (89a–b). Hänvisningar till åldern förekommer dock relativt mycket, men oftast som en bestämning till ett skällsord av en annan betydelse. Exempel (73g) illustrerar detta: *Där lurade jag dej allt, din gamla grymtoxe!* (K.A. 11, 17).

- (89) a. Avlägsna dej, *gamling*! (K.A. 27, 90)
- b. Flytta på dej, *gamling*! (K.A. 12, 55)

Definitionen av ordet *gamling* är ‘gammal (mans)person’ enligt NSSO. Referenten i båda fallen är Joakim.

10.2.8 Personlighetsdrag, beteende och sinnestillstånd

Skällsorden i den här kategorin syftar på referentens personlighetsdrag, beteende och sinnestillstånd. En sådan indelning kan dock ifrågasättas. Det är ibland svårt att bestämma om en egenskap hos referenten är tillfällig eller bestående. Skällsorden i (90a–c) syftar på referentens lathet eller mållöst beteende.

- (90) a. Får ni aldrig nog, era **snikna snyltare**? Ni äter mej till **fattighuset**! (K.A. 7, 7)
- b. Upp och hoppa, din **sömntuta**! (K.A. 23, 7)
- c. ...och så går den där **dagdrivaren** och bara vinner en lyxkryssning till Bahamas... på en lott som han har **hittat på gatan**! (K.A. 31, 27)

Enligt NSSO lever *en snyltare* på vad andra producerar. Ordet används huvudsakligen på människor men det kan utvidgat referera till djur och växter med liknande egenskaper. Invektivet uppstår i samma situation som (78a). *En sömntuta* sover eller vill sova mycket (NSSO). NSSO definierar ordet *dagdrivare* som en ‘person som väljer att gå sysslolös’. Här är situationen densamma som i (28b).

Exemplen (91a–e) innebär en referering till taktlösa och ovårdad beteende och otrevlig personlighet.

- (91) a. En läskeblasksslörpande fåtöljluns! (K.A. 19, 34)
- b. Flygdrulle! (K.A. 29, 82)
- c. Vad har du för dej, drummel? (K.A. 22, 32)
- d. Vad gör den där lurken här? (K.A. 40, 8)
- e. **Grr!** Såna små **lymlar!** (K.A. 26, 46)
- f. Vilken ohyfsad tölp! Här kan vi inte stanna! (K.A. 24, 42)
- g. Den **barbaren** sprider falska rykten om min stam! (K.A. 25, 57)
- h. Måste man stödja den där snarkframkallande snorken för att kalla sej kulturell?
(K.A. 37, 23)

Enligt NSSO är grundbetydelser på ordet *luns* i (91a) en ‘tjock och klumpig (mans)person’. Bibetydelsen, ‘taktlös’ gäller denna situation, där Kalle sysslolöst dricker läsk och sitter i fåtöljen. Orden *drulle* i (91b) och *drummel* i (91c) refererar till en ‘person som bär sig ohyfsat och vårdslöst åt’. Enligt NSSO är orden *drummel*, *lurk* i (91d) och *lymmel* i (91e) synonymer. *Tölp* i (91h) hör till samma betydelsefält. NSSO definierar *barbar* i (91g) som ‘person som saknar kultur och förfinat levnadssätt’. Skällsordet *snork* i (91h) refererar till en mycket oartig person. Bestämningen *snarkframkallande* syftar på tråkigheten. Delarna i frasen har allitererats för att skapa effekt.

Det gemensamma draget vid exemplen (92a–d) är att referenterna väcker åtlöje. Skällsordet *fjant* och olika versioner av det är speciellt typiska för materialet.

- (92) a. De är **djur**, din fjantskalle! De fattar ingenting! (K.A. 5, 56)
- b. En dag får jag tyst på dej, din skenheliga fjant! (K.A. 40, 6)
- c. Lugn, era lustigkurrar! (K.A. 40, 33)
- d. **PAJAS!** (K.A. 27, 64)

Ordet *fjant* i (92a–b) betyder ‘en person vars beteende väcker åtlöje’ enligt NSSO. Den negativa känslan framhävs med konsonantklustret *ff-*, som anger nedsättande föreställning i svenskan och det har förbindelser med dumhet (Abelin 1999, 93, 191). NSSO definierar *lustigkurre* i (92a) som ‘person som lätt framkallar munterhet’. Frasens struktur och den negativa situationen bestämmer funktionen som invektiv. *Pajas* i (92d) betyder ‘komisk och ngt löjlig person’ och har oftast en negativ betydelse.

Skällsorden i (93a–e) hämtar sitt ämne från pengahantering. Referenten påstås antingen bevaka sina intressen ofta genom att vara överdrivet sparsam eller vara hagalen. De flesta invektiv av den förra typen är riktade till Joakim i materialet.

- (93) a. Tyst med dej, din erbarmlige gnidare! (K.A. 37, 49)
 b. Jag blir **galen** på den där girigbuken! (K.A. 7, 40)
 c. Snåljåpen von Anka? (K.A. 41, 16)
 d. **Vem** kan den snikne storhandlaren vara? (K.A. 30, 44)
 e. Vad som helst är bättre än en sån där hjärtlös penningmagnat får ta över!
 (K.A. 5, 25)

Exemplen (93a–c) syftar på samma egenskap hos referenten: överdriven sparsamhet. Formerna i (93a–b) är etablerade medan (93c) är en påhittig kombination av skällsordet och namnet Joakim von Anka. Bestämningen *erbarmlig* i (93a) betyder 'mycket dålig' enligt NSSO.

Skällsorden i (94a–b) refererar till ovillighet att ta risker.

- (94) a. Sluta baffla om **ödet**, era fåfänga fegisar! (K.A. 18, 58)
 b. Det är en **staty**, era fega krukor! Ni förstör mitt världsherravälde! (K.A. 41, 56)

Definitionen av skällsordet *fegis* i (94a) är 'feg person' enligt NSSO. *Feg* i sin tur innebär ovillighet att utsätta sig för risker eller obehagligheter. Bestämningen *fåfäng* betyder 'som inte har möjlighet att lyckas'. De nedsättande fraserna har här alliteration. Enligt NSSO är bibetydelsen hos ordet *kruka* i (94b) är 'feg person'. Bestämningen *feg* understödjer betydelsen.

Exempel (95a–d) syftar på beteende som på något sätt är falskt eller tillgjort.

- (95) a. **Efterblivna efterapare!** (K.A. 16, 58)
 b. Jag kan **läsa** det, viktigpetter! (K.A. 3, 35)
 c. Skrytmåns där! (K.A. 29, 66)
 d. En sån **hycklare!** (K.A. 16, 45)

Enligt NSSO betyder verbet *efterapa*, som står bakom skällsordet i (95a), 'osjälvständigt och okritiskt härma'. Här skapar alliteration mellan invektivet och bestämningen effekt. NSSO definierar ordet *viktigpetter* i (95b) som 'person som försöker göra sig mer betydelsefull än han är'. Ordet *skrytmåns* i (95c) innebär dragning åt att tala överdrivet väl om sig själv. Enligt NSSO betyder verbet *hyckla*, som står bakom *hycklare* i (95d), 'uppträda på ett falskt medmänskligt eller blygsamt sätt i syfte att vinna sympati''.

Exempel (96) illustrerar en typ av skällsord, som får sin nedsättande betydelse rent i berättelsens kontext. Ordet *rättfärdighetsminister* har vanligen endast positiva konnotationer och dess nedsättande funktion uttryckas här med inga nedsättande bestämningar. En sådan användning av ett ord kan skapa ironi, såsom här.

(96) Gå och lägg dej, rättfärdighetsminister! (K.A. 40, 12)

Skällsordet i (96) uppstår under grälet mellan Kalles goda och onda samvete. Det onda samvetet förolämpar det goda samvetet och använder hans positiva egenskaper emot honom.

Exemplen (97a–e) hämtar sitt ämne från pratande. Invektiven i (97a–c) refererar till en högljudd person eller till en person som klagar mycket (97d–e). I (97a–b) används referentens fysiska egenskaper i att skapa nya eller modifiera etablerade skällsord.

(97) a. Men jag tänker dra in det till **mej**, gapnäbb! (K.A. 30, 42)

b. Hrmpf! Där står den där glappnäbben och skrävlar igen! (K.A. 16, 35)

c. **Sladder-anka!** (K.A. 26, 47)

d. Inte ett ord till, grinollar! (K.A. 37, 6)

e. Det är inte mot reglerna, gnällpelle! (K.A. 11, 30)

Referenten i (97a–c) är en anka. Skällsordet *gapnäbb* är troligen en modifikation av ordet *gaphals*, 'högljutt skrikande eller skrånande person'. Skällsordet *glappnäbb* i (97b) är en nybildning. Förleden kommer från substantivet *glapp* 'oönskad springa eller oönskat hålrum mellan två delar' eller från adjektivet *glapp* 'som inte sluter tätt trots att detta är önskvärt' (NSSO). Betydelsen hos *glappnäbb* är då antagligen 'en anka som pratar oavbrutet'. NSSO definierar *sladder* som 'oavbrutet, tämligen ointressant skvaller'. Skällsordet *sladder-anka* i

(97c) är en modifikation av skällsordet *sladderkärring*. Skällsorden i (97d–e) har samma betydelse ’en mansperson som ofta klagar’.

10.2.9 Kriminell, tvivelaktig och omoralisk verksamhet

Skällsorden i den här gruppen beskriver personens kriminella, tvivelaktiga eller omoraliska verksamhet. Denna grupp är tydligt den största gruppen av skällsorden i materialet. I (98a–f) är betydelsen ofta mera generell. I (98a–b) och (98d–f) begår referenten ett kriminellt dåd medan i (98c) är verksamheten omoralisk.

- (98) a. Skojarskurkarna Lurum och Humbug försvann med den! (K.A. 25, 54)
- b. Du **vet** vad jag vill, din bov! Ge tillbaka Sofonis gudabild! (K.A. 26, 54)
- c. Farbror Joakim, du är en hänsynslös miljöbov! (K.A. 24, 17)
- d. Vilken **niding**? Nu tar han mina kläder också! (K.A. 38, 43)
- e. Hoppas de där banditerna inte har hittat något! (K.A. 37, 44)
- f. Där åkte du dit, din skummis! (K.A. 34, 12)

Enligt NSSO betyder *skurk* i (98a) ’brottslig person’ eller försvagat ’person som bär sig omoraliskt åt’. Ordet förekommer ofta som skällsord i materialet. Namnen på referenterna, *Lurum* och *Humbug*, framhäver skurkaktigheten. NSSO definierar *humbug* som ’fräckt bedrägeri’. Ordet *bov* i (98b–c) betyder också ’brottslig person’ (NSSO). I (98c) är den påstådda handlingen är brott mot naturen. Ordet *niding* i (98d) betyder ’person som begått rätt eller kränkande brott’ enligt NSSO. Samma gäller även ordet *bandit* i (98e). Betydelsen hos *skummis* i (98f) är enligt NSSO ’skum person’, som betyder ’som verkar syssla med otillåtna eller olagliga saker’.

Exemplen (99a–c) innehåller skällsord som definierar typen av den brottsliga verksamheten. Här är det fråga om stjälande.

- (99) a. Kom tillbaka, era bättjuvar! (K.A. 34, 19)
- b. Spelet är slut, rövare! Här kammar ni noll! (K.A. 12, 41)
- c. Men då råkar de nog ut för den hemske stråtrövaren Plundrallah! (K.A. 8, 55)

NSSO definierar ordet *tjuv* i (99a) som 'person som olovligt tagit ngn annans egendom'. Verbet *röva* bakom invektivet *rövare* i (99b) betyder 'ta med sig med våld' enligt NSSO. Ordet *stråtrövare* har betydelsen 'rånare som är verksam på landsvägar'.

I exemplen (100a–h) handlar referenten på ett eller annat sätt svekfullt. Handlingen kan vara antingen kriminell eller omoralisk. Invektiven i (100c) och (100e–f) är nybildningar, de andra är etablerade skällsord.

- (100) a. Väna mö! För din skull vill jag näpsa den uppstudsige skälmen! (K.A. 27, 83)
 b. Rör inte min tjej, din skumma bedragare! (K.A. 7, 53)
 c. Det ska anskojaren också få sota för! (K.A. 22, 54)
 d. Du vet var det finns och tänker ta det **själv**, din bondfångare! (K.A. 34, 11)
 e. Annars **vad då**, era kvartsfuskare? (K.A. 27, 51)
 f. Ta tillbaka det där, era halvmyglare, annars... (K.A. 27, 51)
 g. Era förrädare! Ni sviker vår hjärtesak! (K.A. 40, 34)
 h. Den där blöthjärnade bluffmakaren? Det är **Kalle Anka!** (K.A. 38, 14)

Orden *skälm* i (100a), *bedragare* (100b) och *skojare* i (100c) är synonymer enligt NSSO. De står för en människa som handlar svekfullt. *Bondfångare* i (100d) står för 'bedragare som använder sig enkla knep'. Grundbetydelsen hos ordet *fuska* är att 'begagna sig av otillåtna metoder eller hjälpmedel' enligt NSSO. *Kvartsfuskare* i (100e) är en nybildning. NSSO definierar *myglare* i (100f) som 'person som agerar i hemlighet för att uppnå fördelar'. Förleden i (100e–f) antyder delaktighet. *Förrädare* i (100g) betyder en 'person som sviker det som han förväntas vara solidarisk mot'. Skällsordet *bluffmakare* i (100h) innebär försök att vilseleda andra. Bestämningen *blöthjärnade* syftar på bristfällig hjärnverksamhet.

Skällsorden i (101a–e) innebär idén om att referenten utsätter andra för påtryckning eller tvingar andra att göra någonting. Invektivet i sin ursprungliga betydelse syftar ofta på omänskligt beteende. Här används de i försvagade och metaforiska betydelser. Det kan också vara fråga om att talaren tar till överdrivelse för att skapa effekt.

- (101) a. Jag ska få tyst på den där förortstyranen... (K.A. 28, 23)
 b. Om hon hade några **riktiga** intressen, skulle hon inte behöva vara en sån läxtyrann! (K.A. 19, 25)
 c. Där är **du**, slavdrivaren! (K.A. 17, 36)

- d. Nån borde sätta dit den där översittaren! (K.A. 3, 54)
- e. Jag har skrivit på, din utsugare! (K.A. 9, 23)

Grundbetydelsen hos ordet *tyrann* i (101a–b) är ‘grym och förtryckande härskare’ enligt NSSO. I (101a) är referenten Kalles bråkiga och mobbande granne och i (101b) Knattarnas lärare. NSSO definierar *slavdrivare* i (101c) som ‘hård arbetsledare’. Knattarna riktar invektivet mot Kalle, som tvingar dem att göra mycket hushållsarbete. Definitionen av *översittare* ‘person som förtrycker andra personer’. I (101d) är referenten en pojke som mobbar Knattarna. Verbet *utsuga*, som står bakom invektivet i (101e) betyder ‘tvingar ngn att arbeta mot ersättning som inte står i proportion till värdet av det producerade’. Kalle kallar här sin arbetsgivare, Joakim, för *utsugare*.

Exemplen (102a–e) förknippas med oacceptabelt uppförande. Referenten bryter också här mot regler men de är snarare ordningsregler och regler om moraliskt beteende än egentliga lagar.

- (102) a. En huligan! (K.A. 4, 12)
 - b. Ni borde **passa er**, era småbusar! (K.A. 6, 5)
 - c. Busungarna... jag menar **herrarna** hade... (K.A. 17, 37)
 - d. Nu försvann den bråkmakaren! (K.A. 30, 27)
 - e. Bråkstake! (K.A. 29, 85)
 - f. Ditt tarvliga, torftiga, brednäbbade orosmonument! (K.A. 30, 50)
 - e. Rätt åt de ruttna rackarungarna! (K.A. 17, 40)

NSSO definierar ordet *huligan* i (102a) som ‘person som hänsynslöst sätter sig över alla (ordnings)normer’. *Buse* i (102b–c) står för ‘(mans)person som märkbart bryter mot viktigare ordnings- och uppföranderegler’ enligt NSSO. Referenten i båda exemplen är Knattarna, vilket har påverkat valet av förleden *små* i (102b) och efterleden *unge* i (102c). Enligt NSSO betyder *bråkmakare* i (102d) ‘person som ofta startar bråk’. Betydelsen hos *bråkstake* i (102e) är densamma med undantag att bråket är då lättare. Skällsordet *orosmonument* är en nybildning av orden *oro*, ‘upprördhet’ och *monument*, ‘företeelse som tjänar som påminnelse om ngt’. Betydelsen blir då ungefär densamma som hos *bråkmakare*. Bestämningen *tarvlig* betyder ‘som bryter mot grundläggande regler för hänsyn och rent spel’ enligt NSSO, vilket understödjer tolkningen. *Rackarunge* definieras som ‘barn som har busiga och småelaka påhitt’. Frasen *de ruttna rackarungarna* i (102e) har alliteration för affektiv effekt.

Skällsorden i exemplen (103a–d) innebär idén om förstörande eller plågande. Som i exemplen i (102) är det även här ofta fråga om metaforiskt användning av ord.

- (103) a. Stick hem till din egen kontinent, skövlare! (K.A. 16, 54)
- b. Se bara vad du har gjort, din vandal! (K.A. 23, 10)
- c. **Trädmördare!** (K.A. 5, 37)
- d. Barnplågare! (K.A. 9, 28)

Enligt NSSO syftar skällsorden *skövlare* i (103a) och *vandal* i (103b) på en person, som förstör något. Närmare betyder *vandal* 'hänsynslös och våldsam förstörare'. Det som förstörs är då ett icke-levande ting. Ordet *mördare* refererar till en person som har mördat någon. I (103c) har ordet används i en överförd funktion. Här står träd som offer. Verbet *plåga*, som står bakom skällsordet *barnplågare* i (103d), syftar på handling och betyder 'utsätta för outhärdliga obehag eller smärtor' enligt NSSO. Här är det fråga om överdrivelse. I berättelsen är Alexander "barnplågare", eftersom han bjuder barn på fiskleverolja.

Ämnet i skällsorden i (104a–c) är hämtade från militären eller arbetsvärlden. Även här är användningen av orden bildlig.

- (104) a. Du ska få för **nära**, din överlöpare! (K.A. 37, 8)
- b. Försök inte, era små desertörer! (K.A. 22, 6)
- c. Fortsätt, era myterister, annars skjuter jag mössorna av er! (K.A. 37, 45)

NSSO definierar *överlöpare* i (104a) som 'person som ansluter sig till fienden'. I berättelsen tror Kajsa att Kalle har varit otrogen, vilket tyder på att betydelsen är här överförd. Enligt NSSO står *desertör* för 'person som deserterar', d.v.s. rymmer från stridande förband under krig. I (104b) försöker Knattarna "desertera", d.v.s. undvika motionsidrott, som Kalle har planerat för dem. *Myteri* innebär 'uppror av underställd grupp mot befäl' enligt NSSO. Ordet *myterist* refererar till en krigs- eller arbetssituation.

10.2.10 Ofullständiga skällsord

Skällsorden i (105a–g) är inte skrivna fram utan fraserna är ofullständiga. Vid dessa fall innehåller meningen element som förekommer med skällsord, såsom ett possessivt pronomen och uttrycket *en sån*. Själva skällsordet är utelämnat och ersatt med tre punkter eller symboler. Dessutom förekommer exemplen i negativt laddade situationer.

- (105) a. **Grr!** Jag ska **personligen** plocka ner dej, din... (K.A. 31, 19)
- b. Grr! Där gick gränsen för vårt tålmod, din lilla... (K.A. 24, 57)
- c. Kom tillbaka och ta emot er avhyvling, era... (K.A. 5, 13)
- d. DU, DIN (+symboler) (K.A. 19, 12)
- e. En sån liten... (K.A. 22, 48)
- f. Vik hädan, usle... åh! (K.A. 27, 83)
- g. Försök inte fatta beslut åt mej, simple... (K.A. 6, 48)

I (105a–d) används utelämningen för att skapa effekt. Det är då fråga om stark förargelse. Läsaren får lätt intrycket att det som figuren tänker säga är så nedsättande och vulgär, att det inte kan skrivas fram. I (105d) är skällsordet ersatt med symboler, vilket framhäver förargelsen ännu mera. Symbolerna innehåller bl.a. snabel-a, stjärna, dödskalle osv. (se bilden på titelsidan). I (105e–g) är det fråga om avbrott. Avbrytaren kan vara en annan figur eller situationen.

10.3 Smeknamn

10.3.1 Allmänt

Smeknamn består ofta av metaforer. Metaforer är den vanligaste typen även i materialet. Mottagarna jämförs med djur och andra varelser samt icke-levande ting, såsom mat och guld. Smeknamn förekommer vanligen i tilltal. Detta är sant också i materialet, även om smeknamn riktade till frånvarande människor förekommer i mindre antal. Även om smeknamn kan basera sig på egenskaper hos mottagaren, är skillnaden mellan nedsättande metaforer och smeknamn att smeknamn inte vanligtvis är reaktioner på mottagarens beteende eller en medfödd egenskap. (Koski 1992, 24-25; webbdokument 2.)

Antalet smeknamn är betydligt mindre än antalet skällsord. Detta kan bero på att huvudfiguren Kalle Anka är en lätt upphetsad personlighet. Detta syns på det stora antalet skällsord i materialet. Smeknamnen uppstår oftast i samtalet mellan Kalle och Kajsa. Smeknamnen är också mindre fantasirika än skällsorden, vilket tyder på att de inte används som ett medel för att skapa humor. Dessutom riktas en stor del av smeknamn till djur. Joakim riktar smeknamn i följande mening till sin häst: *Min älskade pålle! Min obetalbara guldklimp!* (K.A. 29, 61).

10.3.2 Djur och andra varelser

Smeknamnen i (106a–b) får sin smeksamma funktion i jämförelsen mellan referenten och ett djur eller andra levande varelser. Djuren är oftast fåglar, såsom en duva och en lärka. Smeknamn om kvinnor och barn innehåller ofta fågelmetaforer och ger intrycket av litenhet. De bestäms ofta med ord, såsom *lilla*. (Koski 1992, 24-25.)

- (106) a. Min söta lilla duva, du är söt som en liten druva! (K.A. 37, 5)
- b. Gärna, min lilla duva! (K.A. 34, 46)
- c. Mitt hjärtas lärka kommer till mej! (K.A. 37, 10)
- d. Din räv! (K.A. 32, 36)

Enligt NSSO kan ordet *duva* användas i smeksamt tilltal, såsom i (106a–b), och förknippas ofta med fridsamhet och kärleksfullhet. Bestämningen *söt* i (106a) har också en smeksam funktion. Ordet *lärka* syftar ofta på glädje (Allwood 1983, 5). Ordet *hjärta* i (106c) syftar på kärlek. Benämningen på djuret räv med list, som kan innehålla både positiva och negativa laddningar (Allwood 1983, 5). T.ex. i *Vi får slå våra kloka huvuden ihop och ta ner de små rävaktiga räkorna på jorden!* (K.A. 32, 12) har bestämningen *rävaktig* en negativ laddning. Kontexten är således avgörande (se 6.3.3). I (106d) har Kalle lyckats lura en fiskare av receptet för ett mycket effektivt bete för att vinna en fisketävling. En av Knattarna anger sin respekt för Kalle i exemplet.

10.3.3 Icke-levande ting

Smeknamnen i (107a–c) är metaforer med ett icke-levande ting som jämförelsepunkten. Det icke-levande tinget är någonting värdefullt eller söt mat.

- (107) a. Nej, gullegubben min! (K.A. 35, 47)
 b. Kalle! Lilla gull! Du ska få en födelsedagspuss! (K.A. 23, 14)
 c. O ja, mitt lilla guldgula sockerplommon! (K.A. 37, 15)

De flesta syftningar till icke-levande ting är till guld. I (107a–b) står ordet i den gamla formen *gull*, som nuförtiden används i fraser och smeknamn (NSSO). Enligt NSSO kan ordet *socker* användas ensamt som ett smeknamn, som i *sockret mitt*. Smeknamnet *sockerplommon* i (107c) är en nybildning, där *sockret* har en överförd betydelse.

10.3.4 Kärlek

Smeknamn som innebär en hänvisning till kärlek är den största gruppen inom smeknamnen i materialet. De smeksamma orden är *raring*, *kära* och *älskling*, som uppstår i positiva situationer och i olika former, såsom i (108a–d).

- (108) a. Vi äter hos **dej**, raring! (K.A. 29, 84)
 b. Åh, Kajsa, min kära! Äntligen är du mej nära! (K.A. 37, 8)
 c. Käraste, är du kvar hos mej? Det går runt i huvudet! (K.A. 27, 34)
 d. Min älskling! Dina läppar är som rosenblad! (K.A. 27, 35)

Betydelsen på *raring kära*, och *älskling* är enligt NSSO ungefär densamma. Endast styrkan av känslan varierar. Smeknamnet *raring* i (108a) har den svagaste betydelsen 'person man tycker om'. *Kär* i (108a–b) betyder 'som man tycker mycket om eller blir mycket glad över'. Ordet *älskling* i (108d) innebär den starkaste känslan: 'person som är älskad'. I (108a–b) samt i (108d) är talaren Kalle och referenten Kajsa. (108c) uppstår på inspelningen av en såpopera.

10.3.5 Utseende

Smeknamnen i (109a–c) kopplas till referentens utseende. I de flesta fallen är det fråga om referentens skönhet, såsom i (109a). Det kan också vara fråga om referentens storlek, som i (109b–c).

- (109) a. Men då kommer de ifatt oss, sötnos! (K.A. 35, 14)
 b. Var lugn, mamma lilla! (K.A. 29, 22)
 c. Ta´t lugnt, lilla knubbis! Jag hör dej! (K.A. 38, 46)

Enligt NSSO betyder *sötnos* i (109a) ‘person som är söt och omtyckt’. Här är Kalle talaren och Kajsa referenten. Ordet *liten* syftar på referentens storlek. I (109b) är dess funktion mera allmän. Enligt NSSO används *lilla* ofta i smeksamma tilltal. Smeknamnet *knubbis* i (109c) syftar på referentens korta och tjocka utseende enligt NSSO. Referenten är ett litet barn. Ordet *knubbis* har inte en smeksam betydelse i sig. Användningen av adjektivet *lilla* samt den omgivande texten syftar dock på denna tolkning.

10.3.6 Övriga smeknamn

Ämnet i de smeksamma tilltalen i (110a–b) är hämtat från referentens sociala relation med talaren. Relationen är oftast vänskap mellan två manliga figurer.

- (110) a. **Hallå!** Vänta lite, Nilsson, gamle polare! (K.A. 30, 44)
 b. Toppen-toppen, gamle gosse! Eftersom vi nu är så goda vänner, kan du väl sälja ett par askar marshmallows till mej? (K.A. 30, 45)

Enligt NSSO är betydelsen hos orden *polare* i (110a) och *gosse* i (110b) ‘kompis’. I (88f) är funktionen av *gosse* negativ. Också här är kontexten avgörande. Båda exemplen uppstår i en situation där Kalle är osams med sin granne, Nilsson. Genom att använda smeksamt tilltal försöker Kalle försonas, eftersom Nilsson har köpt stadens alla marshmallows, som Kalle behöver på sin fest.

Exemplen (111a–b) syftar på referentens beteende, vilket smeknamn inte vanligtvis gör. Smeknamn av den här typen förekommer väldigt sällan i materialet.

- (111) a. En gullig liten gnällgubbe! (K.A. 31, 13)
 b. Du med, gamle rackare! (K.A. 37, 54)

Ordet *gnällgubbe* i (111a) är en modifikation av orden *gnällmåns* och *gnällspik*. Enligt NSSO syftar dessa ord på en person som klagar mycket. Kontexten ger ordet dess smeksamma funktion. En kvinna, talaren, är förtjust i Joakim, referenten. Orden *gullig* och *liten* förekommer dessutom ofta i smeksamma tilltal. Ordet *rackare* i (111b) står för 'busaktig eller lymmelaktig person' enligt NSSO. Den utgör efterledet i skällsordet *rackarunge* i (102e). Här bestämmer situationen ordets funktion. Det är fråga om återseende av gamla vänner. Vännerna ler och kramas, vilket antyder att *rackare* är ett smeknamn.

11 SAMMANFATTNING

Syftet med denna avhandling har varit att beskriva och analysera olika affektiva uttryck i serietidningen Kalle Anka. Utgångspunkten har varit att klargöra sätt att uttrycka känslor samt funktioner och betydelser hos dessa uttryck. Med andra ord har jag velat redogöra för vilka känslor som anges i tidningen och med vilka former de anges.

I serien förenas den visuella, den auditiva och den verbala världen. Affektiva element syns på alla dessa nivåer. Den visuella världen innebär olika element på bilden, bl.a. färger, skildringen av platsen, figurernas ställning och miner osv. Den auditiva världen i serien innebär skriftliga härmningar av ljud, som produceras av figurerna eller uppstår i omgivningen. De här ljuden är vanligtvis inte direkta angivelser av känslor. Ljuden är ändå en väsentlig del av serien och gör sitt för att medverka till skapandet av atmosfären. Nivåerna samarbetar, så att det bildliga och auditiva uttrycket understödjer det verbala och tvärtom.

En viktig funktion av språket är att ge uttryck åt känslor. I serietidningen Kalle Anka finns det flera och varierande sätt att ange figurernas känslor och sinnestillstånd. Även om positiva känslor uttrycks på likadana sätt som negativa känslor, finns det skillnader mellan grupperna. Positiva affektiva uttryck är avsevärt färre i antalet än negativa affektiva uttryck. Dessutom är

de språkliga former som används för positiva känslor någorlunda mindre varierande och mindre fantasifulla. En liten del av känslorna är också relativt neutrala.

De primära impulsionserna har en grundbetydelse men de kan ha flera funktioner i språkbruket. Då är det kontexten som avgör funktionen. I materialet förekommer impulsionserna i en stor variation av funktioner. De kan fungera för att ange övertygande, funderande och tvekan, bagatellisering, vemod, missöde, plötslig insikt, tillfredsställelse och nöje, överraskelse och förtjusning, glädje, frustration och irritation, förvåning och förskräckelse, nervositet, självkorrigering, förargelse och besvikelse, oro, beklaga och förtvivlan, smärta, avsky och fördömande, vrede och förargelse. En impuls angår ytterligare en situation, där figuren tar tillbaka orden. Vissa sinnestillstånd kan vara neutrala, positiva eller negativa beroende på kontexten. Dessa är t.ex. funderande och plötslig insikt. Den dominerande känsloladdningen hos de primära impulsionserna var negativ i materialet.

Största delen av de primära impulsionserna i materialet är etablerade och har en vedertagen funktion i svenskan. Dessa är *hm, öh, äh, äsch, asch, åh, åhå, ah, aha, ack, aj, oj, o, ha, usch, uschiamej, tvi, fy, ähum, tjohoo, pytt, tja* och *mums*. Några impulsionser är lånade från engelskan, vilket kan bero på att tidningens ursprungliga språk är engelska. Direkta lån är t.ex. *oh, bah* och *pah*. Mindre etablerade impulsionser är bl.a. *oiih, iih, huj, uj, hupp, nja* och *mja*.

Den grupp av ljud som består av imitationer av ljud och händelser är liten i materialet. Imitationerna kan ha flera funktioner, såsom att låtsas vara ett djur, att locka ett djur eller att ange figurens tillstånd. Ljudhärmingar kan också fungera som ett kommunikativt medel. Med avseende på imitationerna, speciellt ljudeffekten, är det svårt att säga vilka som är lånade och vilka som oetablerade. På samma sätt som vid impulsionserna kan ljudeffekten vara påverkade av engelskan. Kontrastiv analys mellan den ursprungliga engelska texten och den svenska texten skulle möjligen ge svar.

Imitationerna som fungerar som ljudeffekter i serien utgör en stor del av materialet. Även om de icke-språkliga ljuden oftast framhäver händelserna och berättelsen i serien kan de dessutom ange figurens känslor och sinnestillstånd. Positiva känslor har också i detta fall färre angivelser än negativa känslor. Skrattet är ett tecken på glädje eller elakhet medan gråtet endast anger negativa känslor. Båda ljuden kan skrivas fram som ljudhärmingar eller

motsvarande substantiv. Otydligt tal kan beskrivas med substantiv neutralt eller för att ange förargelse. Förargelse kan få sitt uttryck även i andra icke-språkliga ljud. Av dessa är formen *grr* den vanligaste. Den är inte etablerad i svenskan men har en vedertagen ställning i språket i serievärlden. Ytterligare kan ljud från livsprocesser stå för känslor, såsom suckande för resignation och rädsla samt förtjusning. Oftast har ljuden från livsprocesser en ren beskrivande funktion. Då framhäver ljuden händelserna i berättelsen. De ljud som kommer från omgivningen är ljud från figureernas rörelse, från slag och handgemäng, från bilar och andra kommunikationsmedel, från maskiner och apparater, från naturen samt från djur, som inte är figurer i berättelsen.

På samma sätt som vid primära impulsionser kan sekundära impulsionser med samma form eller struktur ange både positiva och negativa känslor. Dessa strukturer är bl.a. *milda* + substantiv. Sekundära impulsionser kan vara etablerade eller nybildningar. Även direkta lån från engelskan förekommer, t.ex. *Oh boy*. Impulsionser med negativ funktion är frekventare i materialet både med avseende på antalet exempel och olika impulsionser. Det finns inga sekundära impulsionser i materialet som kan kallas svordomar. Det förekommer några tabubelagda ord, såsom *helvete* i *Om det finns ett helvete på jorden, så är det den här outhärdliga margarinfabriken!* (K.A. 16, 6). Dessa ord är dock inte svordomar i betydelsen 'fula ord' utan direkta refereringar.

Det finns en stor variation av skällsord i materialet. Ämnet för invektivet kan vara hämtat från djur och andra varelser, icke-levande ting och mat, brist på intelligens, brist på mental hälsa och själslig kapacitet, brist på kunnighet, utseende, kriminell, tvivelaktig och omoralisk verksamhet, personlighetsdrag, beteende och sinnestillstånd eller bakgrund, yrke, kön och ålder. Skällsorden är humoristiska och uppfinningsrika samt eufemistiska, vilket beror på läsarkretsen av serien. Invektiven får sin nedsättande styrka oftast genom att jämföra referenten med ett fenomen, som har negativa associationer. Fenomenet kan vara t.ex. djur eller tabubelagd företeelse. Ordet kan dessutom bli nedsättande genom att förekomma i en form som är karakteriserande för skällsorden. Då behövs det egentliga skällsordet inte ens skrivas fram.

Smeknamnen i materialet är betydligt färre och mindre uppfinningsrika än skällsorden. De är oftast metaforer och får sin smeksamma styrka i jämförelsen med referenten och djur och

andra varelser, icke-levande ting samt mat. Smeknamnet kan också innebära syftningar till kärlek.

Det mest påfallande karakteriserande draget i materialet är skillnaden mellan uttryckandet av negativa och positiva känslor. Negativa känslor anges oftare och med flera språkliga former än positiva känslor. Alla interjektioner är dessutom eufemistiska, vilket innebär att de inte innehåller vulgära element. De starkaste negativa känslorna, såsom vrede, anges med icke-språkliga ljud, symboler eller ofullständiga fraser för att undvika dysfemismer och ändå skapa effekt. Det skulle vara intressant att studera närmare vilka figurer som anger vilka känslor och i hurdana situationer. Detta skulle berätta om egenskaper hos figurer och om samhällsbilden i serien. Nybildade skällsord utgör ett ytterligare objekt. De skulle kunna betraktas t.ex. som skildringar av värden i samhället, dvs. vilka drag hos människor som fördöms. Eftersom ljudeffekterna i serier inte har undersökts mycket skulle det vara meningsfullt att granska dem närmare. Möjliga synvinklar skulle vara att undersöka t.ex. vilka ljud som härmas i serier, hur konsekvent samma ljud anges med samma skriftliga form osv. Eftersom de affektiva uttrycken är en växande och levande grupp av ord är undersökningsmöjligheterna obegränsade.

LITTERATUR

Primär litteratur

Kalle Anka & C:o. 2002: 3 – 9, 11 – 12, 16 – 19, 22 – 32, 34 – 35, 37 – 38, 40 – 41

Sekundär litteratur

Abelin, Å. (1986). Ljudsymbolism eller Värför säger kossan Mu?. I Allwood, J. (red.), *Mänsklig kommunikation*. Göteborg: Göteborgs Universitet. 112–115.

Abelin, Å. (1999). *Studies in Sound Symbolism*. Göteborg: Göteborg University.

Allan, K. & Burrige, K. (1991). *Euphemism & Dysphemism: language used as shield and weapon*. New York: Oxford University Press.

Allwood, J. & Andersson, L-G. (1984). *Semantik*. Sjunde upplagan. Göteborg: Göteborgs universitet.

Allwood, J. (1983) *Naturen som metaforfält*. (5.3.2004) [webbdokument]

<http://www.ling.gu.se/~jens/publications/docs001-050/036.pdf>.

Andersson, J. & Furberg, M. (1966). *Kieli ja vaikuttaminen*. Helsinki: Otava.

Andersson, L-G. (1986). *Fult språk. Svordomar, dialekter och annat ont*. Andra upplagan. Stockholm: Carlsson Bokförlag AB.

Dahllöf, M. (1999). *Språklig betydelse. En introduktion till semantik och pragmatik*. Lund: Studenlitteratur.

Eisner, W. (1985). *Comics & sequential art*. Tamarac, Florida: Poorhouse Press.

English Dictionary = *English Dictionary for Advanced Learners*. (2001). Tredje upplagan. Glasgow: HarperCollins Publishers.

Fromkin, V. & Rodman, R. (1983). *An Introduction to Language*. Tredje upplagan. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Hakulinen, A. & Ojanen, J. (1976). *Kielitieteen ja fonetiikan termistöä*. Andra upplagan. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Herkman, J. (1996). Miten sarjakuvista tuli yliopistokelpoisia? I Herkman, J. (red.), *Ruutujen välissä. Näkökulmia sarjakuvaan*. Tampere: Tampere University Press. 9–42.

Hesse-Quack, O. (1973). Seriens sociala och sociologiska roll. I Hegefors, S. & Nehlmark S. (red.), *Seriöst om serier*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag Ab, 127–141.

- Häkkinen, K. (1996). *Kielitieteen perusteet*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Häkkinen, K. (2002). Eläin suomen kielessä. I Ilomäki, H. & Lauhakangas, O. (red.), *Eläin ihmisen mielenmaisemassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 26–62.
- Hänninen, H. & Kemppinen, P. (1994). *Lähtöruutu sarjakuvaan*. Helsinki: Yleisradio Oy.
- Ideforss, H. (1928). *De primära interjektionerna i nysvenskan. Primära impulser och imperationer*. Lund: Gleerupska universitet bokhandeln.
- Jackson, H. (1991). *Words and their meaning*. Tredje upplagan. New York: Longman Inc.
- Jörgensen, N. & Svensson, J. (1987). *Nusvensk grammatik*. Andra upplagan. Malmö: Liber.
- Karlsson, F. (1998). *Yleinen kielitiede*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Korhonen, M. (1993). *Kielen synty*. Juva: WSOY.
- Koski, M. (1992). Erilaisia metaforia. I Harvilahti, L., Kalliokoski, J., Nikanne, U. & Onikki, T. (red.), *Metarofa. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuurin*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 13–32.
- Leech, G. (1981). *Semantics. The Study of Meaning*. Andra upplagan. Harmondsworth: Penguin Books Ltd.
- Leskinen, H. (1991). Vieläkö nuoret *nurisevat?* – Huomioita onomatopoeettisten sanojen tuntemuksesta ja tulkinnasta. *Virittäjä*, 4/1991, 355–371.
- Lindman, M-L., Manninen, P. & Krook, A. (1992). *Sukellus sarjakuvaan*. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Ljung, M. (1984). *Om svordomar i svenskan, engelskan och arton andra språk*. Stockholm: Akademilitteratur.
- Manninen, P. (1996). Whammo! Sarjakuvan kieli ja sarjakuvajulkaisut länsimaisessa kulttuurissa. I Herkman, J. (red.), *Ruutujen välissä. Näkökulmia sarjakuvaan*. Tampere: Tampere University Press. 45–60.
- Melin, L. & Melin, M. (1996). *Dösnack och kallprat*. Stockholm: Norstedts Förlag AB.
- Nationalencyklopedin*. (1991). Supplementband 6. Malmö: Bra Böcker.
- Nationalencyklopedin*. (1995). Supplementband 18. Malmö: Bra Böcker
- Nationalencyklopedin*. (2000). Supplementband II. Malmö: Bra Böcker.
- Nordberg, B. (1992). Onomatopoeetiska uttryck och ungdomars samtalsstil. I Strömquist, S. (red.), *Tal och samtal*. Lund: Studentlitteratur. 150–176.
- Nordstedts stora svenska ordbok*. (1986). Andra upplagan. Stockholm: Språkdata och Nordstedts Förlag.
- Norri, I. (1988). *Eufemism och icke-eufemism inom begreppsältet 'död' i svenskan*. Joensuu: Joensuun yliopisto.

- Ogden, C.K. & Richards, I.A. (1969). *The Meaning of Meaning*. Tionde upplaga. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Ribe, G. (1993). En scen av papper – text och språk i serier. I Svenskläraryrskriften, *Språket och bilderna*. Stockholm: Natur och Kultur, 153–164.
- Rydenfelt, S. (1978). *Luspudel, klantskalle och andra skällsord*. Falun: B. Wahlströms Bokindustri.
- de Saussure, F. (1972). *Course in general linguistics*. 2 uppl. Översättning av Roy Harris. London: Gerald Duckworth & Co. Ltd.
- Searle, J. R. (1969). *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language*. London: Cambridge University Press.
- Searle, J. R. (1979). *Expression and Meaning*. London: Cambridge University Press.
- Svahn, M. (1999). *Den liderliga kvinnan och den omanlige mannen. Skällsord, stereotyper och könskonstruktioner*. Stockholm: Carlsson.
- Ström, F. (1929). *Svenska ordspråk*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag AB.
- Sundqvist, A. (1968). Sjabbig, sjok och andra unga ord på sj-. I *Nysvenska studier* 68. Uppsala: Swedish Science Press, 5–70.
- SAG2 = Teleman, U., Hellberg, S. & Andersson, E. (1999). *Svenska Akademiens grammatik 2 Ord*. Stockholm: Svenska Akademien.
- SAG3 = Teleman, U., Hellberg, S. & Andersson, E. (1999). *Svenska Akademiens grammatik 3 Fraser*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Teleman, U. & Wieselgren, A. M. (1974). *ABC i stilistik*. 4. uppl. Lund: LiberLäromedel.
- Thorell, O. (1982). *Svensk grammatik*. Andra upplagan. Stockholm: Esselte Studium AB.
- Thorell, O. (1984). *Att bilda ord*. Stockholm: Skriptor Förlag.
- webbdokument 1 (3.3.2003). <http://www.efrance.fr/ankorama/tidning/data.asp?t=kaco>.
- webbdokument 2 (24.3.2004). <http://susning.nu/smeknamn>.
- Wessén, E. (1970). *Vårt svenska språk*. Tredje upplagan. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.
- Yule, G. (1996). *The study of language*. 2 uppl. Cambridge: Cambridge University Press.